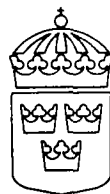

Regeringens proposition

1993/94:220

Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.

Prop.
1993/94:220

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 24 mars 1994

Carl Bildt

Bo Könberg
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att vid bestämmande av underlag för socialavgifter och särskild löneskatt skall bortses från ersättningar för arbetsskada som i vissa fall utbetalas på grund av ansvarighetsförsäkring som åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer.

På föräldraförsäkringens område läggs förslag om begränsning av rätt till föräldrapenning under arbetsfri tid och ändring av den s.k. 2,5 årsregeln på så sätt att den blir tillämplig dels på båda föräldrarna, dels i det fall barnet avlider före två års ålder. Vidare föreslås att rätt införs för föräldrar att överlåta tillfällig föräldrapenning till annan försäkrad samt att rätt till ersättning för s.k. kontakt dagar skall föreligga oavsett om barnomsorgsverksamheten bedrivs i offentlig eller privat regi. Vissa följd- och konsekvensändringar föreslås i anslutning till dessa förslag.

Propositionen innehåller också förslag som rör bestämmelserna om arvoden till privatpraktiserande specialistläkare och sjukgymnaster. Det gäller dels vikariatsreglerna, dels konstruktionen av taxebestämmelserna för specialistläkare och sjukgymnaster i stödområden. Under detta avsnitt i propositionen redovisas även regeringens bedömning att privatpraktiserande läkare med specialistkompetens i företagshälsovård inte bör omfattas av lagen om läkarvård ersättning.

I propositionen föreslås vidare att vårdbidrag som utges till föräldrar med handikappat eller sjukt barn skall kunna delas även av gifta eller sammanboende föräldrar om de gemensamt har vårdnaden om barnet.

Vad gäller övergångsbestämmelserna till lagen om allmän försäkring föreslås en ändring för att klargöra att pension utomlands inte skall kunna utges med högre belopp än vad pensionstagaren skulle ha fått om han eller hon varit bosatt i Sverige.

Propositionen innehåller slutligen regeringens bedömning av kompensationsnivån för privat sjukförsäkring.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter	19
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster	21
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.	23
2.5	Förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480)	24
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:292) om till- verkning av drycker, m.m.	26
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1981:49) om be- gränsning av läkemedelskostnader, m.m.	27
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning	29
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik	30
2.10	Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)	31
3	Ärendet och dess beredning	33
4	Undantag från skyldigheten att betala socialavgifter m.m. i vissa fall	34
5	Föräldrapenning	39
5.1	Inledning	39
5.2	Föräldrapenning under arbetsfri dag	41
5.3	2,5 årsregeln	45
6	Tillfällig föräldrapenning	49
6.1	Inledning	49
6.2	Överlåtelse av rätt till tillfällig föräldrapenning	50
6.3	Kontaktdagar	55
7	Vissa frågor rörande bestämmelserna om arvoden till privat praktiserande läkare och sjukgymnaster, m.m.	57
7.1	Bakgrund	57
7.2	Privatpraktiserande läkare med specialistkompetens i företagshälsovård	58
7.3	Vikariatsregler för privatpraktiserande läkare och sjuk- gymnaster	62
7.4	Avgiftsfrihet för privatläkares röntgen- och laboratorie- undersökningar hos sjukvårdshuvudmännen	62
7.5	Konstruktionen av taxebestämmelserna för specialist- läkare och sjukgymnaster	64
7.6	Konsekvensändringar i bl.a. AFL vid viss anslags- justering	65
8	Vårdbidrag	66
8.1	Gällande bestämmelser	66

8.2	Delning av vårdbidrag	66
9	Rätt till folkpension utomlands enligt äldre bestämmelser . .	67
10	Kompensationsnivå för privat sjukförsäkring	68
11	Ikraftträdande	71
12	Kostnader och administration vad avser föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning	71
13	Författningskommentarer	72
13.1	Förslaget till ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	72
13.2	Förslaget till ändring i lagen (1981:691) om social- avgifter	77
13.3	Förslaget till ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster	77
13.4	Förslaget till ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.	77
13.5	Förslaget till ändring i semesterlagen (1977:480)	77
13.6	Förslaget till ändring i lagen (1977:292) om tillverk- ning av drycker, m.m.	78
13.7	Förslaget till ändring i lagen (1981:49) om begräns- ning av läkemedelskostnader, m.m	78
13.8	Förslaget till ändring i lagen (1993:1651) om läkar- vårdstersättning	78
13.9	Förslaget till ändring i lagen (1993:1652) om ersätt- ning för sjukgymnastik	79
13.10	Förslaget till ändring i tandvårdslagen (1985:125) . . .	79
Bilaga 1	Sammanfattning av departementspromemorian (DS 1994:12) Vissa frågor rörande föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning	81
Bilaga 2	Departementspromemorians lagförslag	82
Bilaga 3	Remissammanställning	88
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 mars 1994 .	93
	Rättsdatablad	94

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
3. lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster,
4. lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.,
5. lag om ändring i semesterlagen (1977:480),
6. lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m.,
7. lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.,
8. lag om ändring i lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning,
9. lag om ändring i lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik,
10. lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 2 kap. 2 § skall upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 1, 3, 4, 6, 7 och 10 §§, 3 kap. 2 §, 4 kap. 2, 4, 6, 10 och 17 §§, 9 kap. 4 b §, 11 kap. 2 §, rubriken närmast före 2 kap. samt punkt 1 i övergångsbestämmelserna till lagen (1979:127) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 2 kap. 5 § samt 4 kap. 7 a och 11 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

Om sjukvårdsersättning

Om ersättning för sjukvård m.m.

1 §²

Om skyldighet för landsting och kommun som inte tillhör landsting

Bestämmelser om skyldighet att erbjuda hälso- och sjukvård samt

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

Senaste lydelse av 2 kap. 2 § 1993:589.

² Senaste lydelse 1993:1653.

att erbjuda hälso- och sjukvård samt att ersätta kostnader för resor i samband med vård m.m. *föreskrivs* i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och lagen (1991:419) om resekostnadsersättning vid sjukresor. För denna vård och för den sjukvård som meddelas av annan vårdgivare samt för tandvård, liksom för kostnadsansvaret för resor i samband med vården, utges ersättning enligt vad nedan sägs.

I grunderna för ersättning enligt 2 och 3 § kan regeringen dels bestämma den högsta patientavgift och, såvitt avser 3 §, det högsta arvode som får tas ut av en vårdgivare som är ansluten till försäkringen, dels meddela närmare föreskrifter för verksamhetens bedrivande hos vårdgivaren och om skyldighet för denne att lämna uppgifter om verksamheten. I grunderna för ersättning enligt 6 § kan regeringen bestämma den högsta resekostnad som den försäkrade skall svara för samt det lägsta belopp, som skall beräknas för kostnad för resa med bil som inte går i allmän trafik.

att ersätta kostnader för resor i samband med vård m.m. *finns* i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och i lagen (1991:419) om resekostnadsersättning vid sjukresor. För hälso- och sjukvård och för tandvård, liksom för kostnadsansvaret för resor i samband med vården, *lämnas* ersättning enligt *bestämmelserna i detta kapitel*.

I grunderna för ersättning enligt 3 § kan regeringen dels bestämma den högsta patientavgift och det högsta arvode som får tas ut av en vårdgivare som är ansluten till försäkringen, dels meddela närmare föreskrifter för verksamhetens bedrivande hos vårdgivaren och om skyldighet för denne att lämna uppgifter om verksamheten. I grunderna för ersättning enligt 6 § kan regeringen bestämma den högsta resekostnad som den försäkrade skall svara för samt det lägsta belopp, som skall beräknas för kostnad för resa med bil som inte går i allmän trafik.

3 §³

Ersättning för tandvård utges om vården meddelas vid folktandvårdsklinik, odontologisk fakultet eller annars genom det allmännas försorg eller lämnas av tandläkare, som är uppförd på en av den allmänna försäkringskassan upprättad förteckning. Ersättning utges enligt grunder som regeringen efter förslag av riksförsäkringsverket fastställer för högst två år i sänder.

Vad som sägs i första stycket gäller inte ersättning för tandvård åt försäkrad, som inte fyller minst tjugo år under det år vården inleds. Om avgiftsfri tandvård åt sådan försäkrad föreskrivs i tandvårdslagen (1985:125).

Ersättning för oralkirurgisk behandling eller annan åtgärd, som finns angiven i förteckning som fastställs av regeringen, utges enligt 2 §.

³ Senaste lydelse 1991:950.

Ändringen innebär att tredje stycket upphävs.

4 §⁴

Ersättning för sjukhusvård, som på grund av sjukdom eller förlossning varit *erforderlig, utges* enligt grunder som fastställs av regeringen.

Med sjukhusvård avses vård på sjukhus som lämnas där intagen försäkrad.

Regeringen meddelar föreskrifter om vad som skall räknas som sjukhus enligt denna lag.

Ersättning för sjukhusvård på grund av *skada, sjukdom eller förlossning som krävt intagning i sjukhus lämnas* enligt grunder som fastställs av regeringen.

Föreskrifter om vad som skall räknas som sjukhus enligt denna lag *meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.*

5 §

Ersättning för särskilda rehabiliteringar och behandlingar samt för utveckling och provning av hjälpmedel åt personer med funktionshinder och liknande verksamhet lämnas enligt grunder som regeringen fastställer.

6 §⁵

För *resekostnader* i samband med läkarvård eller annan sjukvårdande behandling, som avses i 2 §, eller sjukhusvård enligt 4 §, utges ersättning enligt grunder som regeringen fastställer. *Detsamma gäller* resekostnader i samband med

Ersättning lämnas för *resekostnader* i samband med öppen hälso- och sjukvård, utom sådan som ges av en husläkare, om vården anordnas av staten, ett landsting eller en kommun som inte tillhör ett landsting, eller i samband med sjukhusvård enligt 4 §. *Ersättning lämnas också för* resekostnader i samband med

1. tillhandahållande av hjälpmedel åt handikappad,
2. tandvård som avses i 3 §,
3. besök med anledning av sjukdom hos läkare inom studerandeorganisationernas hälsovård, för vilken statsbidrag betalas ut av högskolestyrelse,
4. konvalescentvård som lämnas i konvalescenthem som har tagits upp på förteckning som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer,
5. besök för sjukvårdande behandling som ges i omedelbart samband med insats enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
6. besök för sjukvårdande behandling som ges med stöd av bestämmelserna om den kommunala hälso- och sjukvården i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),

⁴ Senaste lydelse 1990:161.

⁵ Senaste lydelse 1993:1654.

7. besök för läkarvård eller annan sjukvårdande behandling som ges med stöd av lagen (1991:1136) om försöksverksamhet med kommunal primärvård.

Ersättning för sjuktransporter utges enligt grunder som regeringen fastställer.

Ersättning för *reskostnader enligt första stycket* och för sjuktransporter utges enligt grunder som regeringen fastställer.

7 §⁶

Har arbetsgivare för sjöman jämlikt sjömanslagen (1973:282) haft att vid sjömans sjukdom vidkännas kostnad som avses i 2 - 4 §§, *äger han* hos allmän försäkringskassa erhålla gottgörelse för kostnaden enligt bestämmelserna i denna lag.

Arbetsgivare för sjöman får vid *en sjömans sjukdom ersättning enligt bestämmelserna i denna lag från den allmänna försäkringskassan för sina kostnader enligt sjömanslagen (1973:282) för*

1. *öppen hälso- och sjukvård, utom sådan som ges av husläkare, om vården anordnas av staten, ett landsting eller en kommun som inte tillhör ett landsting,*
2. *tandvård enligt 3 §, eller*
3. *sjukhusvård enligt 4 §.*

10 §⁷

Frågor om *sjukvårdsersättning* prövas i andra fall än som avses i andra stycket av den allmänna försäkringskassa, hos vilken den försäkrade är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 §. Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva sådana frågor.

Frågor om *ersättning enligt detta kapitel* prövas i andra fall än som avses i andra stycket av den allmänna försäkringskassa, hos vilken den försäkrade är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 §. Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva sådana frågor.

Frågor om *sjukvårdsersättning* enligt 2, 3 och 6 §§ samt ersättning enligt 4 § som inte hänför sig till visst vårdtillfälle prövas av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde vårdgivaren bedriver sin verksamhet. Detsamma gäller *sjukvårdsersättning* i övrigt enligt 2 och 3 §§ i de fall där den försäkrade inte är och inte heller under den förutsättning som sagts i första stycket skulle ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa.

Frågor om *ersättning enligt 3 och 6 §§ samt ersättning enligt 4 och 5 §§* som inte hänför sig till visst vårdtillfälle prövas av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde vårdgivaren *eller annan som får ersättning* bedriver sin verksamhet. Detsamma gäller *ersättning* i övrigt enligt 3 § i de fall där den försäkrade inte är och inte heller under den förutsättning som sagts i första stycket skulle ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa.

⁶ Senaste lydelse 1993:1653.

⁷ Senaste lydelse 1993:1653.

Frågor om avgift enligt 12 och 12 a §§ prövas av den försäkringskassa hos vilken den försäkrade är inskriven.

3 kap.
2 §⁸

Sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar eller andra skattepliktiga förmåner som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (*inkomst av anställning*) eller på annan grund (*inkomst av annat förvärvsarbete*). Med inkomst av anställning lik ställs kostnadsersättning som inte enligt 10 § uppborrdslagen (1953:272) undantas vid beräkning av preliminär A-skatt. Som inkomst av anställning räknas dock inte ersättning från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person, om arbetet har utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket. I fråga om arbete som utförs utomlands av den som av en statlig arbetsgivare sänts till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning bortses vid beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Som inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte heller intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunalskattelagen (1928:370) eller sådan ersättning som enligt 1 § första stycket 2 - 6 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster *utgör underlag för nämnda skatt*. Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte sådan ersättning enligt gruppsjukförsäkring eller trygghetsförsäkring vid arbetsskada som enligt 2 § första stycket lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvs-

Sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar eller andra skattepliktiga förmåner som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (*inkomst av anställning*) eller på annan grund (*inkomst av annat förvärvsarbete*). Med inkomst av anställning likställs kostnadsersättning som inte enligt 10 § uppborrdslagen (1953:272) undantas vid beräkning av preliminär A-skatt. Som inkomst av anställning räknas dock inte ersättning från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person, om arbetet har utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket. I fråga om arbete som utförs utomlands av den som av en statlig arbetsgivare sänts till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning bortses vid beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Som inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte heller intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunalskattelagen (1928:370) eller sådan ersättning som *anges i 1 § första stycket 2 - 6 och fjärde stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster*. Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte sådan ersättning enligt gruppsjukförsäkring eller trygghetsförsäkring vid arbetsskada som enligt 2 § första stycket lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster *utgör*

⁸ Senaste lydelse 1992:1710.

komster utgör underlag för nämnda skatt. Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

underlag för nämnda skatt. Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst bortses från sådan inkomst av anställning och annat förvärvsarbete som överstiger sju och en halv gånger basbeloppet. Det belopp som sålunda skall undantas skall i första hand räknas av från inkomst av annat förvärvsarbete. Ersättning i pengar eller andra skattepliktiga förmåner för utfört arbete i annan form än pension räknas som inkomst av anställning, såvida ersättningen under ett år uppgår till minst 1 000 kronor, även om mottagaren inte är anställd hos den som utger ersättningen. I nu angivna fall skall den som utför arbetet anses såsom arbetstagare och den som utger ersättningen såsom arbetsgivare. Kan ersättning för arbete för någon annans räkning under året inte antas uppgå till minst 1 000 kronor, skall ersättningen från denne inte tas med vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten i annat fall än då den utgör inkomst av näringsverksamhet. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning skall bortses från ersättning som enligt 2 a § skall anses som inkomst av annat förvärvsarbete samt ersättning som idrottsutövare får från sådan ideell förening som avses i 7 § 5 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och som har till huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet, om ersättningen från föreningen under året inte kan antas uppgå till minst ett halvt basbelopp. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning bortses även från ersättning från en stiftelse som har till väsentligt ändamål att tillgodose ekonomiska intressen hos dem som är eller har varit anställda hos en arbetsgivare som lämnat bidrag till stiftelsen (vinstandelsstiftelse), om ersättningen avser en sådan anställd och inte utgör ersättning för arbete för stiftelsens räkning. Detta gäller dock endast om de bidrag arbetsgivaren lämnat till stiftelsen varit avsedda att vara bundna under minst tre kalenderår och att på likartade villkor tillkomma en betydande del av de anställda. Om arbetsgivaren är ett fåmansföretag eller ett fåmansägt handelsbolag skall vid beräkningen inte bortses från ersättning som stiftelsen lämnar till sådan företagsledare eller delägare i företaget eller denne närstående person som avses i punkt 14 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning skall alltid bortses från ersättning från en vinstandelsstiftelse som härrör från bidrag som arbetsgivaren lämnat under åren 1988 - 1991.

Beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten skall, där förhållandena inte är kända för försäkringskassan, grundas på de upplysningar som kassan kan inhämta av den försäkrade eller dennes arbetsgivare eller som kan framgå av den uppskattning, som vid taxering gjorts av den försäkrades inkomst. Inkomst av arbete för egen räkning får ej beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning. Om inkomsten helt eller delvis utgörs av skattepliktiga förmåner skall de tas upp till ett värde som bestäms i enlighet med 8 § första - fjärde och sjätte styckena uppbördslagen (1953:272). När skäl föreligger får avvikelser ske från förmånsvärde som

skattemyndigheten bestämt enligt 5 § andra stycket lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

4 kap.
2 §⁹

Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställs med förälder

a) rättslig vårdnadshavare som inte är förälder och som har vård om barnet,

b) den som med socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det,

c) den med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de varaktigt bor tillsammans.

Med förälder likställs vid tillämpningen av 10, 10 a och 11 §§ även

a) den som en förälder bor tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden,

b) den som har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem.

Vid tillämpning av 10, 10 a och 11 §§ *likställs med förälder* även

a) den som en förälder bor tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden,

b) den som har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem.

Vid tillämpning av 12 - 18 §§ likställs med förälder även den till vilken rätt till tillfällig föräldrapenning överlåtits enligt 11 a §.

4 §¹⁰

Modern har rätt till föräldrapenning tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse. För tiden efter barnets födelse är den av föräldrarna som till huvudsaklig del vårdar barnet berättigad till föräldrapenning.

Föräldrapenning utges även i samband med föräldrautbildning eller besök i *förskoleverksamhet inom samhällets barnomsorg*, i vilken barnet deltar. Föräldrapenning i samband med föräldrautbildning kan utges före barnets födelse.

Föräldrapenning utges även i samband med föräldrautbildning eller besök i *förskoleverksamhet* i vilken barnet deltar. Föräldrapenning i samband med föräldrautbildning kan utges före barnets födelse.

En förälder som inte har barnet i sin vård har rätt till föräldrapenning endast om särskilda skäl föreligger. Kravet på särskilda skäl gäller dock inte

1. modern till och med tjugonionde dagen efter förlossningsdagen,
2. förälder som deltar i föräldrautbildning.

⁹ Senaste lydelse 1993:743.

¹⁰ Senaste lydelse 1993:743.

6 §¹¹

Hel föräldrapenning utgör lägst 64 kronor om dagen (garantinivå).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för resterande 180 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket.

När föräldrapenning enligt andra - fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde - sjunde styckena samt 10 a och 10 b §§. Därvid skall dock föräldrapenning för dag beräknas efter 90 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365,

a) för föräldrar som gemensamt har vårdnaden om ett barn eller, vid flerbarnsbörd, barnen, för de första 30 dagarna för vardera föräldern,

b) för en förälder som ensam har vårdnaden om ett barn eller, vid flerbarnsbörd, barnen, för de första 60 dagarna, eller

c) om den andra föräldern på grund av sjukdom eller handikapp varaktigt saknar förmåga att vårda ett barn, eller vid flerbarnsbörd, barnen, för de första 60 dagarna.

Föräldrapenning för tid därutöver skall för dag beräknas efter 80 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra - fjärde styckena skall, om föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt vid utgången av denna tid och beräknas barnets födelse ske inom sex månader eller föds barnet inom nämnda tid, skall hennes föräldrapenning även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra - fjärde styckena skall, om föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt innan barnet uppnått ett år och nio månaders ålder, skall föräldrapenningen även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detsamma gäller vid adoption av barn som sker inom två år och sex månader efter det

¹¹ Lydelse enligt prop. 1993/94:147 och 148.

att det föregående barnet fötts eller adopterats.

7 a §

Föräldrapenning utges för sådan tid om en eller flera dagar som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär motsvarande eller högre föräldrapenning.

10 §¹²

En förälder har rätt till *tillfällig föräldrapenning* för vård av ett barn, som inte har fyllt tolv år, om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård,
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning.

För vård av ett barn vars levnadsålder understiger 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket endast om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus. För vård av ett barn som är äldre än som nyss sagts utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits; undantag gäller dock om barnet vårdas på sjukhus.

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning från och med det kalenderår under vilket barnet fyller fyra år till och med det kalenderår under vilket barnet fyller tolv år även när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskole- eller fritidsverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar (kontakt-dagar). En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har dock rätt till kontaktdagar från barnets födelse till dess att det fyller sexton år.

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning från och med det kalenderår under vilket barnet fyller fyra år till och med det kalenderår under vilket barnet fyller tolv år även när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola, eller besök i förskoleverksamhet eller skolbarnomsorg i vilken barnet deltar (kontaktdagar). En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har dock rätt till kontaktdagar från barnets födelse till dess att det fyller sexton år.

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid för-

¹² Senaste lydelse 1993:743.

lossningen, biträda i hemmet eller vårda barn. Motsvarande gäller i tillämpliga delar för en fader vid adoption av barn, om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

11 a §

En förälder får överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn till en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barnet

a) i samband med sjukdom eller smitta hos barnet, och,

b) när det gäller barn som avses i 10 § och 11 § första stycket, sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare.

17 §¹³

Föräldrapenningförmåner utges inte i den mån föräldern för samma dag uppstår sjukpenning enligt denna lag eller lagen (1976:380) om arbets-skadesförsäkring eller uppstår motsvarande ersättning enligt annan författning eller på grund av regeringens beslut i ett särskilt fall eller uppstår sjuklön eller annan ersättning enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Utan hinder härav utges dock föräldrapenningförmånen om den avser annan tid än sjukpenningen eller den andra ersättningen.

Föräldrapenningförmåner utges inte för dag då föräldern är semesterledig enligt semesterlagen (1977:480).

9 kap.

4 b §¹⁴

Om föräldrarna till ett barn, för vilket rätt till vårdbidrag föreligger, lever åtskilda, utbetalas hälften av vårdbidraget till dem vardera om båda tar del i vården om barnet eller, i fall som avses i 4 a §, båda vid tiden för dödsfallet tog del i vården.

För uppdelning av vårdbidrag enligt första stycket krävs att båda föräldrarna begär att bidraget delas upp och att föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet

Om båda föräldrarna till ett barn, för vilket rätt till vårdbidrag föreligger, begär att bidraget delas upp, utbetalas hälften av vårdbidraget till dem vardera om båda tar del i vården om barnet eller, i fall som avses i 4 a §, båda vid tiden för dödsfallet tog del i vården.

För uppdelning av vårdbidrag enligt första stycket krävs att båda föräldrarna har eller vid tiden för dödsfallet hade gemensam vårdnad om barnet.

¹³ Senaste lydelse 1991:1048.

¹⁴ Senaste lydelse 1988:131.

eller, i fall som avses i 4 a §, vid tiden för dödsfallet hade gemensam vårdnad.

11 kap.
2 §¹⁵

Med *inkomst av anställning* avses lön eller annan ersättning i pengar eller andra skattepliktiga förmåner, som en försäkrad har fått såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. Med lön likställs kostnadsersättning som inte enligt 10 § uppbördslagen (1953:272) undantas vid beräkning av preliminär A-skatt. Till sådan inkomst räknas dock inte från en och samme arbetsgivare utgiven lön som under ett år ej uppgått till 1 000 kronor. Till sådan inkomst räknas inte heller intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunalskattelagen (1928:370) eller sådan ersättning som enligt 1 § första stycket 2 - 6 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster *utgör underlag för nämnda skatt*. I fråga om arbete som har utförts utomlands bortses vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Såsom inkomst av anställning anses även

a) sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt denna lag samt sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgår enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den mån ersättningen träder i stället för försäkrades inkomst såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst,

b) föräldrapenningförmåner,

c) vårdbidrag enligt 9 kap. 4 §, i den mån bidraget inte är ersättning för merkostnader,

Med *inkomst av anställning* avses lön eller annan ersättning i pengar eller andra skattepliktiga förmåner, som en försäkrad har fått såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. Med lön likställs kostnadsersättning som inte enligt 10 § uppbördslagen (1953:272) undantas vid beräkning av preliminär A-skatt. Till sådan inkomst räknas dock inte från en och samme arbetsgivare utgiven lön som under ett år ej uppgått till 1 000 kronor. Till sådan inkomst räknas inte heller intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunalskattelagen (1928:370) eller sådan ersättning som anges i 1 § första stycket 2 - 6 och fjärde stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster. I fråga om arbete som har utförts utomlands bortses vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Såsom inkomst av anställning anses även

a) sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt denna lag samt sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgår enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den mån ersättningen träder i stället för försäkrades inkomst såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst,

b) föräldrapenningförmåner,

c) vårdbidrag enligt 9 kap. 4 §, i den mån bidraget inte är ersättning för merkostnader,

¹⁵ Senaste lydelse 1992:1710.

d) dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa,

e) kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

f) utbildningsbidrag under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering i form av dagpenning,

g) korttidsstudiestöd, vuxenstudiebidrag och utbildningsarvode enligt studiestödslagen (1973:349),

h) delpension enligt lagarna (1975:380) och (1979:84) om delpensionsförsäkring,

i) dagpenning till värnpliktiga och vapenfria tjänstpliktiga under repetitionsutbildning, frivilliga som genomgår utbildning under krigsförbandsövning eller särskild övning inom värnpliktsutbildningen, läkare under försvarsmedicinsk tjänsgöring samt civilförsvarspliktiga,

j) utbildningsbidrag för doktorander,

k) timersättning vid kommunal vuxenutbildning (komvux), vid vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvux) och vid svenskundervisning för invandrare (sfi),

l) livränta enligt 4 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av sagda lag,

m) från Sveriges författarfond och konstnärsnämnden utgående bidrag som ej är att hänföra till inkomst av annat förvärvsarbete enligt 3 §, i den mån regeringen så förordnar,

n) statsbidrag till arbetslösa som tillskott till deras försörjning när de startar egen rörelse,

p) ersättning enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård,

q) tillfälliga förvärvsinkomster av verksamhet som inte bedrivs självständigt,

r) ersättning som en allmän försäkringskassa utger enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

d) dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa,

e) kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

f) utbildningsbidrag under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering i form av dagpenning,

g) korttidsstudiestöd, vuxenstudiebidrag och utbildningsarvode enligt studiestödslagen (1973:349),

h) delpension enligt lagarna (1975:380) och (1979:84) om delpensionsförsäkring,

i) dagpenning till värnpliktiga och vapenfria tjänstpliktiga under repetitionsutbildning, frivilliga som genomgår utbildning under krigsförbandsövning eller särskild övning inom värnpliktsutbildningen, läkare under försvarsmedicinsk tjänsgöring samt civilförsvarspliktiga,

j) utbildningsbidrag för doktorander,

k) timersättning vid kommunal vuxenutbildning (komvux), vid vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvux) och vid svenskundervisning för invandrare (sfi),

l) livränta enligt 4 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av sagda lag,

m) från Sveriges författarfond och konstnärsnämnden utgående bidrag som ej är att hänföra till inkomst av annat förvärvsarbete enligt 3 §, i den mån regeringen så förordnar,

n) statsbidrag till arbetslösa som tillskott till deras försörjning när de startar egen rörelse,

p) ersättning enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård,

q) tillfälliga förvärvsinkomster av verksamhet som inte bedrivs självständigt,

r) ersättning som en allmän försäkringskassa utger enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

I fråga om ersättning i pengar eller andra skattepliktiga förmåner för utfört arbete i annan form än pension, i fråga om ersättning till idrottsutövare från visst slag av ideell förening samt i fråga om ersättning från vinstandelsstiftelse gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 2 § andra stycket samt 2 a § tredje och fjärde styckena.

Vid beräkning av inkomst av anställning skall hänsyn tas till lön eller annan ersättning, som den försäkrade har fått från en arbetsgivare, som är bosatt utom riket eller är utländsk juridisk person, endast i fall då den försäkrade sysselsatts här i riket och överenskommelse inte träffats enligt 3 kap. 2 a § första stycket eller då han tjänstgjort som sjöman ombord på svenskt handelsfartyg. Vad som sägs här skall inte gälla beträffande lön till svenska medborgare, om svenska staten eller, där lönen härrör från utländsk juridisk person, en svensk juridisk person, som äger ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen, enligt av Riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för tilläggs pensionsavgiften.

Hänsyn skall ej heller tas till lön eller annan ersättning från främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i riket eller från arbetsgivare, som tillhör sådan beskickning eller sådant konsulat och som inte är svensk medborgare. Vad som sägs här skall inte gälla beträffande lön till svensk medborgare eller till den som utan att vara svensk medborgare är bosatt i riket, om en utländsk beskickning här i riket enligt av Riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för tilläggs pensionsavgiften.

Den som åtagit sig förbindelse enligt tredje eller fjärde stycket skall anses som arbetsgivare.

1.¹⁶ Den som är född år 1929 eller tidigare, så ock den som är född senare men den 1 juli 1979 uppbar folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension samt *uppbär* sådan pension också vid utgången av år 1992, får för rätt till folkpension vid bosättning utomlands åberopa äldre bestämmelser i 5 kap.

1. Svensk medborgare som är född år 1929 eller tidigare eller som är född senare men den 1 juli 1979 uppbar folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension samt *uppbär* sådan pension också vid utgången av år 1992, har, om han varit mantalskriven i Sverige för det år varunder han fyllt sextiotvå år och för de fem åren närmast dessförinnan, rätt att vid bosättning utomlands uppbära folkpension med samma belopp som skulle ha utgått vid bosättning i Sverige.

Vid tillämpningen av mantalskrivningskravet i föregående stycke likställs år efter år 1991 då den försäkrade varit folkbokförd i Sverige den 1 november året innan med år då han varit mantalskriven här.

¹⁶ Senaste lydelse 1992:1277.

-
1. Denna lag träder i kraft, ifråga om 4 kap. 2, 4, 6, 7 a, 10, 11 a och 17 §§ samt 9 kap. 4 b § den 1 januari 1995, och i övrigt den 1 juli 1994.
 2. Äldre bestämmelser om sjukvårdsersättning enligt 2 kap. gäller fortfarande för tiden före den 1 juli 1994.

2.2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 § lagen (1981:691) om socialavgifter¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 kap.
4 §²

Vid bestämmande av avgiftsunderlaget skall bortses från

1. ersättning till en och samme arbetstagare om den under året inte uppgått till 1 000 kronor,
2. ersättning till arbetstagare som vid årets ingång fyllt 65 år,
3. ersättning till arbetstagare vid sjukdom eller ledighet för vård av barn eller med anledning av barns födelse, till den del ersättningen motsvarar sjukpenning, föräldrapenning eller rehabiliteringspenning som arbetsgivare får uppbära enligt 3 kap. 16 §, 4 kap. 18 § eller 22 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring,
4. ersättning för vilken skall betalas särskild inkomstskatt enligt lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m. fl.,
5. ersättning som en arbetsgivare utgett till barn för arbetet som utförts i hans förvärvsverksamhet i de fall avdrag för ersättningen inte får göras vid inkomsttaxeringen,
6. ersättning till den del denna motsvarar kostnader i arbetet som arbetstagare haft att täcka med ersättningen,
7. ersättning för tjänstgöring i verkskydd enligt 47 § tredje stycket civilförsvarslagen (1960:74) i den mån ersättningen utgör eller motsvarar dagpenning,
8. ersättning för arbete som har utförts utomlands, till den del denna inte räknas som lön enligt 11 kap. 2 § första stycket lagen om allmän försäkring,
9. ersättning för skiljemannauppdrag i fall där parterna i skiljeförfarandet är av utländsk nationalitet,
10. ersättning som på grund av bestämmelserna i 5 § lagen (1984:947) om beskattning av utländska forskare vid tillfälligt arbete i Sverige inte utgör skattepliktig intäkt,
11. ersättning som avses i 3 kap. 2 a § lagen om allmän försäkring,
12. intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunal-skattelagen (1928:370),
13. sådan ersättning som enligt 1 § första stycket 2 - 6 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster utgör underlag för nämnda skatt,
14. ersättning till en och samme idrottsutövare från en sådan ideell förening som avses i 7 § 5 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och som har till huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet, om ersättningen från föreningen under året inte uppgått till ett halvt basbelopp enligt lagen om allmän försäkring,
15. före utgången av år 1992 utbetalade ersättningar från en vinstandelsstiftelse, som avses i 3 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän för-

¹ Lagen omtryckt 1989:633.

² Senaste lydelse 1992:1711.

säkring, till den del de inte utgör ersättning för arbete för stiftelsens räkning,

16. sådan ersättning från en vinstandelsstiftelse från vilken enligt de fyra sista meningarna i 3 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring skall bortses vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst.

16. sådan ersättning från en vinstandelsstiftelse från vilken enligt de fyra sista meningarna i 3 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring skall bortses vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst,

17. ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av juni 1993 om ersättningen avser tid därefter och utgår på grund av ansvarighetsförsäkring vilken åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer,

18. ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av år 1992 om skadan anmälts till allmän försäkringskassa efter utgången av juni 1993 och ersättningen utgår på grund av sådan ansvarighetsförsäkring som anges i 17.

Bestämmelsen i första stycket 6 är tillämplig endast om kostnaderna kan beräknas uppgå till minst 10 procent av arbetstagarens ersättning från arbetsgivaren under utgiftsåret. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får fastställa schablon för beräkning av arbetstagares kostnader i viss verksamhet. Schablonen skall avse bestämda yrkesgrupper och grundas på de genomsnittliga kostnaderna inom respektive grupp.

Bestämmelserna i första stycket 17 och 18 gäller endast ersättning som inte avser de första 180 dagarna efter skadetillfället och som för en och samme arbetstagarer beräknas på lönedelar som inte överstiger sju och en halv gånger basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

I fråga om inkomst från fåmansföretag och fåmansägt handelsbolag skall föreskrifterna i punkt 13 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) tillämpas vid bestämmande av avgiftsunderlaget.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Särskild löneskatt skall för varje år betalas till staten med 17,69 procent på

1. lön eller annan ersättning till arbetstagare som vid årets ingång är 65 år eller äldre,
 2. ersättning som utfaller enligt kollektivavtalsgrundad avgångsbidragsförsäkring som tecknas av arbetsgivare till förmån för arbetstagare,
 3. avgångsersättning som annorledes än på grund av kollektivavtalsgrundad avgångsbidragsförsäkring utbetalas av staten, kommun eller kommunalförbund som arbetsgivare eller av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Kommunernas pensionsanstalt eller Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, under förutsättning att arbetsgivaren tillämpar kommunalt pensionsavtal eller av annan arbetsgivare, under förutsättning att arbetsgivaren tillämpar kommunalt pensionsavtal och att borgen tecknats i enlighet med vad som anges i punkt 20 e första stycket b av anvisningarna till 23 § kommunalskattelagen (1928:370),
 4. avgångsersättning som omfattas av s.k. trygghetsavtal,
 5. ersättning som utgår enligt gruppsjukförsäkring som åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgör komplement till förtidspension eller till sjukbidrag,
 6. ersättning som utgår på grund av ansvarighetsförsäkring som åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgår i form av engångsbelopp som inte utgör kompensation för mistad inkomst.
- Skattskyldig är den som utgett sådan ersättning som avses i första stycket.

Vid bestämmande av skatteunderlaget tillämpas bestämmelserna i 2 kap, 3 – 5 §§ lagen (1981:691) om socialavgifter med undantag av 4 § första stycket 2 och 13.

Vid bestämmande av skatteunderlaget enligt första stycket 6 skall bortses från ersättning för arbets-skada som inträffat före utgången av juni 1993 om ersättningen avser tid därefter samt från ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av år 1992 om skadan anmälts till allmän försäkringskassa efter utgången av juni 1993. Detta gäller dock endast ersättning

¹ Senaste lydelse 1992:1491.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Prop. 1993/94:220

som för en och samme arbetstagare beräknas på lönedelar som inte överstiger sju och en halv gånger basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Denna lag träder i kraft den juli 1994.

2.4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.

Härigenom föreskrivs att 5 och 6 §§ lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*5 §²

Som villkor för rätt till ledighet gäller, att arbetstagaren vid ledighetens början varit anställd hos arbetsgivaren antingen de senaste sex månaderna eller sammanlagt minst tolv månader under de senaste två åren. Vid beräkningen av anställningstid tillämpas 3 § första stycket lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Det i första stycket angivna villkoret gäller ej för rätt till ledighet under tid, då arbetstagaren uppbär tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 10, 10 a eller 11 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Det i första stycket angivna villkoret gäller ej för rätt till ledighet under tid, då arbetstagaren uppbär tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 10, 10 a, 11 eller 11 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Villkoret gäller ej heller för ledighet som avses i 4 § andra stycket.

6 §³

Ledigheten får delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår. Berör en ledighetsperiod mer än ett kalenderår, skall den hänföras till det kalenderår under vilket ledigheten har påbörjats.

Ledighet under tid då arbetstagaren uppbär föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 4 § andra stycket, 10, 10 a eller 11 § lagen (1962:381) om allmän försäkring får delas upp utan hinder av bestämmelserna i första stycket.

Ledighet under tid då arbetstagaren uppbär föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 4 § andra stycket, 10, 10 a, 11 eller 11 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring får delas upp utan hinder av bestämmelserna i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

¹ Lagen omtryckt 1979:645.

² Senaste lydelse 1993:396.

³ Senaste lydelse 1993:396.

Lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

Härigenom föreskrivs att 17 § semesterlagen (1977:480) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*17 §¹

Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande, när fråga är om

1. ledighet på grund av sjukdom, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar eller om frånvaron beror på arbetsskada,

2. ledighet enligt lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. dels under tid för vilken havandeskapspenning utges enligt 3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels under tid för vilken föräldrapenning utges i anledning av barns födelse eller adoption enligt 4 kap. 3 och 5 §§ samma lag, i den mån frånvaron för varje barn, eller vid flerbarnsbörd sammanlagt, icke överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder, 180 dagar, dels under tid för vilken tillfällig föräldrapenning utges enligt 4 kap. 10 och 11 §§ samma lag.

2. ledighet enligt lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. dels under tid för vilken havandeskapspenning utges enligt 3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels under tid för vilken föräldrapenning utges i anledning av barns födelse eller adoption enligt 4 kap. 3 och 5 §§ samma lag, i den mån frånvaron för varje barn, eller vid flerbarnsbörd sammanlagt, icke överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder, 180 dagar, dels under tid för vilken tillfällig föräldrapenning utges enligt 4 kap. 10, 10 a, 11 och 11 a §§ samma lag.

3. ledighet på grund av risk för överförande av smitta, om arbetstagaren är berättigad till ersättning enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

4. ledighet för utbildning, som ej enligt annan lag medför rätt till semesterlön, om arbetstagaren erhåller korttidsstudiestöd, vuxenstudiebidrag eller utbildningsarvode enligt studiestödslagen (1973:349) eller om utbildningen till väsentlig del avser fackliga eller med facklig verksamhet sammanhängande frågor, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

5. ledighet på grund av sådan i 27 § värnpliktslagen (1941:967) eller med stöd därav föreskriven tjänstgöring om högst 60 dagar, som ej är beredskapsövning och ej heller direkt ansluter sig till grundutbildning, eller ledighet på grund av motsvarande vapenfri tjänst, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

6. ledighet på grund av att arbetstagaren efter det kalenderår då han fyllt tjugotvå år fullgör tjänstgöring i civilförsvaret på annan tid än då civilförsvarsberedskap råder eller beredskapsövning får anordnas vid för-

¹ Senaste lydelse 1992:1491.

svarsmakten, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

7. ledighet enligt lagen (1986:163) om rätt till ledighet för svenskundervisning för invandrare, eller

8. ledighet enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård, i den mån frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 45 dagar.

Vid tillämpning av första stycket 1 skall frånvaro under de första 90 dagarna av frånvaroperiod ej i något fall anses bero på arbetsskada. Har arbetstagare av anledning som anges i första stycket 1 varit oavbrutet frånvarande från arbetet under två hela intjänandeår, grundar därefter infallande dag av frånvaroperioden icke rätt till semesterlön.

I frånvaroperiod som avses i första stycket inräknas även dagar under perioden då arbetstagaren icke skulle ha utfört arbete.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2.6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m.

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m. skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

18 §

Den som saknar tillstånd får *ej* här i landet tillverka, överlåta eller inneha eller till landet införa apparat, som kan användas för tillverkning av sprit (destillationsapparat) eller föremål som uppenbarligen är avsett att ingå i en sådan apparat (apparatdel). Vad som sagts nu gäller *ej*

1. staten,
2. den som har tillstånd att tillverka sprit,
3. apotek, kommunalt laboratorium eller läroanstalt som står under statlig tillsyn,
4. sådant sjukhus som avses i 2 § *sjukvårdslagen* (1962:242) eller 2 kap. 4 § *fjärde stycket* lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Den som saknar tillstånd får *inte* här i landet tillverka, överlåta eller inneha eller till landet införa apparat, som kan användas för tillverkning av sprit (destillationsapparat) eller föremål som uppenbarligen är avsett att ingå i en sådan apparat (apparatdel). Vad som sagts nu gäller *inte*

1. staten,
2. den som har tillstånd att tillverka sprit,
3. apotek, kommunalt laboratorium eller läroanstalt som står under statlig tillsyn,
4. sådant sjukhus som avses i 5 § *hälso- och sjukvårdslagen* (1982:763) eller 2 kap. 4 § *lagen* (1962:381) om allmän försäkring.

I fråga om rätt att hantera oförtullade destillationsapparater och apparatdelar gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m.m.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

Häriigenom föreskrivs att 7 och 8 §§ lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Visar någon att han i den omfattning som anges i andra stycket har köpt prisnedsatta eller andra läkemedel som avses i 3 § eller har erlagt patientavgift för *läkarvård eller annan sjukvårdande behandling som avses i 2 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring* eller för vård eller behandling enligt lagen (1993:588) om husläkare, lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning eller lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik är han befriad från att därefter betala för utskrivna läkemedel. Befrielsen gäller under den tid som återstår av ett år, räknat från det första vårdtillfället, behandlingstillfället eller läkemedelsinköpet.

Visar någon att han i den omfattning som anges i andra stycket har köpt prisnedsatta eller andra läkemedel som avses i 3 § eller har erlagt patientavgift för *öppen hälso- och sjukvård som ombesörjs av staten, ett landsting eller en kommun som inte tillhör ett landsting* eller för vård eller behandling enligt lagen (1993:588) om husläkare, lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning eller lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik är han befriad från att därefter betala för utskrivna läkemedel. Befrielsen gäller under den tid som återstår av ett år, räknat från det första vårdtillfället, behandlingstillfället eller läkemedelsinköpet.

För kostnadsbefrielse enligt första stycket fordras att prisnedsatta läkemedel har inköpts för eller patientavgifter erlagts med sammanlagt minst 1 600 kronor. Om ett landsting eller en kommun som inte ingår i ett landsting har beslutat att för sin del tillämpa ett lägsta belopp som understiger 1 600 kronor, skall i stället det beloppet gälla för kostnadsbefrielse enligt första stycket för den som är bosatt inom landstinget respektive kommunen.

Har en förälder eller föräldrar gemensamt flera barn under 16 år i sin vård, får barnen gemensamt kostnadsbefrielse när utgifterna för vårdtillfällen, behandlingstillfällen och läkemedelsinköp för barnen sammanlagt uppgår till vad som sägs i andra stycket.

Kostnadsbefrielse gäller under den tid som avses i första stycket även för barn som under denna tid fyller 16 år.

Med förälder avses även fosterförälder. Som förälder räknas även den med vilken en förälder stadigvarande sammanbor och som är eller har varit gift eller har eller har haft barn med föräldern.

8 §²

Rätt till förmåner enligt denna lag har den som är försäkrad enligt 1 kap. 3 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring. Rätt till

¹ Senaste lydelse 1993:1658.

² Senaste lydelse 1989:223.

förmåner enligt 1 och 3 - 5 §§ har även den som, utan att vara bosatt i Sverige, har anställning i allmän eller enskild tjänst här.

Lagen gäller inte för den som får sjukhusvård, som avses i 2 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Lagen gäller inte för den som får sjukhusvård, som avses i 5 § *hälso- och sjukvårdslagen* (1982:763) eller i 2 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

För en försäkrad som är bosatt utom Sverige gäller förmånerna enbart när han vistas här.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.
 2. För kostnadsbefrielse enligt 7 § får beaktas patientavgifter enligt lagrummets tidigare lydelse som erlagts före ikraftträdandet.

Lag om ändring i lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning

Härigenom föreskrivs att 9 och 20 §§ lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Läkarvårdsersättning lämnas inte till en läkare som är anställd i något landstings hälso- och sjukvård.

Föreslagen lydelse

9 §

Läkarvårdsersättning lämnas inte till en läkare som är anställd i något landstings hälso- och sjukvård eller i ett bolag eller annan juridisk person inom hälso- och sjukvården som landstinget har ett rättsligt bestämmande inflytande i. Ersättning kan dock lämnas om läkaren är tjänstledig och vikarierar för en annan läkare.

20 §

Till en läkare som etablerar sig på en ort inom stödområdena 1 eller 2 enligt förordningen (1990:642) om regionalpolitiskt företagsstöd eller inom kommunerna Nordanstig i Gävleborgs län, Krokom i Jämtlands län eller Nordmaling, Robertsfors eller Vännäs i Västerbottens län skall lämnas arvoden enligt 15 § med tjugo procents förhöjning. Vad nu sagts gäller dock inte om läkaren tagit över en motsvarande praktik.

Arvodeshöjning enligt första stycket skall betalas av landstinget. Efter två år från etableringen skall höjningen minskas med fem procentenheter årligen ner till fem procent.

*Till en läkare som har sin verksamhet inom de områden eller kommuner som anges i första stycket skall landstinget lämna särskild ersättning för telefonkonsultationer och medicinskt motive-
rade hembesök.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Lag om ändring i lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik

Härigenom föreskrivs att 9 och 20 §§ lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Sjukgymnastikersättning lämnas inte till en sjukgymnast som är anställd i något landstings hälso- och sjukvård.

Föreslagen lydelse

9 §

Sjukgymnastikersättning lämnas inte till en sjukgymnast som är anställd i något landstings hälso- och sjukvård *eller i ett bolag eller annan juridisk person inom hälso- och sjukvården som landstinget har ett rättsligt bestämmande inflytande i. Ersättning kan dock lämnas om sjukgymnasten är tjänstledig och vikarierar för en annan sjukgymnast.*

20 §

Till en sjukgymnast som etablerar sig på en ort inom stödområdena 1 eller 2 enligt förordningen (1990:642) om regionalpolitiskt företagsstöd eller inom kommunerna Nordanstig i Gävleborgs län, Krokombö i Jämtlands län eller Nordmaling, Robertsfors eller Vännäs i Västerbottens län skall lämnas arvoden enligt 15 § med tjugo procent förhöjning. Vad nu sagts gäller dock inte om sjukgymnasten tagit över en motsvarande verksamhet.

Arvodeshöjning enligt första stycket skall betalas av landstinget. Efter två år från etableringen skall höjningen minskas med fem procentenheter årligen ner till fem procent.

Till en sjukgymnast som har sin verksamhet inom de områden som anges i första stycket skall landstinget lämna särskild ersättning för telefonkonsultationer och behandlingsmässigt motiverade hembesök.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

Härigenom föreskrivs i fråga om tandvårdslagen (1985:125) dels att 7 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 15 a §, och närmast före 15 a § en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*7 §¹

Folktandvården skall svara för

1. regelbunden och fullständig tandvård för barn och ungdomar till och med det år då de fyller nitton år,
2. specialisttandvård för vuxna,
3. övrig tandvård för vuxna i den omfattning som *landstingskommunen* bedömer lämplig.

3. övrig tandvård för vuxna i den omfattning som *landstinget* bedömer lämplig.

Tandvård som avses i första stycket 1 skall vara avgiftsfri för patienten. Uppkommer kostnad med anledning av att en sådan patient uteblivit från ett avtalat tandvårdsbesök, får avgift tas ut av patienten enligt grunder som landstingskommunen bestämmer.

Vårdavgifter

15 a §

Tandvård som avses i 7 § första stycket 1 skall vara avgiftsfri för patienten. Uppkommer kostnad med anledning av att en sådan patient uteblivit från ett avtalat tandvårdsbesök, får avgift tas ut av patienten enligt grunder som landstinget bestämmer.

Av patienter som får tandvård som avses i 7 § första stycket 2 och 3 får landstinget ta ut vårdavgifter enligt grunder som landstinget bestämmer, om inte något annat är särskilt föreskrivet.

Vid oralkirurgisk behandling och undersökningar för sådan behandling som ges vid en specialisttandpoliklinik eller motsvarande och som inte ersätts till någon del enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring gäller bestämmelserna

¹ Senaste lydelse 1991:949.

*om vårdavgifter i den öppna
vården enligt hälso- och sjukvårds-
lagen (1982:763).*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.
 2. För tandvård som har givits före ikraftträdandet gäller fortfarande äldre bestämmelser.

3 Ärendet och dess beredning

Prop. 1993/94:220

I detta lagstiftningsärende tar regeringen upp skilda frågor på socialförsäkringens och andra områden.

Till följd av vissa ändringar i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och de därav föranledda konsekvenserna för vissa avtalsbundna trygghetsförsäkringar vid arbetsskada föreslås att ersättningar som utges från sistnämnda försäkringar i vissa fall skall undantas från skyldigheten att betala socialavgifter och särskild löneskatt.

På föräldraförsäkringens område läggs förslag fram som avser såväl föräldrapenning som tillfällig föräldrapenning. Till grund för de föreslagna ändringarna i föräldraförsäkringen ligger en departementspromemoria (Ds 1994:12) Vissa frågor rörande föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. En sammanfattning av departementspromemorian finns i bilaga 1. Promemorians lagförslag finns i bilaga 2. Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns i bilaga 3.

I övrigt föreslås dels vissa ändringar rörande arvoden till privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster, dels att möjlighet införs för föräldrar som är gifta eller sammanboende med varandra och som har gemensam vårdnad om barnet att dela vårdbidrag.

Propositionen innehåller också en bestämmelse som gäller rätten till folkpension utomlands. Till grund för detta förslag ligger en skrivelse från Riksförsäkringsverket den 25 november 1993.

Propositionen innefattar vidare regeringens bedömning av kompensationsnivån rörande privat sjukförsäkring.

Lagförslagen i lagen (1981:691) om socialavgifter och i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster avser sådana ämnen som faller inom Lagrådets granskningsområde. Regeringen anser att förslagen är så brådskande att den fördröjning av ärendet som granskning skulle medföra, skulle vara till avsevärt men. Även förslagen till ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. och semesterlagen (1977:480) faller inom Lagrådets granskningsområde. Sistnämnda lagförslag är dock av enkel och okomplicerad beskaffenhet. Ett yttrande av Lagrådet i denna del skulle enligt regeringens bedömning inte tillföra ärendet något av betydelse.

4 Undantag från skyldigheten att betala socialavgifter m.m. i vissa fall

Prop. 1993/94:220

Regeringens förslag: Vid bestämmande av underlag för beräkning av socialavgifter skall bortses från ersättning för arbetsskada som avser tid efter den 30 juni 1993 om ersättningen utbetalas på grund av ansvarighetsförsäkring som åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer. Vad nu sagts gäller endast under förutsättning att skadan inträffat senast den 30 juni 1993 och att ersättningen inte avser de första 180 dagarna efter det att skadan inträffat och inte heller bortfall av lönedelar som överstiger 7,5 basbelopp.

Vidare skall bortses från ersättning på grund av sådan försäkring som avser skadefall som inträffat före utgången av år 1992 under förutsättning att skadan anmälts som arbetsskada enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring efter den 30 juni 1993 och att ersättningen inte avser de första 180 dagarna efter det att skadan inträffat och inte heller bortfall av lönedelar som överstiger 7,5 basbelopp.

På sådana ersättningar skall inte heller betalas särskild löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Skälen för regeringens förslag: Lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) omfattar anställda, uppdragstagare och egenföretagare och ger ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete.

LAF omfattar skador enligt ett generellt arbetsskadebegrepp. Som arbetsskada ansågs före den 1 januari 1993 skada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet. Även olycksfall vid färd till eller från arbetsstället räknas som olycksfall i arbetet, om färden föranleds av och står i nära samband med arbetet. För skada som framkallats av smitta gäller särskilda regler. Om en försäkrad varit utsatt för olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet skulle enligt de före år 1993 gällande reglerna skada som han ådragit sig anses vara orsakad av den skadliga inverkan om inte betydligt starkare skäl talade mot det.

Sedan den 1 januari 1993 har kravet på skadlighet hos en arbetsmiljöfaktor höjts från sannolikhet till hög grad av sannolikhet. Samtidigt har kravet på orsakssamband mellan skadlig inverkan i arbetet och den försäkrades skada skärpts så att samband skall anses föreligga om övervägande skäl talar för det. För skador som inträffat före den 1 januari 1993 och som anmälts till försäkringskassan senast den 30 juni samma år tillämpas dock alltså äldre lag (prop. 1992/93:30, bet. 1992/93:SfU8, rskr. 1992/93:142, SFS 1992:1698).

Arbetsskadeförsäkringen var tidigare samordnad med den allmänna sjukförsäkringen på så sätt att ersättning utgavs från sjukförsäkringen de

första 180 dagarna (90 dagar före den 1 januari 1992) efter det att skadan visade sig, den s.k. samordningstiden. Från arbetsskadeförsäkringen utbetalades efter samordningstidens slut ersättning för sjukvårdskostnader inkl. resor och andra till skadan hänförliga kostnader liksom arbetsskadesjukpenning. Hel arbetsskadesjukpenning för dag utgjorde 1/365-del av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Sedan den 1 juli 1993 gäller att rätten till arbetsskadesjukpenning har slopats för den som är sjukförsäkrad enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Vidare utges från samma tidpunkt inte längre ersättning från arbetsskadeförsäkringen för andra kostnader än för sjukvård utom riket, tandvård och särskilda hjälpmedel (prop. 1992/93:178, bet. 1992/93:SfU15, rskr. 1992/93:335, SFS 1993:357).

För den som ådragit sig en arbetsskada föreligger således numera i regel endast rätt till arbetsskadelivränta, dvs. ersättning vid bestående nedsättning av arbetsförmågan. Sådan livränta kan också utges till efterlevande.

Arbetsskadeförsäkringen tar sikte på den faktiska nedsättningen av den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom förvärvsarbete. Ersättning för arbetsskada i form av livränta skall i princip utgöra skillnaden mellan den inkomst som den försäkrade kan antas ha haft om han inte hade skadats och den inkomst som han trots skadan kan beräknas få. Livräntan ersätter en årlig inkomstförlust upp till samma inkomsttak som gäller för ATP, dvs. 7,5 gånger basbeloppet, vilket för år 1994 motsvarar 264 000 kronor.

Trygghetsförsäkring vid arbetsskada

Det försäkringsskydd som arbetsskadeförsäkringen ger kompletteras för flertalet anställda av förmåner som arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer kommit överens om genom kollektivavtal. Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA) lämnar ersättning enligt försäkringsvillkor som tillkommit genom kollektivavtal mellan SAF, LO och PTK. På det kommunala området respektive för landstingsanställda finns TFA-KL och på det statliga området gäller avtalet om ersättning vid personskada (PSA). För Systembolagets försäljningspersonal finns överenskommelse i kollektivavtal mellan Systembolaget AB och Handelstjänstemannaförbundet med innebörd att överenskommelsen mellan SAF och PTK om trygghetsförsäkring (TFA) gäller samt att bolaget inte är skyldigt att teckna försäkring om detta.

TFA administreras av ett konsortium av försäkringsbolag, AMF-trygghetsförsäkring. I konsortiet ingår Folksam, Skandia och Trygg-Hansa. Försäkringspremien betalas av arbetsgivare i egenskap av försäkringstagare och baseras på utgiven lönesumma. AMF prövar ersättningsanspråk enligt TFA och TFA-KL.

Ersättningsanspråk enligt PSA prövas av Statens trygghetsnämnd. AMF handlägger genom uppdragsavtal skaderegleringen för PSA. Skaderegleringen för Systembolagets anställda handhas av bolaget självt.

Syftet med TFA och övriga trygghetsförsäkringar är att den som drabbats av personskada i arbetet skall kunna få ersättning enligt skadeståndsrättsliga normer för sådana anspråk som inte ersätts genom arbetsskadeförsäkringen utan att behöva bevisa att arbetsgivaren eller någon annan genom vårdslöshet är skadeståndsskyldig. Hittills har TFA haft störst betydelse när det gäller ersättning för ideell skada, dvs. sveda och värk, lyte och men samt för olägenheter i övrigt.

Begreppet arbetsskada och regeln för sambandsbedömning definierades i TFA-villkoren fram till den 1 januari 1993 på i princip samma sätt som i LAF i dess lydelse före denna tidpunkt. Villkoren stämde således till sitt innehåll överens med vad LAF föreskrevit om vad som skulle anses som en arbetsskada.

Till följd av de ändringar som skedde inom arbetsskadeförsäkringen fr.o.m. den 1 januari 1993 (skärpt arbetsskadebegrepp) har försäkringsvillkoren för TFA anpassats så att för skadefall som inträffat denna dag eller senare gäller för rätt till TFA-ersättning samma arbetsskadebegrepp och regler för sambandsbedömning som enligt de i LAF fr.o.m. denna tidpunkt gällande reglerna (förhandlingsprotokoll den 11 februari 1993 mellan SAF, LO och PTK). Motsvarande anpassning av TFA-KL har gjorts genom en överenskommelse den 31 mars 1993.

Till följd av ändringen i LAF fr.o.m. den 1 juli 1993 (slopad arbetsskadesjukpenning) har avtalet om TFA-försäkring i de delar som gäller ersättning för inkomstförlust sagts upp med verkan fr.o.m. samma tidpunkt. För TFA-KL gäller detta fr.o.m. den 1 februari 1994.

De beskrivna förändringarna i LAF aktualiserade frågan i vad mån ansvaret enligt TFA-försäkringen påverkas av förändringar i den allmänna försäkringen inklusive arbetsskadeförsäkringen och ledde till att skiljeförfarande inför Skiljenämnden för AMF-försäkringar påkallades angående tolkning av ersättningsbestämmelser i kollektivavtal om trygghetsförsäkring vid arbetsskada.

Genom en skiljedom den 8 september 1993 avslogs det i Skiljenämnden framförda yrkandet att nämnden bl.a. skulle fastställa att de mellan SAF, LO och PTK träffade överenskommelserna om TFA och försäkringsvillkoren för TFA innebar att en försäkrad som omfattas av TFA inte hade rätt till ersättning ur denna försäkring motsvarande dels den ersättning som inte utges ur LAF till följd av det den 1 januari 1993 i denna lag införda arbetsskadebegreppet, dels den ersättning för inkomstförlust som till följd av ändringar i 3 kap. 1 § LAF inte utges efter den 1 juli 1993.

Skiljedomen kan sägas innebära att det förhållandet att ersättningsrätten enligt LAF ändrats med tillämpning även på skadefall som redan inträffat vid tidpunkten för lagändringarnas ikraftträdande inte medför att TFA-försäkringen kan undandra sig skyldigheten att lämna ersättning enligt de då skadan inträffade gällande försäkringsvillkoren. De av regering och riksdag vidtagna ändringarna i LAF kan till följd av den nämnda skiljedomen i korthet sägas innebära följande med avseende på arbetsskadeförsäkringen respektive trygghetsförsäkringen.

1. För skador som inträffat före den 1 januari 1993 och som anmälts till försäkringskassan senast den 30 juni 1993 gäller det gamla mer

generösa arbetsskadebegreppet i LAF. Det innebär att försäkringskassan betalar arbetsskadesjukpenning t.o.m. den 30 juni 1993 samt livränta (reglerna för livränta är oförändrade).

Från TFA-försäkringen torde ersättning för inkomstförlust upp till samma nivå som gällde för den tidigare arbetsskadesjukpenningen (100 %) utges fr.o.m den 1 juli 1993.

2. För skador som inträffat *före den 1 januari 1993 men anmälts till försäkringskassan efter den 30 juni 1993* utges från försäkringskassan – i de fall skadan inte godkänns enligt det nya arbetsskadebegreppet – vare sig arbetsskadesjukpenning eller livränta.

Från TFA däremot torde ersättning för inkomstförlust motsvarande den tidigare arbetsskadesjukpenningen utges såväl före som efter den 1 juli 1993 samt livränta, under förutsättning att skadan uppfyller kriterierna för att godkännas enligt det gamla arbetsskadebegreppet.

3. För skador som inträffat *den 1 januari 1993 eller senare* och som godkänns som arbetsskada av försäkringskassan utges inte någon arbetsskadesjukpenning. Detta beror på att samtidigt som samordnings-tiden (180 dagar) löpte ut (räknat från den 1 januari 1993) slopades rätten till arbetsskadesjukpenning. Däremot utges livränta från arbetsskade-försäkringen.

Från TFA utges för skador som inträffat under tiden den 1 januari – den 30 juni 1993 ersättning för inkomstförlust motsvarande den tidigare arbetsskadesjukpenningen såväl före som efter den 1 juli 1993. (Enligt försäkringsvillkoren har TFA att betala inkomstförlustersättning upp till 100 % från första dagen under förutsättning att skadan kvarstått minst 8 dagar vid olycksfall och minst 180 dagar vid arbetssjukdom) För skador som inträffat *den 1 juli 1993 eller senare* är läget oklart i avvaktan på ett nytt kollektivavtal.

På det statliga området gäller att PSA-avtalet innehåller en regel om att ersättning endast lämnas i sådana fall där skadan förklarats vara en arbetsskada enligt LAF. De ändringar i LAF som gäller det skärpta arbetsskadebegreppet och sambandsregeln fick därmed omedelbart genomslag för PSA.

Beträffande effekterna av den slopade rätten till arbetsskadesjukpenning gäller följande. PSA-avtalet har genom ett förhandlingsprotokoll den 28 december 1993 prolongerats fr.o.m. den 1 januari 1994 tills vidare med sju dagars ömsesidig uppsägningstid. Vissa ändringar har därvid beslutats. Bland annat har i fråga om ersättning för inkomstförlust som gäller skador som inträffat efter den 30 juni 1993 beslutats att sådan ersättning inte längre skall utges utom för de första 180 dagarna efter visandedagen för skadan. För skador som inträffat före den 1 juli 1993 tillämpas äldre regler som innebär att inkomstersättning också kan utges efter de första 180 dagarna efter skadedagen. Från PSA utges således ersättning för inkomstförlust motsvarande den tidigare arbetsskadesjukpenningen för skador som inträffat före den 1 juli 1993 såväl för tid före som efter den 1 juli 1993.

Vid bestämmande av underlag för socialavgifter bortses från sjukpenning och andra liknande förmåner. På ersättningar som utges från bl.a. arbetsskadeförsäkringen betalas därmed inte några socialavgifter.

När det gäller ersättning för inkomstförlust som utbetalas från TFA-försäkringen är sådan ersättning såväl socialavgiftspliktig som förmånsgrundande om ersättningen är avsedd att täcka *inkomstbortfall för akut tid*.

Detsamma gäller ersättning vid *bestående arbetsoförmåga* om beloppet avser att täcka inkomstförlust och det utges som en *periodisk livränta*, dvs. en livränta som utges för år och är avsedd att ge kompensation för mistad inkomst.

I nu nämnda fall utgör ersättningen kompensation för mistad inkomst.

När det gäller ersättning vid *bestående arbetsoförmåga som inte kompenserar mistad inkomst utan avser framtida förlust av inkomst och som utges i form av engångsbelopp* är ersättningen varken socialavgiftspliktig eller förmånsgrundande. På sådan ersättning uttas i stället särskild löneskatt.

Genom den tidigare redovisade skiljedomen torde det vara klarlagt att trygghetsförsäkringen har att utge inkomstförlustersättning motsvarande vad som tidigare kunde utges i form av arbetsskadesjukpenning fr.o.m. den 1 juli 1993 för arbetsskador som inträffat före detta datum.

Vidare torde det vara klarlagt att trygghetsförsäkringen har att utge ersättning för inkomstförlustersättning motsvarande såväl den tidigare arbetsskadesjukpenningen som livränta för skador som inträffat före den 1 januari 1993 men som anmälts till försäkringskassan efter den 30 juni 1993 - under förutsättning att skadan uppfyller kriterierna för att godkännas enligt det gamla arbetsskadebegreppet.

Det förhållandet att ersättning för inkomstförlust som utges till en person som ådragit sig en arbetsskada beläggs med socialavgifter när ersättningen utges från en trygghetsförsäkring har medfört att de aktuella förändringarna i arbetsskadeförsäkringen inneburit en icke förutsedd kostnadsökning för trygghetsförsäkringarna. Med hänsyn härtill och då någon inkomstförstärkning för det allmänna till följd härav inte beräknades i samband med ifrågavarande ändringar i LAF bör ersättningar för inkomstförlust som i fortsättningen kommer att utges från trygghetsförsäkring i stället för från arbetsskadeförsäkringen befrias från socialavgifter respektive särskild löneskatt. Regeringen föreslår därför att de ifrågavarande ersättningarna undantas från sådana pålagor. Ersättningarna som undantas från socialavgifter bör, i likhet med t.ex. sjukpenning och livränta enligt LAF, vara pensionsgrundande.

Eftersom ersättning från arbetsskadeförsäkringen i flertalet fall inte utgavs som kompensation för inkomstbortfall för de första 180 dagarna efter det att skadan inträffat och inte heller utgavs för lönedelar över 7,5 basbelopp gäller vad nyss sagts endast under förutsättning att ersättningen inte avser att ge kompensation för sådant bortfall.

På ersättningar i form av lön eller annan ersättning för utfört arbete eller eljest med anledning av tjänsten som utges från statlig myndighet

eller annat statligt organ utom affärsverken beräknas s.k. lönekostnadspålägg (LKP) enligt förordningen (1969:54) om beräkning och redovisning av lönekostnadspålägg. LKP är avsett att täcka såväl lagstadgade socialavgifter inklusive särskild löneskatt som avtalskostnader utöver lön. LKP utgör sedan den 1 juli 1993 38,5 %.

På ersättningar som utges enligt det statliga PSA-avtalet beräknas dock inte LKP. Inte heller är dessa ersättningar belagda med socialavgifter. Ersättningar från PSA som utges till anställda inom affärsverken är däremot belagda med socialavgifter i enlighet med reglerna i lagen om socialavgifter. Förslaget om undantag från socialavgifter kommer därmed att omfatta även sistnämnda ersättningar.

Pensionsarbetsgruppen har i betänkandet (SOU 1994:20) Reformerat pensionssystem bl.a. föreslagit att ålderspensionsavgifter skall betalas av staten vad avser sociala ersättningar av olika slag. Mot bakgrund härav finns det skäl att i samband med beredningen av Pensionsarbetsgruppens förslag överväga om staten bör betala pensionsavgifter på de nu aktuella ersättningarna.

5 Föräldrapenning

5.1 Inledning

Föräldraförsäkringen, som regleras i 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL), består av två huvudförmåner, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning.

Föräldrapenning är avsedd att täcka föräldrars behov av ersättning för det inkomstbortfall som uppkommer i samband med ett barns födelse eller ett adoptivbarns ankomst. För föräldrar som saknar inkomster skall föräldrapenningen ge en grundtrygghet. Tillfällig föräldrapenning utges vid mer akut uppkomna situationer då en förälder behöver ta ledigt från arbetet för att vårda barn.

Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges enligt nuvarande regler under högst 450 dagar sammanlagt för föräldrarna. För 360 dagar betalas föräldrapenning med belopp motsvarande 90 % av förälderns sjukpenninggrundande inkomst delad med 365, dock lägst 60 kr per dag (garantinivån). Under de återstående 90 dagarna utges föräldrapenning på garantinivån.

Föräldrapenning enligt sjukpenningnivå, dvs. med 90 %, utges för de första 180 dagarna endast under förutsättning att föräldern varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför. För de ytterligare 180 dagar, för vilka ersättning kan utges enligt sjukpenningnivå, gäller inte något sådant kvalifikationskrav.

Förutom vissa föräldrapenningdagar som är förbehållna modern kan, såvitt föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet, dagarna i princip delas upp mellan föräldrarna efter deras egna önskemål. Av det totala

antalet föräldrapenningdagar har vardera föräldern dock rätt till 90 egna dagar. Dessa dagar kan på ett enkelt sätt överlåtas till den andra föräldern genom en skriftlig anmälan till försäkringskassan. En förälder som ensam har vårdnaden om barnet har rätt att själv uppbära föräldrapenning under hela ersättningstiden. Den av föräldrarna som till huvudsaklig del vårdar barnet är berättigad till föräldrapenning.

En förutsättning för rätt till tillfällig föräldrapenning är att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete för vård av barnet. För rätt till föräldrapenning uppställs däremot inte något sådant krav. Motivet till denna skillnad är bl.a. att en icke förvärvsarbetande förälder har rätt till föräldrapenning. En förvärvsarbetande förälder kan således uppbära föräldrapenning för tid som föräldern, med eller utan löneförmåner från arbetsgivaren, är ledig från sitt arbete och vårdar barnet även om föräldern inte på grund av vården av barnet behöver avstå från förvärvsarbete.

Föräldrapenningens storlek är beroende av i vilken utsträckning föräldern avstår från förvärvsarbete. Hel föräldrapenning på sjukpenningnivå utges för vård av barn när föräldern inte förvärvsarbetar. Halv och fjärdedels föräldrapenning utges när föräldern arbetar högst hälften respektive högst tre fjärdedelar av normal arbetstid. Föräldrapenning på garantinivå får utges som hel, halv eller fjärdedels förmån när föräldern arbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid. Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenning anses två dagar med halv och fyra dagar med fjärdedels föräldrapenning som en dag.

Föräldraförsäkringen innehåller inte några begränsningar av antalet ersättningsperioder eller regler om minsta antal ersättningsdagar under en period.

Rätten till föräldraledighet regleras i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. Arbetstagare har rätt till hel ledighet under ett och ett halvt år från barnets födelse. Utöver denna rätt till ledighet föreligger rätt till hel ledighet under tid då arbetstagaren uppbär hel föräldrapenningförmån och till förkortning av arbetstiden till hälften eller till tre fjärdedelar då arbetstagaren uppbär halv eller fjärdedels föräldrapenningförmån. Om arbetsgivaren inte går med på annat kan ledigheten delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår.

Enligt semesterlagen (1977:480) är tid då arbetstagaren uppbär föräldrapenning semesterlönegrundande (dock högst 120 dagar eller för ensamstående förälder 180 dagar). Om semesterlönegrundande föräldraledighet infaller under semester skall, om arbetstagaren utan dröjsmål begär det, sådan dag inte räknas som semesterdag.

Enligt 2 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1988:3) om föräldrapenningförmåner utges föräldrapenning inte för tid om en eller flera dagar som normalt är arbetsfri för en heltidsarbetande inom yrket, om inte föräldern uppbär föräldrapenningförmån i direkt anslutning till den arbetsfria tiden.

I prop. 1993/94:148 om vårdnadsbidrag har regeringen lagt fram förslag om införande av vårdnadsbidrag fr.o.m. den 1 juli 1994 för barn mellan ett och tre år. Samtidigt har föreslagits bl.a. att de 90 dagar som

alltid ersätts enligt garantinivå skall slopas i samband med införandet av vårdnadsbidrag samt att garantinivå skall höjas från 60 till 64 kronor per dag.

Regeringen har vidare i prop. 1993/94:147 om jämställdhetspolitiken bl.a. föreslagit att antalet föräldrapenningdagar skall delas lika mellan föräldrarna samt att rätten att överlåta dagar begränsas så att 30 dagar inte skall få överlåtas till den andra föräldern. Vidare har föreslagits att ersättningsnivån för föräldrapenning skall sänkas till 80 % fr.o.m. den 1 januari 1995 med undantag för de 30 dagar som inte skall få överlåtas till den andra föräldern. För sistnämnda dagar skall enligt förslaget ersättning alltså utges med 90 %. Vissa särregler föreslås gälla för bl.a. ensamstående förälder.

5.2 Föräldrapenning under arbetsfri dag

Regeringens förslag: En ny bestämmelse införs i 4 kap. AFL med innebörd att hel föräldrapenning skall få utges för sådan tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär hel föräldrapenning.

Motsvarande skall gälla för rätt till halv respektive fjärdedels föräldrapenning för dag som normalt är arbetsfri.

Föräldrapenningförmåner skall inte kunna utges för dag under vilken föräldern är semesterledig.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget. Det gäller Försäkringsöverdomstolen, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Stockholm, Riksförsäkringverket, Socialstyrelsen, Statens arbetsgivarverk, Statskontoret, Försäkringskassförbundet, SAF och TCO. Av dessa förordar Kammarrätten, Statens arbetsgivarverk och SAF att förutsättningarna för att få föräldrapenning för dag som normalt är arbetsfri skärps. Riksrevisionsverket har avstyrkt förslaget. SACO har hänvisat till remissvar lämnade av Lärarnas Riksförbund och Sveriges Läkarförbund. Läkarförbundet tillstyrker förslaget medan Lärarnas Riksförbund anser att förslaget kommer att försämma och i vissa fall omöjliggöra för lärarna att få ersättning för inkomstbortfall på grund av ledighet för vård av barn.

Enligt *Försäkringsöverdomstolen* skulle vissa skäl kunna anföras för att kravet sträcktes ännu längre och innebära krav på att föräldrapenning utgått såväl omedelbart före som omedelbart efter den arbetsfria tiden. Eftersom antalet dagar med föräldrapenning är begränsat bör man emellertid i avvaktan på erfarenheter av den nu diskuterade lagändringen kunna avstå från en sådan ytterligare skärpning.

Kammarrätten, som är positiv till att man försöker motverka missbruk, ifrågasätter om förslaget är tillräckligt långtgående. *Kammarrätten* förordar en skärpning av villkoret, t.ex. genom att föreskriva att

föräldern skall uppbära hel föräldrapenning såväl omedelbart före som omedelbart efter den arbetsfria tiden.

Länsrätten efterlyser en övergångsregel för att undvika icke önskvärda följder för föräldrars pågående uttag av föräldrapenning.

Även *Statens arbetsgivarverk* menar att förslaget inte är tillräckligt långtgående. Skälet till att en förälder som normalt inte vårdar barnet väljer att ta ut högre föräldrapenning under veckosluten är enligt verket inte i första hand att föräldern har högre föräldrapenning än den andra föräldern utan att han dessutom har full lön under veckosluten. I de statliga kollektivavtalen görs inget löneavdrag för arbetsfria dagar om inte arbetstagaren varit tjänstledig på båda sidor om ledigheten. Verket föreslår att bestämmelsen utformas så att föräldrapenning endast utges för arbetsfri tid om föräldrapenning har utbetalats i direkt anslutning till den arbetsfria tiden både före och efter den arbetsfria perioden.

Riksrevisionsverket avstyrker samtliga förslag då arbetsgruppen inte närmare bedömt omfattningen av de olika uttagen och även enligt verket har avstått från att bedöma de ekonomiska effekterna av förslagen. Dessutom anser verket att komplexiteten i försäkringen ökar.

Försäkringskassaförbundet anser att den föreslagna regeln även bör tillämpas på föräldrar som är arbetslösa.

Enligt *SAF* bör man införa en regel med innebörd att en arbetstagare har rätt till föräldrapenning endast om han gått miste om lön och andra anställningsförmåner till följd av att han vårdat barn. En sådan regel bör gälla vid kortare vårdperioder än 15 dagar. Vid längre perioder bör föräldrapenningen kalenderdagberäknas.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av vad som redovisats i det föregående är föräldrapenningsystemet mycket flexibelt. Det ger möjlighet för föräldrarna att planera föräldraledigheten på det för familjen mest ändamålsenliga sättet även ur ekonomisk synpunkt. Föräldrarna ges möjlighet att avlösa varandra i vården av barnet. Föräldrarna kan, beroende av arbetsinsats och ekonomiska möjligheter, omväxlande uppbära hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning eller växla föräldrapenning på sjukpenningnivå med föräldrapenning på garantinivå. Föräldrapenning kan utges under semester. Föräldrarna kan också förlänga den tid som de kan vara hemma med barnet genom att under föräldraledigheten göra avbrott för semester eller genom att inte alltid ta ut föräldrapenning för veckans samtliga dagar.

Denna flexibilitet i föräldrapenningsystemet medför att föräldrarna kan dela upp rätten till föräldrapenning exempelvis på så sätt att den förälder som har lägst föräldrapenning – i de flesta fall modern – uppbär föräldrapenning under fem av veckans dagar medan den förälder som har högst föräldrapenning tar ut föräldrapenning under de dagar som är arbetsfria för denna förälder, vanligtvis lördag och söndag. En förälder kan också välja att förlägga sin föräldraledighet till semestertid eller till helgdagar. Om båda föräldrarna är hemma hos barnet torde det i de flesta fall vara omöjligt för försäkringskassan att kontrollera vem av föräldrarna som huvudsakligen vårdar barnet och därmed är berättigad till föräldrapenning.

Bestämmelsen i 2 § RFFS 1988:3 har tillkommit för att i viss mån motverka att föräldrapenning utges till en förvärvsarbetande förälder som inte gör någon inkomstförlust i anledning av det till försäkringskassan anmälda vårdfallet. I bestämmelsen anges inte något om storleken på den föräldrapenning som skall uppbäras i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Därmed finns det inte något som hindrar att en förälder uppbär fjärdedels föräldrapenning under en dag före eller efter den arbetsfria tiden och hel föräldrapenning under hela den arbetsfria tiden. Det är vidare att märka att fjärdedels föräldrapenning kan utges oavsett anledningen till förkortningen av arbetstiden. Det kan alltså vara fråga om inarbetad tid, flexitid eller motsvarande.

Arbetsgruppen har redovisat resultatet av en undersökning av fäders uttag av föräldrapenning under en kortare tid hösten 1993. Undersökningen är mycket begränsad och visar endast hur fäder under tiden den 15 september – 15 oktober 1993 hos en viss försäkringskassa tagit ut föräldrapenning. Av undersökningen framgår att 601 fäder hade tagit ut föräldrapenning under denna tid. För ca 50 % av dessa hade föräldrapenning utbetalats enbart för veckoslut (lördagar och söndagar) och dagar i anslutning till veckoslut (fredagar eller måndagar). Omkring 87 % av fäderna hade tagit ut föräldrapenning under fyra veckoslut. Som arbetsgruppen framhållit är det inte möjligt att av denna enda undersökning dra några slutsatser om hur vanligt det är bland fäder i allmänhet att ta ut föräldrapenning i anslutning till och under veckoslut. Undersökningen visar mer på förekomsten än på omfattningen av denna företeelse.

Även om den av arbetsgruppens redovisade undersökningen av fäders föräldrapenninguttag är mycket begränsad finns det emellertid skäl att anta att föräldraförsäkringen kommit att tillämpas på ett sätt som inte varit direkt förutsedd vid dess tillkomst. Enligt regeringens uppfattning utgör redan det faktum att denna typ av föräldrapenninguttag som undersökningen avser förekommer tillräckliga skäl för att införa en bestämmelse som motverkar att föräldrar utnyttjar föräldraförsäkrings-systemet i annat syfte än att vårda barn.

Regeringen anser därför att – på sätt som arbetsgruppen föreslagit – hel föräldrapenning bör kunna utges för tid som normalt är arbetsfri endast om föräldern uppbär hel föräldrapenning i direkt anslutning till den arbetsfria tiden och att motsvarande bör gälla för rätt till halv respektive fjärdedels föräldrapenning för dag som normalt är arbetsfri. Regeringen föreslår att en regel med denna innebörd införs i 4 kap. AFL. En förutsättning för att en sådan regel skall få avsedd effekt är dock att de 90 dagar som alltid utbetalas på garantinivå slopas såsom föreslagits i prop. 1993/94:148.

Det finns skäl som talar för en ytterligare skärpning av reglerna. I remissbehandlingen har framhållits bl.a. att det i de statliga kollektivavtalen inte görs något löneavdrag för arbetsfria dagar om inte arbetstagaren varit tjänstledig på båda sidor om de arbetsfria dagarna och att detta inte är någon ovanlig avtalskonstruktion för anställda med månadslön. Den ändring som i så fall skulle kunna övervägas är att föräldrapenning utges för arbetsfri tid endast om föräldrapenning uppbärs såväl före

som efter den arbetsfria perioden. Regeringen har emellertid stannat för den av arbetsgruppen valda lösningen. Motivet härtill är att det från arbetstagarens sida trots allt kommer att fordras att han eller hon avstår från förvärvsarbete och därmed lön under i vart fall en hel dag för att få föräldrapenning under arbetsfri dag. Om den andra föräldern är föräldraledig och inte har möjlighet att återgå i arbete den dagen torde detta motverka den ifrågavarande typen av uttag.

Med arbetsfri dag avses dag som, oavsett om föräldern är tjänstledig eller inte, är arbetsfri inom den bransch eller på den arbetsplats där föräldern är anställd. De dagar det är fråga om är framför allt dagar för veckovila (vanligtvis lördagar och söndagar) samt helgdagar och vissa helgaftnar. Som exempel på andra sådana dagar kan vad gäller lärare nämnas dagar då de är ferielediga. På de arbetsplatser där företaget håller stängt för semester är även semesterdagar normalt arbetsfria dagar. Som framgår av det följande förslås dock att det införs en särskild bestämmelse som innebär att föräldrapenning inte skall få utges för semesterdag.

När det gäller frågan om föräldrapenning under semesterledighet kan som tidigare nämnts föräldrapenning utges under semesterledighet.

Enligt 15 § semesterlagen (1977:480) skall sådan dag då arbetstagaren är oförmögen till arbete på grund av sjukdom och som infaller under semesterledighet inte räknas som semesterdag om arbetstagaren utan dröjsmål begär det. Detsamma gäller dag som enligt 17 § semesterlagen är semesterlönegrundande. Enligt detta lagrum är frånvaro från arbetet semesterlönegrundande när det är fråga om bl.a. ledighet för vilken föräldrapenning utges i den mån frånvaron inte överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder 180 dagar. Dagar då tillfällig föräldrapenning utges är alltid semesterlönegrundande.

En arbetstagare kan ha rätt till semesterledighet som inte alls eller endast till en del täcks av intjänad semesterlön. Enligt 4 § semesterlagen har dock arbetstagare rätt att avstå från rätt till semesterdag som inte är förenad med semesterlön.

Det finns enligt regeringens uppfattning inte något skäl för att föräldrapenning skall kunna utges under semesterledighet. Detta gäller såväl semesterledighet med som utan semesterlön och oavsett om föräldrapenning utges som hel, halv eller fjärdedels förmån. Föräldrapenning bör därför inte kunna utges under semesterledighet. Regeringen föreslår att en bestämmelse med denna innebörd införs i 4 kap. 17 § AFL.

Genom att ta in bestämmelsen i detta lagrum blir den tillämplig även på den tillfälliga föräldrapenningen. För rätt till tillfällig föräldrapenning krävs som nämnts att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete för vård av barnet. En förälder har således inte under semesterledighet rätt till tillfällig föräldrapenning om inte semesterledigheten byts ut mot ledighet för vård av barn. Någon skillnad i sak uppkommer därför inte om den föreslagna bestämmelsen blir tillämplig även på denna förmån.

Enligt 12 § andra stycket lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring utges inte dagpenning under tid då den arbetslöse uppbär föräldrapenning. Dagpenning utges inte heller för lördag eller söndag. En arbetslös

förälder som uppbär dagpenning har således möjlighet att ta ut föräldrapenning under veckosluten. Det föreslås inte någon särskild bestämmelse som tar sikte på arbetslösa föräldrar.

Många föräldrar som studerar uppbär någon form av studiestöd. En förälder som uppbär studiestöd har enligt gällande regler alltid rätt till föräldrapenning enligt den sjukpenninggrundande inkomst som föräldern hade då studierna påbörjades. Vissa former av studiestöd är samordnade med föräldrapenningförmånen på så sätt att sådant stöd inte utges för samma tid som föräldrapenning eller minskas med det belopp som utbetalats i föräldrapenning. Detta gäller bl.a. dagpenning enligt förordningen (1987:406) om arbetsmarknadsutbildning och utbildningsbidrag enligt förordningen (1976:536) om utbildningsbidrag för doktorander.

Andra former av studiestöd som kan utges för samma tid som föräldrapenning minskas däremot inte med utbetald föräldrapenning. Detta gäller bl.a. studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestöds-lagen (1973:349). Regler om samordning även för dessa fall skulle kunna medföra en viss spärr mot sådana uttag av föräldrapenning som till huvudsak är betingade av en önskan att förstärka familjens ekonomi. En ändring av reglerna för hur föräldrapenning för studerande föräldrar beräknas, dvs. de regler som ger föräldern rätt till föräldrapenning enligt den sjukpenninggrundande inkomst som gällde då studierna påbörjades, skulle kunna vara ett annat sätt att motverka sådana uttag av föräldrapenning. Arbetsgruppen, som har pekat på dessa möjligheter, har dock valt att avstå från att lämna några sådana förslag. Enligt regeringens uppfattning skulle det föra för långt att föreslå regler som tar sikte på att ändra de studerandes försäkringsskydd. Eventuella förslag med denna inriktning får övervägas i ett annat sammanhang.

5.3 2,5 årsregeln

Regeringens förslag: En ändring görs i 4 kap. 6 § AFL så att om kvinnan på nytt blivit gravid innan barnet uppnått ett år och nio månaders ålder skall – om förälderns sjukpenninggrundande inkomst (SGI) sänkts då barnet uppnått ett års ålder – förälderns föräldrapenning fortsättningsvis beräknas lägst enligt den SGI som gällde innan sänkningen, anpassad efter löneutvecklingen inom yrkesområdet.

Bestämmelsen kompletteras så att samma regel gäller vid adoption av barn som sker inom två och ett halvt år efter det att det föregående barnet fötts eller adopteras.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag utom i fråga om förslaget om adoption.

Remissinstanserna: Försäkringsöverdomstolen, Kammarrätten i Göteborg, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Statens arbetsgivarverk, Statskontoret, Försäkringskassaförbundet, SAF och TCO tillstyrker

förslaget eller har inget att erinra mot det. Länsrätten i Stockholm och Riksrevisionsverket avstyrker förslaget.

Kammarrätten tillstyrker förslaget eftersom det dels innebär att könsneutraliteten i regelsystemet ökas, dels leder till ett slopande av nyckfullheten i det nuvarande systemet som innebär att en för tidig födsel kan leda till högre föräldrapenning än en födsel i normal tid.

Länsrätten anser att det snarare förefaller som om reglerna för SGI-skyddad tid är alltför generösa i det att de kan täcka inkomstbortfall som inte motsvarar de verkliga inkomstförhållandena hos de försäkrade. Vidare torde de situationer som enligt arbetsgruppen motiverar lagändringarna kunna lösas genom att domstolspraxis stramar upp tillämpningen.

Riksförsäkringsverket och *Försäkringskassaförbundet* anser att den föreslagna ändringen bör kompletteras så att även föräldrar som adopterar två barn med 2,5 års mellanrum omfattas.

Skälen för regeringens förslag: Reglerna om sjukpenninggrundande inkomst (SGI) återfinns i 3 kap. AFL. Enligt 2 § är SGI den årliga inkomst som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete. I Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1981:5) om sjukpenninggrundande inkomst finns bestämmelser, som innebär att man vid inkomstberäkningen skall bortse från inkomstvariationer som avser kortare tid än sex månader (1 - 3 §§).

SGI skall enligt 3 kap. 5 § AFL ändras bl.a. när försäkringskassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden, arbetstid eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller sjukpenningens storlek. I vissa fall får dock, trots att den försäkrades omständigheter undergått sådan ändring, SGI under viss tid inte sänkas (s.k. SGI-skyddad tid). Detta gäller bl.a. för en förälder som är helt eller delvis ledig från sitt förvärvsarbete för vård av barn som inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller under ett år efter mottagandet av ett adoptivbarn.

Enligt Riksförsäkringsverkets rekommendationer (Allmänna råd 1993:10) till försäkringskassorna skall en förälders SGI inte heller sänkas då barnet fyllt ett år såvitt föräldern i oavbruten följd antingen är ledig från sitt förvärvsarbete och uppbär hel föräldrapenningförmån eller har förkortad arbetstid och uppbär föräldrapenningförmån som minst svarar mot arbetstidens nedsättning. Försäkringsöverdomstolen har i dom den 10 april 1992 (mål nr 2191/89:14) under åberopande av dessa rekommendationer funnit att SGI:n inte skall sänkas för en förälder som sedan barnet fyllt ett år uppbär hel föräldrapenning.

Även om föräldrarnas SGI sänks då barnet fyller ett år skall enligt 4 kap. 6 § sjätte stycket AFL föräldrapenningen fram till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den SGI som gällde innan sänkningen eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom föräldrarnas yrke föranleder.

Enligt 4 kap. 6 § andra stycket AFL utges föräldrapenning med 90 % av fastställd SGI för de första 180 dagarna endast under förutsättning att föräldern varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån under

minst 240 dagar i följd före barnets födelse. För de ytterligare 180 dagarna, för vilka ersättning kan utges enligt sjukpenningnivå, gäller inte något sådant kvalifikationskrav. Kravet har tillkommit för att undvika att föräldrar enbart i syfte att få en högre föräldrapenning påbörjar ett förvärvsarbete eller ökar sitt arbetsutbud under graviditeten.

Även om 240-dagarsvillkoret inte är uppfyllt därför att modern varit ledig från arbetet för vård av ett barn kan hon enligt paragrafens sjätte stycke få föräldrapenning motsvarande sin tidigare inkomst också vid nästa barns födelse. Enligt denna bestämmelse skall, om modern då barnet fyller två år på nytt är gravid och nedkomsten beräknas ske eller faktiskt sker inom sex månader, föräldrapenningen för det nya barnet beräknas lägst enligt den SGI (anpassad efter löneutvecklingen inom hennes yrke) som gällde innan det tidigare barnet fyllde ett år. Ersättning för outnyttjade föräldrapenningdagar för det tidigare barnet beräknas på motsvarande sätt även efter det att barnet fyllt två år.

Bestämmelsen förutsätter enligt sin ordalydelse att det nya barnet föds sedan det tidigare barnet har fyllt två år. Av förarbetena till bestämmelsen framgår inte om avsikten varit att inte låta försäkringsskyddet gälla även vid tätare graviditeter. Enligt prop. 1984/85:78 innebär bestämmelsen att kvinnan i princip behåller föräldrapenningens ursprungliga ersättningsnivå även om hon har förkortat arbetstiden eller slutat förvärvsarbete under tiden mellan två barns födelse, under förutsättning att barnen föds inom två och ett halvt år. Enligt uppgift tillämpas bestämmelsen av försäkringskassorna även vid täta graviditeter. Bestämmelsen bör dock korrigeras i enlighet med uttalandet i nämnda proposition.

Det förhållandet att kvinnan men inte mannen fått en förlängd tid för sitt försäkringsskydd har förklarats med att det ansetts att kvinnan på grund av graviditeten kan vara förhindrad att återgå i arbete eller öka sin arbetsinsats (bet. 1984/85:SfU12, rskr. 1984/85/125).

Om mannen är den av föräldrarna som är helt eller delvis ledig från sitt förvärvsarbete för att vårda barnet har han inte samma möjligheter som kvinnan att få föräldrapenning för ett nytt barn beräknad efter den ursprungliga ersättningsnivån.

Om kvinnan blir gravid sedan mannens SGI-skydd har upphört, måste han återgå i arbete inom den första graviditetsmånaden för att hinna uppfylla 240-dagarsvillkoret vid det nya barnets födelse. Återgår han då i arbete på deltid beräknas hans SGI och således också hans föräldrapenning för det nya barnet på deltidsinkomsten.

Om kvinnan blir gravid innan mannens SGI-skydd har upphört bör mannen – om familjen planerar att han skall vara hemma och vårda även det nya barnet – innan SGI-skyddet upphör återgå i förvärvsarbete i samma omfattning som tidigare för att få behålla sin sjukpenningförsäkring och därmed få föräldrapenning för det nya barnet på samma ersättningsnivå som för det tidigare barnet.

Föräldraförsäkringens regler bör vara utformade så att de främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Det bör vara lika fördelaktigt för fadern som för modern att stanna hemma och ta vård om barnet. De nu

beskrivna effekterna av 2,5 årsregeln innebär en inte godtagbar begränsning av föräldrarnas möjligheter att välja vem av dem som skall stanna hemma och vårda barn. Enligt regeringens uppfattning saknas skäl för en sådan begränsning.

En annan situation där 2,5 årsregeln leder till resultat, som i vissa fall kan te sig som orimliga, är när ett barn avlider.

Om ett barn avlider upphör rätten till SGI-skydd. Skälet är att föräldern inte längre vårdar barn. Återgår föräldern inte omedelbart i förvärvsarbete upphör, såvitt föräldern inte är sjukskriven och på grund av sjukskrivningen ges ett annat SGI-skydd, föräldrarnas sjukpenningförsäkring.

Om ett barn avlider under SGI-skyddad tid och kvinnan vid dödsfallet är gravid, kan hon genom att återgå i förvärvsarbete i samma omfattning som tidigare få behålla sin SGI och få föräldrapenning för det nya barnet beräknad enligt den SGI hon är försäkrad för.

Om barnet avlider innan det fyllt två år och kvinnan då redan är gravid har hon, om hennes SGI-skydd upphört, små möjligheter att få föräldrapenning för det nya barnet beräknad efter annan nivå än garantinivån under de första 180 dagarna. Hon kan inte, som andra mödrar vars SGI sänkts få föräldrapenningen beräknad efter sin tidigare SGI vid vård av det nya barnet. Regeln om utökat försäkringsskydd vid ny graviditet förutsätter bl.a. att barnet fyllt två år. Hon har heller inte – såvitt hon vid dödsfallet varit gravid under längre tid än en månad – någon möjlighet att uppfylla 240-dagarsvillkoret. Enligt detta villkor krävs som tidigare nämnts att hon varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån under minst 240 dagar i följd före barnets födelse för att föräldrapenning på sjukpenningnivå skall kunna utges.

Det är lätt att inse att de nu beskrivna effekterna av i frågavarande regel i det enskilda fallet kan upplevas som orimliga i en redan förut svår situation. Det förhållandet att kvinnor på detta sätt förlorar sitt försäkringsskydd är enligt regeringens mening inte godtagbart.

Mot bakgrund av vad ovan sagts bör bestämmelsen i 4 kap. 6 § AFL ändras så att den blir tillämplig dels då barn föds med tätare mellanrum än 24 månader, dels med avseende på båda föräldrarna och dels i det fall barnet avlider före två års ålder.

Regeringen föreslår därför att om kvinnan har blivit gravid på nytt innan barnet uppnått ett år och nio månaders ålder föräldrarnas föräldrapenning skall, om hans eller hennes SGI sänkts då barnet uppnått ett års ålder, fortsättningsvis beräknas lägst enligt den SGI som gällde innan sänkningen, anpassad efter löneutvecklingen inom yrkesområdet.

Som framgår ovan har det i remissbehandlingen framförts att den föreslagna regeln borde kompletteras så att den kommer att omfatta även föräldrar som adopterar barn med två och ett halvt års mellanrum. Regeringen delar denna uppfattning och föreslår därför en ändring med denna innebörd.

6.1 Inledning

Tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda barn under tolv år till följd av sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare eller vid besök i samhällets förebyggande barnhälsovård. Tillfällig föräldrapenning utges vidare i samband med vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna.

Tillfällig föräldrapenning kan också utges för vård av ett barn som har fyllt tolv men inte 16 år i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn eller vård. För barn under 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning endast om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus. För vård av ett barn som är 240 dagar eller äldre utges, såvitt barnet inte vårdas på sjukhus, tillfällig föräldrapenning inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits.

Tillfällig föräldrapenning kan utges under högst 120 dagar per barn och år. Om skälet till att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete är sjukdom hos barnets ordinarie vårdare kan dock ersättning utges under högst 60 dagar.

Från och med det kalenderår under vilket barnet fyller fyra år t.o.m. det kalenderår under vilket det fyller tolv år har en förälder rätt till tillfällig föräldrapenning när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskole- eller fritidsverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar. För sådana s.k. kontaktdagar utges ersättning under två dagar per barn och år. Härutöver har en fader rätt till tio ersättningsdagar i samband med barns födelse eller adoptivbarns ankomst.

Rätt till föräldrapenningförmåner tillkommer förälder. Med förälder likställs rättslig vårdnadshavare, blivande adoptivförälder och den med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn om de varaktigt bor tillsammans. Såvitt gäller tillfällig föräldrapenning likställs med förälder även den som en förälder bor tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden samt fosterförälder.

Sedan den 1 januari 1994 gäller att rätten till tillfällig föräldrapenning förbättrats i vissa avseenden för föräldrar till barn som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Bl.a. kan förälder till ett sådant barn som fyllt 16 men inte 21 år (i vissa fall 23 år) få tillfällig föräldrapenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med sjukdom hos barnet.

Enligt lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. har arbetstagare rätt till ledighet under tid då arbetstagaren uppstår tillfällig föräldrapenning.

Enligt semesterlagen (1977:480) är tid under vilken förälder uppstår tillfällig föräldrapenning semesterlönegrundande och sådan tid skall om föräldern särskilt begär det frånräknas från semestertid.

Regeringens förslag: En förälder ges möjlighet att överlåta tillfällig föräldrapenning till en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller dess ordinarie vårdare.

Arbetsgruppens förslag: Arbetsgruppen föreslår att rätten att överlåta tillfällig föräldrapenning begränsas till ensamstående föräldrar och att överlåtelse skall få göras till en närstående.

Remissinstanserna: Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Stockholm, Riksförsäkringsverket, Statens arbetsgivarverk, Riksrevisionsverket, Statskontoret och RFSL avstyrker förslaget.

Tillstyrker förslaget gör Socialstyrelsen, Försäkringskassförbundet, SAF, TCO och Försäkringsöverdomstolen.

Försäkringsöverdomstolen anser att de skäl som anförs för att en ensamstående förälder skall kunna överlåta sin rätt till tillfällig föräldrapenning onekligen har viss tyngd. Ett sådant överlåtande innebär å andra sidan ett principiellt avsteg från försäkringens strikta koppling till föräldrarna. Vid vägning av skälen för och emot förslaget är domstolen beredd att acceptera det. Försäkringsöverdomstolen anser dock att begreppet närstående inte i alla avseenden kan föras över på en situation där en utomstående rycker in för att passa ett sjukt barn. Försäkringsöverdomstolen förordar att det anges – helst i lagtexten – vilka personer som åsyftas med begreppet närstående. Vidare bör det skrivas in i den föreslagna 11 a § att ersättningen skall beräknas på vårdarens sjukpenninggrundande inkomst.

Kammarrätten anser att förslaget innebär en ny konstruktion inom socialförsäkringen vars konsekvenser inte är helt lätta att överblicka och att negativa effekter i fråga om avancemang i stället kan uppkomma för den till vilken rätten till tillfällig föräldrapenning överläts.

Enligt *Länsrätten* bör förslaget förkastas. Mot bakgrund av att förslaget innebär en principiell förändring av föräldraförsäkringen är det högst otillfredsställande att man inte skaffat fram underlag som i vart kunnat ligga till grund för en uppskattad kostnad för reformen. Länsrätten anser vidare att arbetsgruppen betydligt underskattat risken för missbruk. Enligt Länsrätten är begreppet närstående alltför vagt och för vidsträckt. I rapporten har inte berörts hur ett uttag av föräldrapenning i dessa fall kan komma att styras av de försäkrades önskemål att kringgå karensdagarna inom sjukförsäkringen. Det måste enligt Länsrätten – i avsaknad av ett statistiskt underlag som visar motsatsen – antas att antalet ensamstående föräldrar med barn som ofta är sjuka eller drabbas av en långvarig sjukdom är förhållandevis begränsat. Slutligen anser Länsrätten att familjer med två personer diskrimineras och att det föreligger risk för att försäkringen kan komma att upplevas som orättvis.

Riksförsäkringsverket hänvisar till att man tidigare i RFV ANSER 1989:2 har pekat på svårigheten att avgränsa gruppen ensamstående.

Eftersom försäkringskassornas möjligheter är mycket små att kontrollera om rätt förälder överlåter, kommer de föreslagna reglerna att upplevas som godtyckliga. Riksförsäkringsverket anser det olämpligt att införa regler som inte går att upprätthålla och att om möjlighet skall införas att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning bör detta gälla alla föräldrar.

Statens arbetsgivarverk anser att det finns risk att ledighet med tillfällig föräldrapenning kommer att öka, vilket inte endast leder till ökade kostnader för försäkringen utan även till ökade kostnader för arbetsgivaren, bl.a. i form av ökat produktionsbortfall.

Statskontoret delar arbetsgruppens bedömning om det önskvärda i en reform som den föreslagna men kan ändå inte stödja den. Den samhälls-ekonomiska situationen medger enligt Statskontorets bedömning inte ökade åtaganden utan att finansiering anvisas. Detta sker inte här. Inte heller redovisas någon bedömning av de kostnader ett genomförande av förslaget skulle föra med sig.

Försäkringskassförbundet anser att även familjer där den ena föräldern ofta vistas på annan ort på grund av sitt förvärvsarbete, t.ex. sjömän, skall likställas med ensamstående.

RFSL anser att ett införande av en ny kategori i reglerna om tillfällig föräldrapenning, dvs. ensamstående, till vilka homosexuella sambor kommer att hänföras är en återgång till en syn på homosexuella samboförhållande som frånträdde redan på 1970-talet. Om förslaget antas kommer homosexuella föräldrar att få en större flexibilitet än heterosexuella föräldrar i motsvarande situation. De sistnämnda kan enbart överlåta tillfällig föräldrapenning till sambo medan homosexuella skulle kunna överlåta såväl till sambo som till t.ex. granne. *RFSL* har aldrig eftersträvat att homosexuella par skall gynnas.

Skälen för regeringens förslag: Riksförsäkringsverket har på regeringens uppdrag gjort en kartläggning av konsekvenserna av att införa möjlighet för ensamstående och ensamboende föräldrar att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning till närstående. Resultatet har redovisats i rapporten "Vissa frågor inom den tillfälliga föräldrapenningen" (RFV anser 1989:2). Socialstyrelsen har – likaledes på regeringens uppdrag – gjort en kartläggning av ensamföräldrarnas utnyttjande av de kommunala barnvårdarresurserna och redovisat den i rapporten "Var finns barnvårdarna?" (4200 - 153/88).

Riksförsäkringsverket har i sin rapport anført bl.a. följande. En möjlighet är att som ensamstående förälder anse en förälder som ensam är rättslig vårdnadshavare och inte bor tillsammans med någon under äktenskapsliknande förhållanden. Att föräldern inte lever under äktenskapsliknande förhållanden är svårt att kontrollera. Försäkringskassan har även i dag begränsade möjligheter att kontrollera om en person som begär tillfällig föräldrapenning är att anse som likställd med förälder och därmed berättigad till denna förmån. Bedömningen görs på grundval av de uppgifter som den försäkrade själv lämnar. Kontroll kan inte göras annat än med hjälp av folkbokföringsuppgifter. En nackdel med en sådan avgränsning är också att en faktiskt ensamstående och ensamboende förälder som delar den rättsliga vårdnaden om barnet med den andra för-

äldern inte får möjlighet att överlåta ersättningsrätten. Det finns också föräldrar som inte kan betraktas som ensamstående men som kan anse sig jämförbara med sådana föräldrar. Detta gäller bl.a. sammanboende föräldrar där den ena föräldern på grund av sitt arbete långa tider vistas på annan ort eller i annat land än den övriga familjen. Även sådana familjer kan ha ett stort behov av att närstående vårdar det sjuka barnet.

För att undvika att försäkringen upplevs som orättvis och för att förenkla administrationen ansåg Riksförsäkringsverket att den enda praktiska lösningen var att låta alla föräldrar få rätt att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning. Riksförsäkringsverket ansåg vidare att någon särskild prövning av anknytningen mellan föräldern och den närstående - vilken prövning skulle leda till att försäkringskassorna tvingades att göra omfattande utredningar - inte borde komma i fråga. Om reglerna ändras så att ersättningsrätten kan överlåtas till vem som helst kunde dock enligt Riksförsäkringsverket en förälder känna sig pressad att avstå från möjligheten att själv stanna hemma hos sitt sjuka barn. Vidare skulle kopplingen till familjen upphöra och försäkringen genomgå en principiell förändring i riktning mot en allmän barn tillsynsförsäkring. En sådan förändring ställde sig verket tveksamt till. Riksförsäkringsverket erinrade om att, både när rätt till ersättning för tillfällig vård av barn infördes och när den senare hade utvidgats, hade statsmakterna med skärpa framhållit att dessa åtgärder inte fick innebära att kommunerna minskade sin utbyggnad av barnvårdarverksamheten och att föräldrapenningen inte fick tas som ett alternativ till en utbyggnad av de kommunala barnomsorgsinsatserna.

Av Socialstyrelsens rapport framgår att barnvårdarverksamheten hade minskat successivt i kommunerna under 1980-talet i takt med att föräldraförsäkringen byggts ut. År 1980 fanns barnvårdarverksamhet i 176 kommuner. År 1988 hade antalet kommuner med barnvårdarverksamhet minskat till 70. Av de kommuner som hade barnvårdarverksamhet år 1988 ansåg 40 att verksamheten räckte till, medan 21 kommuner ansåg att den inte gjorde det. En tredjedel av det totala antalet barnvårdartimmar utnyttjades av ensamstående föräldrar.

Socialstyrelsen har upplyst att det i dag saknas en kartläggning av den kommunala barnvårdarverksamheten. Uppfattningen är dock att verksamheten sedan år 1988 har minskat betydligt i omfattning och att den i den mån den finns kvar oftast har samordnats med den kommunala hemtjänstverksamheten.

Det är inte svårt att inse att det i vissa fall kan utgöra problem för en förälder att ta ledigt från arbetet när ett barn är sjukt. Det kan ibland vara lättare att engagera någon anförvant eller annan närstående. Om denna person är arbetstagare föreligger emellertid inte någon rätt till ledighet för vård av barnet. Beviljas personen ändå ledighet föreligger inte någon rätt till ersättning i form av tillfällig föräldrapenning för den inkomstförlust som uppkommer.

Om det i familjen finns två personer som båda har rätt till tillfällig föräldrapenning, dvs. i familjer där föräldrarna är gifta eller samboende med varandra eller där en förälder är gift eller samboende med annan

under äktenskapsliknande förhållanden, kan dessa personer växelvis vårda barnet då det är sjukt och få kompensation för det inkomstbortfall som uppkommer.

Vissa föräldrar kan även ha en person som inte är förvärvsarbete, t.ex. en pensionerad släkting, i sin närhet som kan hjälpa till att vårda ett sjukt barn. Många föräldrar saknar dock en sådan avlastningsmöjlighet.

Andra föräldrar saknar såväl en sådan person i sin närhet som den praktiska möjligheten att få hjälp av den andra föräldern då barnet är sjukt.

En förälder som är ensam om att ta ut tillfällig föräldrapenning kan av naturliga skäl få en högre frånvaro från sitt arbete än andra föräldrar. En omfattande frånvaro från arbetet påverkar föräldrarnas möjligheter att klara arbetsuppgifterna och därmed också möjligheterna att utvecklas i arbetet, vilket kan leda till sämre löneutveckling och sämre möjligheter till befordran. Ur arbetsgivarens synvinkel kan föräldrarnas frånvaro från arbetet innebära störningar i produktionen eller andra olägenheter. På grund av risken för hög frånvaro från arbetet kan det inte uteslutas att en ensamförälder, i vart fall i tider av hög arbetslöshet, har svårare än andra föräldrar att få en anställning. Om barnet ofta är sjukt eller drabbas av en långvarig sjukdom kan det föreligga en risk för att föräldern återgår i arbete innan barnet helt tillfrisknat.

En regel enligt vilken tillfällig föräldrapenning kan överlåtas till någon annan person skulle för många föräldrar sannolikt underlätta möjligheterna att förena förvärvsarbete med föräldraskap.

Det stora flertalet föräldrar saknar i dag möjlighet att använda kommunal barnvårdare. För de föräldrar som fortfarande har möjlighet att utnyttja kommunens barnvårdarverksamhet skulle det kunna innebära en nackdel om införandet av en möjlighet att överlåta tillfällig föräldrapenning till närstående skulle leda till att verksamheten ytterligare skulle minska. Denna nackdel måste dock vägas mot den fördel en sådan möjlighet skulle innebära för det stora flertalet föräldrar.

Mot ett införande av en regel med denna innebörd har också anförts att kopplingen till familjen upphör och att försäkringen genomgår en principiell förändring i riktning mot en allmän barntillsynsförsäkring. Att en förälder tillåts att överlåta tillfällig föräldrapenning till en annan person innebär dock enligt regeringens mening inte att föräldraförsäkringen förlorar sin karaktär av en försäkring för föräldrar.

Mot bakgrund av vad nu sagts anser regeringen att övervägande skäl talar för att tillfällig föräldrapenning bör få överlåtas till en annan person som i föräldrarnas ställe avstår från förvärvsarbete för vård av barnet.

Om föräldrar får rätt att överlåta tillfällig föräldrapenning kan det finnas en risk att de inte i lika stor utsträckning som i dag vänder sig till personer som är icke förvärvsarbete för att få hjälp vid barns sjukdom. Kostnaderna för försäkringen kan härigenom komma att öka. Som framgår av det föregående har arbetsgruppen av det skälet föreslagit att rätten att överlåta tillfällig föräldrapenning skall begränsas till ensamstående föräldrar.

Enligt regeringens uppfattning finns det emellertid föräldrar som inte kan betraktas som ensamstående men som kan anse sig jämförbara med sådana föräldrar. Detta gäller bl.a. sammanboende föräldrar där den ena föräldern på grund av sitt arbete långa tider vistas på annan ort eller i annat land än den övriga familjen. Även sådana familjer kan ha ett stort behov av att någon annan vårdar det sjuka barnet.

För att undvika att försäkringen upplevs som orättvis och för att i möjligaste mån förenkla administrationen bör alla föräldrar få rätt att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning.

Arbetsgruppen har föreslagit att tillfällig föräldrapenning skall kunna överlåtas till en närstående. Som framhållits i remissbehandlingen är begreppet närstående som det definieras i förarbetena till lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård inte helt adekvat i detta sammanhang även om det i sig inbegriper sådana personer till vilka tillfällig föräldrapenning bör kunna få överlåtas. Det syfte som avses med den nu aktuella regelförändringen kan man uppnå genom att välja ett annat uttryck. Regeringen föreslår därför att föräldrar skall få rätt att överlåta tillfällig föräldrapenning till en annan person som är försäkrad enligt AFL. Det framstår närmast som självklart att föräldern kommer att välja en person som i någon mening är närstående, dvs en person som föräldern har förtroende för.

Överlåtelse av tillfällig föräldrapenning bör endast få göras på grund av sjukdom eller smitta hos barnet eller dess ordinarie vårdare (dagmamma eller motsvarande). För barn som omfattas av LSS gäller som tidigare nämnts att tillfällig föräldrapenning endast kan utges i samband med sjukdom eller smitta hos barnet. I andra fall som då det gäller besök i samhällets förebyggande barnhälsovård och besök i bl.a. förskola har föräldern möjlighet att planera förläggningen av ledigheten. Enligt regeringens mening är det också väsentligt att föräldern själv i största möjliga utsträckning utnyttjar sin rätt till ledighet med tillfällig föräldrapenning i dessa fall. Detta gäller även faderns rätt till tio ersättningsdagar i samband med barns födelse eller adoptivbarns ankomst.

Som tidigare nämnts krävs för rätt till tillfällig föräldrapenning att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete för vård av barnet. Föräldern skulle således ha varit i behov av att avstå från förvärvsarbete för vård av barnet om inte någon annan i föräldrarnas ställe hade avstått från förvärvsarbete för att vårda barnet.

Tillfällig föräldrapenning utges i dessa fall i anledning av den inkomstförlust och således på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som den person till vilken tillfällig föräldrapenning överläts.

Det förhållandet att tillfällig föräldrapenning överläts till någon annan försäkrad innebär ingen förändring av det antal dagar med tillfällig föräldrapenning som en förälder kan ha rätt till.

En person som i föräldrarnas ställe avstår från förvärvsarbete för att vårda ett sjukt barn bör i likhet med en förälder som av detta skäl avstår från förvärvsarbete ha rätt till ledighet från sitt arbete. Vidare bör ersättningen vara semesterlönegrundande. Vid denna bedömning har

regeringen vägt in de nackdelar som detta kan innebära för en enskild arbetsgivare.

Enligt 4 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. har en arbetstagare rätt till ledighet under tid då arbetstagaren uppbär föräldrapenningförmån. Denna bestämmelse kommer således att omfatta även den till vilken tillfällig föräldrapenning överlåts. Däremot bör vissa andra bestämmelser i lagen ändras så att det framgår att de även gäller en sådan person till vilken rätten till tillfällig föräldrapenning överlåtit.

En anpassning bör även göras i semesterlagen (1977:480) så att tillfällig föräldrapenning som uppbärs av en annan försäkrad än föräldern blir semesterlönegrundande.

6.3 Kontaktdagar

Regeringens förslag: En ändring görs i 4 kap. 10 § tredje stycket AFL så att tillfällig föräldrapenning i form av kontaktdagar skall kunna utges vid besök i förskoleverksamhet respektive skolbarnsomsorg utan krav på att verksamheten skall bedrivas inom samhällets barnomsorg.

Även i 4 kap. 4 § andra stycket AFL görs motsvarande ändring.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Arbetsgruppen har dock inte föreslagit någon ändring i 4 kap. 4 § andra stycket AFL.

Remissinstanserna: Försäkringsöverdomstolen, Länsrätten i Stockholm, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Statens arbetsgivarverk, Statskontoret, Försäkringskassförbundet, SAF och TCO tillstyrker förslaget medan Kammarrätten i Göteborg visar tveksamhet mot det.

Riksrevisionsverket avstyrker förslaget.

Försäkringsöverdomstolen motsätter sig inte förslaget men påpekar att det förhållande att rätten till tillfällig föräldrapenning inte skall omfatta besök i öppen förskola innebär en inskränkning i förhållande till domstolens egen rättstillämpning.

Enligt *Kammarrätten* bör man iaktta en viss försiktighet så att rätten till tillfällig föräldrapenning inte kommer att avse besök i barnomsorgs- verksamhet som väsentligen bedrivs utom offentlig kontroll. Kammar- rätten påpekar samtidigt att bestämmelsen i 4 kap. 4 § andra stycket AFL endast gäller förskoleverksamhet inom samhällets barnomsorg.

Skälen för regeringens förslag: Sedan den 1 januari 1986 är särskilda dagar avsatta inom ramen för den tillfälliga föräldrapenningen för besök bl.a. i barnets skola eller besök i förskole- eller fritidsverksamhet inom samhällets barnomsorg (4 kap 10 § tredje stycket AFL).

Kommunen ansvarar för utbyggnad och utformning av förskole- och fritidsverksamheten. I kommunens barnomsorgsplan skall anges dels behovet av förskole- och fritidsverksamhet, dels på vilket sätt detta behov

skall tillgodoses. Enskilda förskolor och fritidshem som accepteras av kommunen skall tas med i kommunens barnomsorgsplan.

Riksdagen har beslutat om en utvidgad lagreglering på barnomsorgsområdet (prop.1993/94:11, bet. 1993/94:SoU11, rskr. 1993/94:117, SFS 1994:11). Fr.o.m. den 1 januari 1995 skall barn som fyllt ett år erbjudas förskoleverksamhet i form av förskola (daghem eller deltidsgrupp), familjedaghem och kompletterande förskoleverksamhet (öppen förskola). Vidare skall barn upp till tolv års ålder erbjudas skolbarnsomsorg i form av fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg eller familjedaghem. För barn mellan tio och tolv år skall skolbarnsomsorgen även kunna bedrivas i form av öppen fritidsverksamhet.

Varje kommun skall svara för att barn inom dess område erbjuds förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Verksamheterna skall också kunna anordnas av enskilda. Kommunen skall kunna uppfylla sitt ansvar att tillhandahålla barnomsorg såväl genom att erbjuda plats i sin egen verksamhet som att hänvisa barnet till en motsvarande plats i enskilt bedriven förskola, fritidshem eller integrerad skolbarnsomsorg. Kommunen skall vara skyldig att ge bidrag till enskilda förskolor och fritidshem samt enskild integrerad skolbarnsomsorg. Kommunen skall däremot inte vara skyldig att lämna bidrag till familjedaghem, kompletterande förskoleverksamhet eller öppen fritidsverksamhet som drivs i enskild regi. Lagregleringen om barnomsorgsplan har slopats.

Enligt regeringens uppfattning bör i princip alla föräldrar med barn som får daglig omsorg utanför hemmet ges möjlighet till kontakt med barnets vardagliga miljö. Enligt nuvarande regler föreligger rätt till tillfällig föräldrapenning - förutom vid föräldrautbildning och skolbesök - i samband med besök i förskole- eller fritidsverksamhet inom samhällets barnomsorg. I praxis har det ansetts att i begreppet samhällets barnomsorg inte enbart inryms den verksamhet som drivs av kommunen utan även sådan alternativ barnomsorgsverksamhet som kommunen genom beslut av kommunfullmäktige tagit upp i barnomsorgsplanen.

Regeringen anser att tillfällig föräldrapenning i form av kontaktdagar skall kunna utges i samband med besök i barnomsorgsverksamhet utom hemmet oavsett om verksamheten bedrivs i offentlig eller privat regi. Regeringen föreslår därför att en förälder skall ha rätt till tillfällig föräldrapenning när föräldern avstår från förvärvsarbete för besök i förskola, familjedaghem, fritidshem och integrerad skolbarnsomsorg.

I den öppna förskolan deltar barnet tillsammans med förälder, dagbarnvårdare eller annan vårdare i en gruppverksamhet som är avsedd av ge pedagogisk stimulans. Barnen är inte inskrivna. Inte heller i den öppna fritidsverksamheten för barn mellan tio och tolv år är barnen inskrivna. Denna verksamhet erbjuder inte heller samma grad av omvårdnad och tillsyn som fritidshemmen och den integrerade skolbarnsomsorgen. Av nu angivna skäl har arbetsgruppen föreslagit att tillfällig föräldrapenning inte skall kunna utges i samband med besök i sistnämnda verksamheter.

Enligt regeringens uppfattning finns det dock inte sådana skäl att den öppna verksamheten bör undantas.

En konsekvensändring bör göras i 4 kap. 4 § andra stycket AFL. Enligt detta lagrum får föräldrapenning utges bl.a. i samband med besök i förskoleverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar. Regeringen föreslår att föräldrapenning skall kunna utges utan krav på att förskoleverksamheten skall bedrivas inom samhällets barnomsorg.

7 Vissa frågor rörande bestämmelserna om arvoden till privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster, m.m.

7.1 Bakgrund

I proposition 1993/94:75 Arvoden till privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster samt vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m., lade regeringen fram förslag till lagar om privatpraktiserande läkares respektive sjukgymnasters rätt till ersättning från ett av landstingen finansierat och administrerat ersättningssystem för hälso- och sjukvård i de fall vårdavtal inte har träffats med landstinget.

Riksdagens socialutskott ställde sig i huvudsak bakom regeringens förslag (1993/94:SoU14).

Utskottet ansåg dock att försäkringskassan skall administrera utbetalningarna av läkarvårdsersättning samt framförde vissa synpunkter på lagförslaget. Utskottet föreslog därvid vissa ändringar i regeringens förslag till lag om läkarvårdsersättning samt lag om ersättning för sjukgymnastik. Vidare hemställde utskottet att riksdagen på några punkter som sin mening skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Riksdagen beslutade i enlighet med vad utskottet anfört (rskr. 1993/94:118).

Utskottets hemställan avsåg företagsläkarnas möjligheter att omfattas av rätten till läkarvårdsersättning, vikariatsreglerna för specialistläkare samt avgiftsfriheten för specialistläkare i fråga om röntgen- och laboratorieundersökningar som efter remiss utförs genom sjukvårdshuvudmännens försorg. Till detta kommer att utskottet gjorde vissa uttalanden om konstruktionen av läkarvårdstaxan vad gäller bl.a. möjligheten att behålla ersättning för hembesök och telefonkonsultationer i särskilda fall. Även dessa frågor behandlas i det följande.

I budgetpropositionen för år 1994/95 (prop. 1993/94:100, bilaga 6) aviseras vissa ändringar av anslagsteknisk karaktär fr.o.m. den 1 juli 1994 i fråga om flertalet särskilda ersättningar till sjukvårdshuvudmännen som utges av staten enligt överenskommelse med sjukvårdshuvudmännen. De föreslagna ändringarna, som skall genomföras i bl.a. förenklande syfte, innebär att endast ersättningarna för sjukresor och Handikappinstitutet samt den särskilda ersättningen för rehabiliterings- och behandlingsinsatser och några mindre utgiftposter skall redovisas under det anslag som avser den allmänna sjukförsäkringen. Övriga särskilda ersättningar till huvudmännen skall redovisas under anslaget för hälso- och sjukvård.

Regeringen skulle senare återkomma till riksdagen med konsekvensändringar i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Propositionen innehåller därför även de förslag till lagändringar som är erforderliga för denna omläggning.

7.2 Privatpraktiserande läkare med specialistkompetens i företagshälsovård

Regeringens bedömning: Privatpraktiserande läkare med specialistkompetens i företagshälsovård bör inte omfattas av lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning.

Skälen för regeringens bedömning: Flera såväl finansiella som verksamhetsmässiga skäl talar enligt vår mening mot att läkare med specialistkompetens i företagshälsovård skulle omfattas av lagen (1993:1651) om läkarersättning. Företagshälsovård respektive hälso- och sjukvård är verksamheter med olika utgångspunkter, som styrs efter skilda regler och förutsättningar.

Hälso- och sjukvård är en lagreglerad verksamhet. De grundläggande bestämmelserna finns i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), som är en målinriktad ramlag. Utöver den hälso- och sjukvård som en kommun inom landstinget har ansvaret för, är det en uppgift för landstingen att planera och organisera hälso- och sjukvården i respektive sjukvårdsområde med utgångspunkt i befolkningens behov av sådan vård. Planeringen skall också avse den hälso- och sjukvård som erbjuds av annan än landstinget och kommunerna i landstinget.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen är det övergripande målet för hälso- och sjukvården en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen.

Hälso- och sjukvården finansieras till helt övervägande del av landstingsskatter. Statsbidragens andel för att finansiera hälso- och sjukvårdskostnaderna har successivt minskat och uppgår numera till ca 10 procent av de totala kostnaderna (exkl. läkemedel).

Företagshälsovården har vuxit fram på initiativ av parterna på arbetsmarknaden. Den första överenskommelsen om företagshälsovård träffades mellan Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Landsorganisationen i Sverige (LO) år 1967. Avtal träffades senare mellan parterna inom såväl den privata som den offentliga sektorn. Utgångspunkten var att man såg det som en viktig uppgift för arbetsmarknadens parter att se till att verksamheten blev förankrad i företagen som en partsobunden, utredande och rådgivande expertresurs i det lokala arbetsmiljöarbetet. Som sådan skulle den verka för att arbetsmiljön i största möjliga utsträckning anpassas till människans förutsättningar och behov.

Företagshälsovården är inte lagreglerad, men statsmakterna har i olika sammanhang uttalat betydelsen av företagshälsovården som en resurs vilken kan bidra till att förverkliga arbetsmiljölagens (1977:1160)

intentioner och förhindra utslagningen från arbetslivet. Begreppet företagshälsovård används bl.a. i arbetsmiljölagen som benämning på en resurs som arbetsgivaren är ålagd att föranstalta om "om arbetsförhållandena påkallar det" och som en av de frågor som skyddskommittén skall behandla.

Staten lämnade till och med år 1992 bidrag för att stimulera utbyggnaden av företagshälsovården. Före den 1 januari 1986 lämnades statsbidrag i relation till omfattningen av den sjukvårdande verksamheten inom företagshälsovården bl.a. mot bakgrund av den svenska sjukvårdens då mycket starka koncentration till sjukhus. Fr.o.m. nämnda tidpunkt infördes dock ett verksamhetsneutralt bidrag, som lämnades i relation till antalet anställda i det anslutna företaget. Syftet med det nya bidraget var att stimulera till förebyggande arbetsmiljöarbete och förbättra anslutningen av små och medelstora företag till företagshälsovården. De villkor som ställdes för att statsbidrag skulle lämnas anslöt sig i huvudsak till bestämmelserna i de avtal som gällde för företagshälsovård. Dessa innebar att företagshälsovården skulle arbeta förebyggande med arbetsmiljön och medverka i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamheten på arbetsstället. Den skulle vara integrerad i eller på annat sätt vara samordnad med arbetsmiljöarbetet på arbetsplatsen.

I juni 1990 redovisades en översyn av effekterna av de nya bidragsreglerna, Företagshälsovård i omvandling (Ds 1990:42). Denna kom att ligga till grund för de delvis nya bidragsbestämmelser som föreslogs i proposition 1990/91:140 Arbetsmiljö och rehabilitering. Riksdagen godkände förslagen (bet. AU 1990/91:22, rskr. 1990/91:302) i maj 1991 och de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1992.

Riksdagsbeslutet innebar att villkoren för bidrag till företagshälsovården renodlades till att gälla vissa krav på verksamhetens funktion och kvalitet samt styrningen och ledningen av den. Kraven på att företagshälsovården skulle arbeta förebyggande och medverka i den arbetsplatsinriktade rehabiliteringen markerades. Tyngdpunkten i företagshälsovårdens arbete skulle inte ligga på de individinriktade insatserna utan på det förebyggande arbetsmiljöarbetet med särskild betoning av grupp- och organisationsinriktade insatser. Syftet att genom statsbidraget stimulera små företag med upp till 20 anställda att ansluta sig till företagshälsovård förstärktes ytterligare.

Riksrevisionsverket (RRV) gjorde i början av 1990-talet en förvaltningsrevisionell studie av de statliga bidragen till företagshälsovården, som presenterades i rapporten Den statliga styrningen av företagshälsovården (Fu 1991:9). RRV:s slutsats var att statsbidragets styrande effekter var svaga, bl.a. när det gällde att öka anslutningen av de små företagen. RRV ansåg inte heller att de då föreslagna förändringarna, som kom att träda i kraft fr.o.m. år 1992, skulle få avsedd effekt varför verket föreslog att bidraget skulle avvecklas.

RRV:s rapport och det statsfinansiella läget medförde att regeringen i budgetpropositionen för år 1992/93 föreslog att det generella statsbidraget för företagshälsovård skulle upphöra fr.o.m. den 1 januari 1993. Vidare bemyndigade regeringen i februari 1992 arbetsmarknadsministern att

tillkalla en särskild utredare för att utreda företagshälsovårdens organisation och finansiering - 1992 års företagshälsovårdsutredning. Utredaren skulle med utgångspunkt från att statsbidraget avvecklades överväga andra former av stöd för att tillgodose de små företagens behov av företagshälsovård. Utredaren skulle också mot bakgrund av en analys av vilka konsekvenser en avveckling av statsbidraget kunde få för företagshälsovården bedöma behovet av samhällelig styrning av den.

I enlighet med regeringens förslag beslutade riksdagen att statsbidraget till företagshälsovården skulle avvecklas fr.o.m. år 1993.

I oktober 1992 överlämnade 1992 års företagshälsovårdsutredning sitt betänkande FHU92 (SOU 1992:103) till chefen för Arbetsmarknadsdepartementet. Vi vill i det följande kort hänvisa till vissa av utredningens synpunkter och ställningstaganden i de delar de har betydelse i detta sammanhang.

Utredningen konstaterar att synen på företagshälsovård i nuläget är mycket skiftande. Å ena sidan riktas mycket av förhoppningarna om ett effektivt arbetsmiljöarbete mot företagshälsovården. Å andra sidan framförs långtgående kritik mot denna. Förklaringen till denna splittrade bild ligger till stor del på de många roller som företagshälsovården kommit att få. Den skall vara en rådgivande expertresurs, en övervakare av arbetsmiljön och arbetsgivarens särskilda resurs. De olika rollerna som var och en kräver såväl särskilda kvalifikationer som lojalitet mot uppdragsgivaren kan, menar utredningen, inte uppfyllas av en och samma organisatoriska enhet utan att inte avsedda konsekvenser uppstår. Företagens krav på sjukvård är en av de faktorer som medverkat till att företagshälsovården inte kunnat spela en tillräckligt aktiv roll i arbetsmiljöarbetet, menar utredningen.

Utredningen anser att arbetet med arbetsmiljö och rehabilitering skall vara det primära för företagshälsovården. Även medicinsk kompetens behövs i detta arbete. Utredningen betonar också vikten av ett förtroendefullt samarbete med primärvården och andra berörda vårdgivare. Om företag önskar erbjuda sina anställda sjukvård är det angeläget att detta sker på sådant sätt att det inte inkräktar på eller ersätter arbetet med arbetsmiljön och rehabiliteringen, menar utredningen som också anser att arbetsgivare som vill anordna sjukvård för sina anställda själva bör finansiera insatsen eller träffa överenskommelse med sjukvårdshuvudmännen.

Regeringen vill i sammanhanget nämna att om företag subventionerar de anställdas sjukvård är detta att betrakta som en personalförmån, som har direkt samband med en överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare om anställningsvillkor. Öppen sjukvård tillhör fortfarande de förmåner som kan erbjudas utan att de beskattas trots den under senare tid skärpta skattelagstiftningen om förmåner till anställda.

Arbetsgivarna har ansvaret för rehabiliteringen på arbetsplatserna. Företagshälsovården är här en viktig resurs. För att befrämja rehabiliteringsinsatserna har också försäkringskassorna möjlighet att köpa yrkesinriktade rehabiliteringstjänster för ett belopp som under innevarande budgetår uppgår till 700 miljoner kronor. Regeringen har

föreslagit riksdagen (prop. 1993/94:100 bil. 6) att ett lika stort belopp skall avsättas för detta ändamål även för budgetåret 1994/95.

Läkarvårdersättning lämnas till läkare i privat verksamhet med specialistkompetens i specialiteter där individuella vård- och behandlingsinsatser är det primära. Bland de krav som gäller för läkare som omfattas av lagen om läkarvårdersättning återfinns bl.a. kravet på att de skall bedriva verksamheten som privatläkare på heltid, dvs. minst 35 timmar per vecka. Vi vill erinra om att detta krav liksom övriga lagbestämmelser även gäller fullt ut för de läkare som är verksamma inom företagshälsovården och som sedan tidigare har en s.k. försäkringskasseanslutning i den mån de fortsättningsvis vill vara verksamma inom de ramar som gäller enligt lagen om läkarvårdersättning.

Från och med år 1994 är det landstingen som finansierar läkarvårdersättningen. Om specialister i företagshälsovård skulle omfattas av rätten till sådan innebär det att landstingen skulle drabbas av kostnader som ankommer på företagen och som tidigare – i varje fall delvis – staten svarade för. Ett sådant förfarande skulle strida mot den s.k. finansieringsprincipen. Denna innebär att kommuner och landsting inte bör åläggas nya uppgifter utan att de samtidigt får möjlighet att finansiera dessa med annat än höjda skatter.

En annan konsekvens skulle bli att samhället får två parallella system för organisationen av den öppna sjukvården med landstingen som finansieringsansvariga. Detta skulle med stor sannolikhet leda till ökade totalkostnader. Det skulle också vara den del av befolkningen med de minsta sjukvårdsbehoven som skulle ha tillgång till båda dessa organisationer.

Mot bakgrund av vad vi här anfört anser regeringen att specialister i företagshälsovård inte bör omfattas av lagen (1993:1651) om läkarvårdersättning.

Företagshälsovården finansieras sedan indragningen av statsbidraget helt av företagen. Företagshälsovårdsutredningen konstaterade att bortfallet av bidraget, som motsvarade ca 30 procent av intäkterna, medför ekonomiska problem för företagshälsovården. En omställningsprocess inleddes redan i samband med att riksdagen fattade beslut om indragningen. Enligt vår mening är också en omstrukturering av företagshälsovården önskvärd. Bortfallet av statsbidraget har påskyndat denna process. Det är också viktigt att innehållet i de tjänster som tillhandahålls inom ramen för företagshälsovården i första hand styrs av företagets efterfrågan i relation till de behov de anser sig ha med hänsyn till det ansvar de åläggs i gällande lagar och förordningar.

Mot bakgrund av att avtal om företagshälsovård saknas för stora delar av arbetsmarknaden och att det generella statsbidraget upphört har regeringen nyligen uppdragit åt Statskontoret att utvärdera vad detta inneburit för företagshälsovårdens organisation, inriktning, omfattning och kvalitet. Uppdraget skall redovisas till Arbetsmarknadsdepartementet senast den 5 september 1994.

Regeringens förslag: Läkare som är anställd i ett landstings hälso- och sjukvård eller är anställd i ett bolag eller annan juridisk person inom hälso- och sjukvården i vilket landstinget har ett bestämmande rättsligt inflytande, ges möjlighet att få läkarvårdsersättning när läkaren vikarierar för en privatpraktiserande specialist som uppbär läkarvårdsersättning. Detta förutsätter dock att läkaren är ledig från sin tjänst hos landstinget eller den juridiske personen. Ett motsvarande möjlighet införs även i fråga om sjukgymnaster.

Skälen för regeringens förslag: Förslaget till ändring av vikariatsreglerna är föranlett av socialutskottets hemställan som riksdagen ställt sig bakom. Utskottet gjorde bl.a. den bedömningen att det kan bli omöjligt att få kompetenta vikarier om offentliganställda läkare inte ges möjlighet att vikariera för privatpraktiserande specialister samt att en förutsättning för att få vikariera bör vara att en offentliganställd läkare under vikariatet är tjänstledig från sin befattning i landstinget. Förslaget föranleder ändring dels i 9 § lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning, dels i 9 § lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik.

7.4 Avgiftsfrihet för privatläkares röntgen- och laboratorieundersökningar hos sjukvårdshuvudmännen

Regeringens bedömning: Frågan om privatläkarnas avgiftsfrihet i fråga om remiss av patienter eller prov till röntgen- och laboratorieundersökningar inom den offentliga vården bör lösas på lokal nivå genom beslut av sjukvårdshuvudmännen efter förhandlingar med företrädare för de privatpraktiserande specialistläkarna. För de sjukvårdshuvudmän eller privatläkare som inte önskar en sådan lösning bör nuvarande ordning bestå.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen föreslog i prop. 1993/94:75 att de privata specialistläkarnas avgiftsfrihet i fråga om remiss för röntgen- och laboratorieundersökningar till bl.a. den offentliga hälso- och sjukvården tills vidare skulle kvarstå. Det framhölls därvid emellertid att det kunde finnas starka skäl för att överväga en ändrad ordning men att frågan måste beredas ytterligare vad gäller avvägningen mellan behovet av en god kostnadskontroll i förhållande till de risker som kan finnas för undervård.

Socialutskottet ansåg att det är nödvändigt att det i vart fall inom ett och samma landsting gäller likvärdiga regler för privatpraktiserande specialistläkare och offentliganställda läkare och framhöll att det borde

ankomma på regeringen att utforma förslag i detta avseende och återkomma till riksdagen.

Sedan år 1974 har sjukvårdshuvudmännen haft ett finansiellt ansvar för de försäkringsanslutna privatpraktiserande läkarnas remisser till röntgen- och laboratorieundersökningar. Då upphörde de privata laboratoriernas möjligheter att få ersättning från sjukförsäkringen. Dessa ersättningar schabloniserades med ett visst belopp per undersökning och utbetalades i stället till sjukvårdshuvudmännen. Huvudmännen fick sedan träffa avtal med de privata laboratorierna, vilket möjliggjorde att ersättningarna blev mer anpassade till respektive laboratoriums verkliga kostnader.

Fr.o.m. år 1985 är systemet med ersättningar till sjukvårdshuvudmännen för öppen vård per besök ändrat så att dessa ersättningar har schabloniserats och baserats främst på antalet invånare. Skyldigheten för sjukvårdshuvudmännen att ombesörja laboratorieprovanalysen och röntgenundersökningar avseende de försäkringsanslutna privatläkarnas patienter – antingen vid egna laboratorier eller genom ett driftavtal – påverkades dock inte av denna förändring.

Många sjukvårdshuvudmän har numera infört system för styrning av denna verksamhet. I stället för det tidigare budgetsystemet ersätts vårdenheterna med ett visst belopp per vårdad patient. I dessa ersättningar ingår också de kostnader som olika diagnostiska undersökningar medfört. Detta förutsätter i sin tur att den vårdande avdelningen genom interndebitering ersätter laboratoriet för dess kostnader. Även vårdcentralerna debiteras ofta kostnaderna för medicinsk service och har tillförts en budget härför.

Syftet med dessa nya styrsystem är att den som beslutar om en viss röntgen- eller laboratorieundersökning också skall belastas med kostnaderna för denna. Härigenom uppnås en effektivare resursanvändning.

Olika studier och försök har visat att det är svårt att fastställa några enhetliga principer för hur många laboratorie- och röntgenundersökningar en enskild läkarmottagnings patienter behöver få utförda. Detta varierar beroende på patientsammansättning och läkarens specialitet. Olika försök att schablonisera ersättningarna på den enskilda mottagningen har därför inte varit framgångsrika.

Flera sjukvårdshuvudmän har dock framhållit att det är angeläget att finna en lösning där ett kostnadsansvar kan åläggas en privatläkares mottagning för dessa prover och undersökningar på samma sätt som för läkare inom den egna verksamheten.

Mot denna bakgrund är regeringen av den uppfattningen att frågan bör kunna lösas på lokal nivå genom beslut av respektive sjukvårdshuvudman efter förhandlingar med företrädare för de privatpraktiserande läkarna. En tänkbar modell att lösa detta är följande. För varje mottagning bör fastställas en ram inom vilken dessa kostnader skall rymmas. Ramen fastställs med utgångspunkt i den aktuella mottagningens verksamhetsinriktning och patientsammansättning. För de mottagningar som håller denna ram skall huvudmannen – efter uppföljning av kvaliteten – utbetala en kvalitetsbonus. De sjukvårdshuvudmän eller privatläkare som inte önskar utnyttja detta system bör ha rätt att stå utanför varvid laboratorie-

7.5 Konstruktionen av taxebestämmelserna för specialistläkare och sjukgymnaster

Regeringens förslag: Läkare och sjukgymnaster som är verksamma inom stödområdena 1 och 2 enligt förordningen (1990:642) om regionalpolitiskt företagsstöd och inom kommunerna Nordanstig, Krokomb, Nordmaling, Robertsfors samt Vännäs får laglig rätt till särskilt arvode för telefonkonsultationer och medicinskt motiverade hembesök.

Regeringens bedömning: En läkare som undersöker och behandlar en patient för sådant som ligger utanför läkarens specialitet bör inte få uppbära normalarvode för detta, oavsett om det sker inom ett stödområde såvida inte vårdavtal har ingåtts. Innan ett sådant tillägg i lagen om läkarvårdsersättning övervägs är det angeläget att dels bedöma frågan ur kvalitets- och patientsäkerhetssynpunkt, dels följa och utvärdera hur de ändrade bestämmelserna för rätt till läkarvårdsersättning har påverkat etableringen av läkare i dessa stödområden.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Riksdagen har tillstyrkt regeringens förslag i fråga om konstruktionen av taxan för specialistläkare. Socialutskottet framhöll dock att regeringen vid övervägandena om den kommande taxan borde behålla möjligheten att särskilt ersätta hembesök. Utskottet pekade därvid bl.a. på att enda möjligheten på många orter för en patient inom hemsjukvården att få träffa en specialistläkare är att söka på sjukhusets akutmottagning. Hembesök av en specialistläkare skulle därför kunna avlasta den specialiserade sjukhusvården och medföra en effektivisering. Även telefonkonsultationer borde enligt utskottet ersättas särskilt.

Utskottet uppmärksammade också frågan om arvodets nivå för en specialistläkare som arbetar inom de i lagen angivna stödområdena när en sådan läkare undersöker och behandlar patienter för sådant som ligger utanför specialiteten. Enligt utskottet borde läkaren för sådana insatser få tillämpa normalarvode.

Regeringen har ingående övervägt vad socialutskottet anför i fråga om att behålla möjligheterna att i särskild ordning kunna ersätta hembesök och telefonkonsultationer i vissa fall samtidigt som regeringen vidhåller sin tidigare redovisade uppfattning att det är högst angeläget att i största möjliga utsträckning förenkla ersättningssystemet för privatläkarvård. Ett generellt återinförande av dessa särskilda ersättningar i taxsystemet skulle i hög grad motverka detta syfte. Med hänsyn till de motiv som utskottet framfört anser dock regeringen att det finns skäl för att särskild ersättning skall lämnas till de läkare och sjukgymnaster som har sin verksamhet inom stödområdena 1 och 2 samt i kommunerna Nordanstig,

Krokom, Nordmaling, Robertsfors och Vännäs för telefonkonsultationer och medicinskt motiverade hembesök.

Prop. 1993/94:220

Vad som nu föreslagits föranleder tillägg dels i 20 § lagen (1993:1651) om läkarvårdersättning, dels i 20 § lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik.

Vad gäller frågan om möjligheten att till läkare i stödområde kunna utge normalarvode även för vård och behandling för sådant som ligger utanför specialiteten är regeringen däremot mycket tveksam. Införande av en sådan möjlighet bryter mot principerna för det nya taxekonstruktionen och innebär risker ur kvalitets- och patientsäkerhetssynpunkt som kräver ytterligare överväganden. Regeringen anser också att som ett underlag för dessa bör effekterna av de ändrade reglerna för anslutning till ersättningssystemet närmare studeras för bl.a. stödområdena.

Vad gäller de frågor som behandlats i detta avsnitt vill vi erinra om möjligheten för landsting och vårdgivare att reglera dessa genom att träffa vårdavtal.

7.6 Konsekvensändringar i bl.a. AFL vid viss anslagsjustering

Regeringens förslag: Fr.o.m. budgetåret 1994/95 finansieras den allmänna sjukvårdersättningen och flertalet särskilda ersättningar som nu utges från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen - enligt överenskommelsen mellan staten och företrädare för sjukvårdshuvudmännen för år 1994 - helt genom statsbidrag och redovisas under anslaget för hälso- och sjukvård. Detta föranleder ändringar i AFL och andra lagar.

Skälen för regeringens förslag: Den av regeringen tidigare föreslagna ändringen är motiverad av två skäl. Det första skälet är att den nuvarande ordningen, enligt vilken den allmänna sjukvårdersättningen till 29 % finansieras via statsbidraget för hälso- och sjukvård och den resterande delen med 15 % statsbidrag och 85 % med olika socialavgifter, är svårbegriplig och komplicerad ur redovisningssynpunkt. Det andra skälet är att den allmänna sjukvårdersättningen och de särskilda ersättningarna, med ett undantag, numera inte har någon direkt anknytning till sjukförsäkringssystemet utan är att betrakta som mer eller mindre tillfälliga stimulansmedel till vissa områden eller insatser inom hälso- och sjukvården.

Förslaget innebär att endast ersättningen för sjukresor, ersättningen till Handikappinstitutet samt den särskilda ersättningen för rehabiliterings- och behandlingsinsatser fr.o.m. den 1 juli 1994 kommer att finansieras genom den allmänna sjukförsäkringen. Den anslagsmässiga konsekvenserna härav har redan beaktats i budgetpropositionen för budgetåret 1994/95.

Vad som nu föreslagits föranleder vissa följdändringar i 2 kap. AFL, tandvårdslagen (1985:125) samt i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

8 Vårdbidrag

8.1 Gällande bestämmelser

Enligt 9 kap. 4 § i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) utges vårdbidrag till föräldrar som vårdar barn under 16 års ålder och som under minst sex månader behöver särskild tillsyn och vård på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp. Hänsyn tas också till sådana merkostnader som uppkommer på grund av barnets sjukdom eller handikapp. Vårdbidragets storlek är beroende av hur omfattande barnets behov av vård och tillsyn är samt hur stora merkostnaderna är. Vårdbidrag kan lämnas som helt, tre fjärdedels, halvt och en fjärdedels vårdbidrag. Helt vårdbidrag är 250 procent av basbeloppet. Vårdbidraget är skattepliktig inkomst och ATP-grundande.

Av vårdbidraget kan en viss del bestämmas vara ersättning för merkostnader. Om tillsyns- och vårdbehovet för ett barn uppfyller kravet för helt vårdbidrag, kan ersättning för merkostnader ges utöver vårdbidraget med ett visst belopp.

8.2 Delning av vårdbidrag

Regeringens förslag: Vårdbidraget skall kunna delas mellan gifta/sammanboende föräldrar som gemensamt har vårdnaden om barnet.

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande regler för vårdbidrag medger att vårdbidraget delas mellan föräldrarna under förutsättning att båda tar del i vården av barnet samt att de lever åtskilda. Lever föräldrarna tillsammans medger inte nuvarande regler att föräldrarna delar på vårdbidraget om de så skulle önska. För den del som inte utgör ersättning för merkostnader är vårdbidraget pensionsgrundande, vilket också är ett skäl till att bidraget bör kunna delas mellan föräldrarna om de så önskar. Ett sådant tillägg bör föras in i 9 kap. 4 b § AFL. De administrativa effekterna är mycket begränsade bl.a. eftersom rutiner för delat vårdbidrag redan finns. Ändringen medför heller inga ökade kostnader för vårdbidrag.

Regeringens förslag: Övergångsbestämmelserna till lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) om rätten till folkpension utomlands för svenska medborgare födda år 1929 eller tidigare ändras så att det klargörs att pensionen utomlands inte kan utgå med högre belopp än vad som skulle utgå om pensionären var bosatt i Sverige. Övergångsbestämmelserna anpassas även till att mantalskrivningen numera har upphört.

Skälen för regeringens förslag: Med stöd av 5 kap. 1 § AFL i dess lydelse före den 1 juli 1979 kunde en svensk medborgare som hade varit mantalsskriven i Sverige för det år varunder han fyllt 62 år och de fem närmast föregående åren uppbära folkpension och pensionstillskott vid bosättning utomlands. Folkpensionen utgick på samma sätt som i Sverige med oavkortat belopp.

Den 1 juli 1979 ändrades reglerna för rätt till folkpension vid bosättning utomlands. Huvudregeln blev att en svensk medborgare som hade rätt till ATP fick rätt till folkpension vid bosättning utomlands. Folkpensionens storlek berodde på antalet år med ATP-poäng. Den som var bosatt i Sverige hade fortsatt rätt till folkpension med oavkortat belopp. Samtidigt infördes en övergångsbestämmelse enligt vilken de som var födda år 1929 eller tidigare kunde åberopa äldre bestämmelser för rätt till folkpension utomlands och således få folkpension med oavkortat belopp på samma sätt som om de var bosatta i Sverige under förutsättning att de varit mantalskrivna i Sverige mellan 57 och 62 års ålder. Rätten gällde även de som var födda år 1930 eller senare om de den 1 juli 1979 redan uppbär folkpension.

I samband med ändringarna i folkpensionslagstiftningen som trädde i kraft den 1 januari 1993 gjordes vissa ändringar i denna övergångsbestämmelse som endast berör dem som är födda 1930 eller senare.

Sedan den 1 januari 1993 är i princip folkpensionens storlek i Sverige beroende av antingen antalet år med ATP-poäng eller antalet bosättningsår i Sverige. Den aktuella övergångsbestämmelsen kan dock tolkas så att även om pension i Sverige utgår med avkortat belopp på grund av bristande antal år med ATP-poäng eller bristande antal bosättningsår skulle folkpensionen utomlands utgå med oavkortat belopp för den som uppfyller den äldre lagstiftningens mantalsskrivningskrav.

Mot denna bakgrund har Riksförsäkringsverket i skrivelse den 25 november 1993 förslagit att den aktuella övergångsbestämmelsen kompletteras med ett förtydligande att folkpension i dessa fall inte skall utgå med högre belopp än vad som skulle ha utgått vid bosättning i Sverige.

Ett sådant förtydligande är särskilt betydelsefullt sedan EES-avtalet och lagen (1992:1776) om samordning av systemen för social trygghet när

personer flyttar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) trätt i kraft den 1 januari 1994. Genom denna lag följer att medborgare i EES-länderna skall likabehandlas med svenska medborgare vid tillämpning av all svensk lagstiftning om social trygghet.

Riksförsäkringsverket har även föreslagit att övergångsbestämmelsen tekniskt anpassas till att mantalsskrivningen upphört i samband med att den nya folkbokföringslagen (1991:481) trädde i kraft den 1 juli 1992 på motsvarande sätt som redan gjorts i 1 kap. 4 och 5 §§ AFL om inskrivning i försäkringskassa.

10 Kompensationsnivå för privat sjukförsäkring

Regeringens bedömning: Försäkringsbolagen bör själva avgöra om kompensationsnivåerna för privat försäkring för inkomstbortfall vid sjukdom skall anpassas till de kompensationsnivåer som gäller inom socialförsäkringen. Finansinspektionen får bedöma om allmänna råd bör lämnas i detta hänseende.

Försäkringsavtal rörande privat sjukförsäkring bör dock utgå från att statsmakternas avsikt med förändringarna i sjuklöne- och sjukförsäkringssystemen är att självrisker motverkar att systemen överutnyttjas och att utfallet av förändringarna skall bli enhetligt bland olika grupper på arbetsmarknaden.

Om försäkringsavtal ingås som rubbar dessa förutsättningar kan det bli aktuellt att ändra i det offentligt reglerade ersättningssystemet på sådant sätt att vad som uppburits från privat tecknade försäkringar frånräknas.

Skälen för regeringens bedömning: I samband med införandet av den allmänna sjukförsäkringen år 1955 uttalades (prop. 1953:178) att den obligatoriska sjukpenningförsäkringen borde vara den grund för medborgarnas skydd under sjukdom efter vilken kompletterande hjälpformer borde avpassas, samtidigt som den försäkrade inte genom sjukförmånerna borde få en bättre ekonomi än då han var frisk. Denna princip följdes upp genom föreskrifter för privat försäkring utfärdade av Försäkringsinspektionen.

I samband med att sjukpenningen gjordes skattepliktig år 1974 anförde föredragande statsrådet (prop. 1973:46) att denna princip fortfarande skulle gälla. Föredraganden förutsatte att de närmare riktlinjer om kompensationsnivåer som han förordade skulle beaktas av arbetsmarknadens parter. Han anförde vidare att i fråga om kompletterande ersättningar i försäkringsform det ankom på Försäkringsinspektionen att utfärda sådana rekommendationer att den förordade begränsningen iakttoogs. Vad som anförts i prop. 1973:46 har även legat till grund för

bedömningen i prop. 1974:90 och 1975:58 att förmån från fri avtalsgruppsjukförsäkring (AGS) även fortsättningsvis skulle vara skattefri.

I regeringens skrivelse 1984/85:187 redovisades avtal och överenskommelser som träffats under november 1984 och februari 1985 mellan SAF och LO om förbättrade sjukförmåner. Vidare angavs att SAF och LO var överens om att gemensamt och i kontakt med statsmakterna utreda sjukersättningssystemet i syfte att nå likvärdiga villkor för olika kategorier av anställda. Som ett led i detta utredningsarbete hade SAF och LO samtidigt kommit överens om en kraftig utbyggnad av AGS fr.o.m. den 1 april 1985. Ersättningen från AGS hade därvid utformats så att den tillsammans med sjukpenningen i princip skulle motsvara 100 % av inkomstförlusten för sjukperioder som varar utöver sju dagar. Efter den 90:e sjukpenningdagen motsvarade ersättningen i princip 95 %.

I skrivelsen angavs att de överenskomna ersättningsnivåerna var godtagbara. Föredragande statsrådet fann heller inte anledning att på grund av förbättringarna av AGS föreslå några ändringar i den skattemässiga behandlingen av försäkringen. Han anförde vidare att den ersättningsnivå som sålunda godtagits för AGS borde vara avgörande för högsta acceptabla nivå för ersättning inom annan privat försäkring. Enskilda försäkringsbolag borde därför inte tillhandahålla försäkringar som – tillsammans med andra sjukförmåner – skulle ge högre ersättning än vad som svarar mot inkomstbortfallet under sjuktid efter de sju första sjukdagarna, vilket motsvarade ersättningen enligt AGS. Liksom tidigare ankom det på Försäkringsinspektionen att övervaka att inte förmånligare villkor än vad som angivits kom att gälla.

Genom skrivelsen bereddes riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts. Socialförsäkringsutskottet angav i sitt betänkande SfU 1984/85:29 att vad som framhållits i skrivelsen inte hade givit anledning till något särskilt uttalande från utskottets sida. Utskottet hemställde att riksdagen lade skrivelsen till handlingarna, vilket också blev riksdagens beslut.

I en skrivelse den 10 juni 1985 till Försäkringsbranschens Serviceaktiebolag angav Försäkringsinspektionen att inspektionen tolkat regeringens skrivelse så att de enskilda försäkringsbolagen inte fick tillhandahålla försäkringar som – tillsammans med andra sjukförmåner – ger högre ersättning av inkomstbortfallet före skatt än, för sjukperiod som varar utöver sju dagar räknat fr.o.m. insjuknandedagen, 100 % för dag 1 – 91 och 95 % fr.o.m. dag 92. För sjukperiod som varar högst sju dagar räknat fr.o.m. insjuknandedagen förelåg inget försäkringsbart utrymme.

I april 1993 har Svenska Livförsäkringsbolags Aktuarienämnd tillskrivit Finansinspektionen och begärt klarläggande om de riktlinjer inspektionen meddelat i sin skrivelse den 10 juni 1985 om maximal ersättningsnivå för inkomstbortfall vid meddelande av privat sjukförsäkring fortfarande äger tillämpning. Finansinspektionen har i sin tur tillskrivit Socialdepartementet och begärt besked om det som anförts i skrivelsen 1984/85:187 fortfarande gäller.

Regeringen konstaterar att under de senaste åren har genomgripande förändringar gjorts i sjukförsäkringen. I detta sammanhang är särskilt följande förändringar av betydelse.

Den 1 mars 1991 sänktes kompensationsnivån i sjukförsäkringen till 65 % för de första tre sjukpenningdagarna, 80 % för tiden därefter t.o.m. den 90:e dagen samt 90 % för tid därefter. Samtidigt infördes bestämmelser om att sjukpenningen skulle minskas med belopp som arbetsgivaren utgav i lön under sjukdom utöver 10 % av lönen under de första 90 dagarna. Om arbetsgivaren utgav lön för sjuktid efter 90 dagar skulle sjukpenningen minskas med hela lönen. Med lön under sjukdom jämfördes ersättning på grund av förmån av fri gruppsjukförsäkring som åtnjöts enligt grunder som fastställs i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer.

Nästa stora förändring skedde den 1 januari 1992 då arbetsgivaren i lag ålades skyldighet att utge sjuklön för de första 14 dagarna av ett sjukfall. Arbetstagarerna hade rätt till sjuklön med 75 % av mistade anställningsförmåner för de tre första sjuklönedagarna och med 90 % under återstoden av sjuklöneperioden.

Den senaste förändringen gäller fr.o.m. den 1 april 1993 då en karensdag infördes i såväl sjukförsäkringen som sjuklönesystemet. Samtidigt har ersättningsnivån i sjukförsäkringen sänkts till 80 % också fr.o.m. dag 91 och fr.o.m. den 1 juli 1994 till 70 % fr.o.m. dag 366 i en sjukperiod.

De redovisade förändringarna har bl.a. haft till syfte att minska försäkringens utgifter genom att öka den enskildes självrisk genom införandet av en karensdag och sänkta ersättningsnivåer. Utgångspunkten för regeringens förslag om karensdag m.m. var att nödvändiga anpassningar av sjuklöneavtalen även fortsättningsvis skall fungera så att särskilda lagstiftningsåtgärder med syfte att åstadkomma likformighet inte skall bli aktuella. Förändringarna har också varit avsedda att stärka den s.k. arbetslinjen inom socialförsäkringen. En annan förändring som skett sedan regeringens skrivelse år 1985 är att utbetalning från AGS-försäkring fr.o.m. den 1 januari 1991 är skattepliktig.

Vidare kan konstateras att regeringen i direktiven (Dir. 1993:44) till Sjuk- och arbetsskadeberedningen angivit att en viktig utgångspunkt för beredningens arbete bör vara att förslagen till försäkringslösning skall innehålla ett visst mått av självrisk.

Av det anförda framgår att förutsättningarna nu är helt annorlunda jämfört med när skrivelsen 1984/85:187 beslutades. Det är regeringens uppfattning att vad som anförts i den skrivelsen därför inte längre kan äga giltighet.

Försäkringsbolagen bör själva avgöra om försäkringsavtal rörande privat sjukförsäkring skall anpassas till de kompensationsnivåer som gäller inom socialförsäkringen. Finansinspektionen får därvid bedöma om allmänna råd bör lämnas i detta hänseende.

Försäkringsavtalen bör dock utgå från att statmakernas avsikt med förändringarna i sjuklöne- och sjukförsäkringssystemen är att självrisker motverkar att systemen överutnyttjas och att utfallet av förändringarna skall bli enhetligt bland olika grupper på arbetsmarknaden.

Om försäkringsavtal ingås som rubbar dessa förutsättningar kan det bli aktuellt att ändra i det offentligt reglerade ersättningssystemet, på sådant

sätt att vad som uppburits från privat tecknade försäkringar frånräknas. Med sådan privat försäkring avses försäkring som tecknats av enskild eller av arbetsgivare eller annan för enskilds räkning.

11 Ikraftträdande

Förslaget om vårdbidrag liksom de föreslagna ändringarna på föräldraförsäkringens område bör träda kraft den 1 januari 1995. Övriga förslag bör träda kraft den 1 juli 1994.

12 Kostnader och administration vad avser föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning

När det gäller förslagets ekonomiska effekter på föräldraförsäkringen har arbetsgruppen sammanfattningsvis bedömt att de utgiftsökningar som vissa av förslagen kan komma att medföra motsvaras av besparingar till följd av förslagen om begränsning av rätt till föräldrapenning under arbetsfri tid.

Regeringen bedömer att förslaget om överlåtelse av rätt till tillfällig föräldrapenning till annan försäkrad kan ge upphov till en ökning av försäkringsutgifterna. Vid ett antagande om att ca 10 % av familjerna kommer att utnyttja denna möjlighet kan utgiftsökningen uppskattas till ca 34 miljoner kronor brutto per år. Vad gäller förslaget om föräldrapenning under arbetsfri tid inklusive semesterledighet kan kostnadseffekten uppskattas enligt följande. Vid ett antagande om att ca 10 % av fädernas uttag av föräldrapenning sker under arbetsfri tid i syfte att förstärka familjens ekonomi och att dessa uttag i försättningen inte kommer att ske kan förslaget beräknas ge upphov till en besparing om ca 65 miljoner kronor brutto per år. Övriga förslag – ändring av 2,5 årsregeln respektive tillfällig föräldrapenning i form av kontaktdagar – kan ge upphov till utgiftsökningar motsvarande ca 8 miljoner kronor. Sammantaget beräknas de föreslagna förändringarna inom föräldraförsäkringen minska de totala utgifterna med ca 23 miljoner kronor.

Förslagen bedöms vidare ge upphov till vissa administrationskostnader. De löpande administrationskostnaderna beräknas öka med drygt en miljon kronor. Genomförandekostnaderna för Riksförsäkringsverket kan beräknas till ca en miljon kronor för budgetåret 1994/95. Regeringen avser att i samband med höstens budgetprövning göra en samlad bedömning av Riksförsäkringsverkets och försäkringskassornas behov av medel för administration av föräldraförsäkringen. I det sammanhanget kommer ställning att tas till även de nu aktuella kostnaderna.

Mot bakgrund av svårigheterna att förutse effekterna av de föreslagna förändringarna inom föräldraförsäkringen finns det skäl att noga följa utvecklingen på området. Regeringen avser att i det kommande regleringsbrevet för budgetåret 1994/95 ge Riksförsäkringsverket i uppdrag att följa upp och redovisa effekterna av ifrågakvarande förslag.

13.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

2 kap.

Ändringarna i kapitlet är i allt väsentligt konsekvenser av vissa beslutade eller föreslagna ändringar av anslagsteknisk karaktär. Bakgrunden och skälen har redovisats i avsnitt 7.1 och 7.6. Därutöver föreslås vissa språkliga och redaktionella ändringar. En sådan ändring innebär att kapitelrubriken ändras.

1 §

I första stycket anges inte längre att ersättning lämnas för sådan hälso- och sjukvård som landsting och landstingsfria kommuner är skyldiga att erbjuda enligt hälso- och sjukvårdslagen. Det finns fortfarande hänvisningar till denna lag och till lagen om resekostnadsersättning vid sjukresor. Det anges däremot att sjukvårdsersättning lämnas för bl.a. hälso- och sjukvård utan angivande av för vilken sådan vård detta skall ske. Som angivits i avsnitt 7 är avsikten att bidragen till landstingen och de landstingsfria kommunerna i fortsättningen skall redovisas under ett annat anslag i statsbudgeten. Ändringarna i stycket är i övrigt endast redaktionella.

I andra stycket föreslås endast vissa mindre konsekvensändringar till följd av att 2 § föreslås upphävd.

2 §

Paragrafen föreslås upphävd. I paragrafen har hittills reglerats sjukvårdsersättning för öppen hälso- och sjukvård som ombesörjs av staten eller av landsting eller kommun som inte tillhör landsting. Sådan ersättning har innefattats i den allmänna sjukvårdsersättningen enligt 2 § förordningen (1984:908) om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudman från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Ersättningen skall enligt regeringens förslag omvandlas till ett bidrag till hälso- och sjukvården (jfr avsnitt 7). Bestämmelserna i paragrafen behövs inte längre.

3 §

Paragrafens första två stycken är oförändrade.

Tredje stycket föreslås upphävt som en följd av förslaget om upphävande av 2 §.

4 §

I paragrafen finns bestämmelser om ersättning för sjukhusvård. Såvitt gäller sjukvårdshuvudmännen ingår denna ersättning till övervägande del i den nyss nämnda allmänna sjukvårdsersättningen som skall omvandlas

till ett bidrag till hälso- och sjukvård (jfr vid 2 §). Ersättning för sjukhusvård lämnas därutöver till vissa andra sjukvårdsinrättningar och för sjukhusvård som omfattas av konventioner. Dessa ersättningar skall finnas kvar. Bestämmelserna härom finns i förordningen (1979:849) om ersättning för sjukhusvård m.m. Paragrafen behöver därför finnas kvar men har språkligt omarbetats.

I sista stycket har därutöver tagits in en möjlighet för regeringen att lämna över sin föreskriftsrätt till en myndighet.

5 §

I den nya paragrafen föreslås bestämmelser om sjukvårdsersättning för särskilda rehabiliterings- och behandlingsinsatser samt för utveckling och provning av hjälpmedel åt personer med funktionshinder och liknande verksamhet. Sistnämnda kan avse Handikappinstitutets verksamhet. Sådana ersättningar har lämnats enligt den nyss nämnda förordningen om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudman från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Avsikten är att sådana ersättningar även fortsättningsvis skall kunna lämnas. Detta bör anges i lagen. I likhet med ersättning för andra ändamål föreslås regeringen få fastställa grunderna för ersättningen.

6 §

Ändringarna i paragrafen är endast redaktionella konsekvenser av förslagen till ändringar beträffande 2 och 4 §§.

7 §

Ändringarna är endast av språklig art och i huvudsak konsekvenser av förslagen beträffande 2 och 4 §§.

10 §

Ändringarna är endast konsekvenser av förslaget om upphävande av 2 § och införande av 5 §.

3 kap.

2 § Ersättning enligt 1 § fjärde stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster skall inte vara förmånsgrundande vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst. Denna ersättning har därför lagts till i paragrafen.

4 kap.

2 § I denna paragraf anges vilka personer som omfattas av försäkringens föräldrabegrepp.

Enligt en ny paragraf, 11 a §, får en förälder i vissa fall överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning till en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barnet. Med anledning

härav införs i ett nytt *tredje stycke* en bestämmelse om att den som enligt 11 a § vårdar barnet i stället för föräldern skall likställas med förälder vid tillämpningen av 12 - 18 §§. Tillägget föranleder också en omredigering av andra stycket.

4 §

I paragrafens *andra stycke* görs en ändring som innebär att föräldrapenning kan utges för besök i den förskoleverksamhet som barnet deltar i. Med uttrycket förskoleverksamhet avses detsamma som i 13 a § socialtjänstlagen (1980:620). Där anges att förskoleverksamhet kan bedrivas i form av förskola som organiseras som daghem eller deltidsgrupp, i form av familjedaghem och i form av kompletterande förskoleverksamhet (öppen förskola). Rätten till föräldrapenning för besök i förskoleverksamheten är inte beroende av om verksamheten bedrivs offentligt eller privat.

6 §

Denna paragraf reglerar föräldrapenningens storlek.

Den sjukpenninggrundande inkomsten skall inte sänkas för en förälder som är helt eller delvis ledig från sitt förvärvsarbete för vård av barn som inte har fyllt ett år.

I *sjätte stycket* anges en särskild beräkningsgrund för föräldrapenning då förälderns sjukpenninggrundande inkomst sänkts då barnet fyllt ett år. I första meningen anges att oavsett om förälderns sjukpenninggrundande inkomst sänkts då barnet fyllt ett år skall föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av denna tidigare sjukpenninggrundande inkomst anpassad till löneutvecklingen inom yrkesområdet.

Bestämmelsen i styckets *andra mening* innebär en ändring av gällande regler om fortsatt försäkringsskydd. Har kvinnan blivit gravid innan barnet uppnått ett år och nio månaders ålder kan föräldrapenning fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detta gäller för båda föräldrarna. Föräldrapenning beräknad på detta sätt kan utges för det nya barnet fram till dess att det fyller två år. Även för det tidigare barnet beräknas föräldrapenningen på detta sätt dels under graviditeten, dels fram till dess att det nya barnet fyller två år.

Vid bedömningen av frågan om kvinnan blivit gravid innan barnet uppnått ett år och nio månaders ålder bör man utgå från tidigast möjliga dag för konception. Denna dag kan fastställas bl.a. vid ultraljudsundersökning. Föds det nya barnet innan det tidigare barnet uppnått två år och sex månaders ålder skall som regel föräldrapenningen för det nya barnet beräknas efter förälderns ursprungliga ersättningsnivå. Detta gäller dock inte om det nya barnet föds för tidigt (prematurt).

Föräldrapenningen skall beräknas efter den ursprungliga ersättningsnivån även vid adoption av ett barn som sker inom två år och sex månader från födelsen eller adoptionen av föregående barn. Ytterligare regler som likställer adoption av barn med födelse av barn m.m. finns i 4 kap 5 § AFL.

7 a

Bestämmelsen i denna nya paragraf innebär en begränsning av rätten till föräldrapenning. Rätten till föräldrapenning för tid om en eller flera dagar som normalt är arbetsfri görs beroende av att föräldern uppbär motsvarande föräldrapenning i direkt anslutning till den arbetsfria tiden.

De dagar som avses är sådana dagar som, oavsett om föräldern är tjänstledig eller inte, är arbetsfria inom den bransch eller på den arbetsplats där föräldern är anställd. Uttrycket arbetsfri tid har utvecklats närmare i allmänmotiveringen (avsnitt 5.2).

För att t.ex. hel föräldrapenning skall kunna utges för en lördag och en söndag som normalt skulle ha varit arbetsfri måste föräldern alltså uppbära hel föräldrapenning även under fredagen eller måndagen.

I 17 § föreslås också ett tillägg innebärande att att föräldrapenningförmåner inte skall kunna utges för dag under vilken föräldern är semesterledig.

Någon övergångsbestämmelse till den nya paragrafen föreslås inte. Detta innebär att den nya regeln blir omedelbart tillämplig på all föräldrapenning som belöper på tid efter ikraftträdandet, även om ledigheten inletts tidigare. Föräldrapenning som belöper på tid dessförinnan påverkas givitvis inte.

10 §

I paragrafens *tredje stycke* införs en ändring som innebär att en förälder har rätt till s.k. kontaktdagar för besök i den förskoleverksamhet respektive skolbarnsomsorg som barnet deltar i oavsett om verksamheten bedrivs offentligt eller privat. Innebörden av uttrycken förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg är desamma som i förslaget till utvidgad lagreglering på barnomsorgsområdet (prop. 1993/94:11). Med förskoleverksamhet avses således förskola, familjedaghem och kompletterande förskoleverksamhet (se vidare författningskommentaren till 4 kap. 4 §). Skolbarnsomsorg kan bedrivas i form av fritidshem, integrerad skolbarnsomsorg eller familjedaghem samt, för barn mellan tio och tolv år, öppen fritidsverksamhet.

11 a §

Paragrafen är ny. Här föreskrivs att en förälder som skulle behöva avstå från förvärvsarbete i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare i stället får överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning till en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för alla barn för vilka tillfällig föräldrapenning kan utgå i samband med sjukdom eller smitta hos barnet. När det gäller barn som avses i 10 § (barn som inte fyllt tolv år) och barn som avses i 11 § första stycket (barn som fyllt tolv men inte sexton år och som grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat funktionshinder är i behov av särskild tillsyn eller vård) kan rätten till tillfällig föräldrapenning överlåtas även vid sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare. Möjligheten att överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning är inte

begränsad till exempelvis ensamstående föräldrar utan gäller alla föräldrar.

Någon begränsning av den krets försäkrade till vilken överlåtelse skall kunna få ske finns inte. Det får förutsättas att en person som föräldrarna är villiga att anförtro uppgiften att vårda barnet har goda relationer både till föräldrarna och barnet samt också i övrigt är lämpad för uppgiften.

För överlåtelse av rätt till tillfällig föräldrapenning bör krävas att föräldern försäkrar att han eller hon hade behövt avstå från förvärvsarbete för vård av barn under aktuella dagar om inte den till vilken överlåtelsen sker hade avstått från förvärvsarbete för vård av barnet i förälderns ställe. Vidare bör föräldern försäkra att överlåtelse av rätten till tillfällig föräldrapenning gjorts till denna person. Vederbörande bör i sin tur försäkra att han eller hon avstått från förvärvsarbete under aktuella dagar.

Den föräldrapenning som utgår till den som vårdar barnet skall beräknas på dennes sjukpenninggrundande inkomst och inte på förälderns.

Rätten till tillfällig föräldrapenning är enligt 4 kap 12 § AFL begränsad till ett visst antal dagar per barn och år. Hur många dagar det rör sig om beror på av vilken anledning som den tillfälliga föräldrapenningen tas ut. I de dagar som kan tas ut ingår även dagar då barnet vårdas av en annan försäkrad än en förälder. Någon rätt till ytterligare dagar med tillfällig föräldrapenning när en annan försäkrad vårdar barnet är det alltså inte frågan om.

17 §

I ett nytt *andra stycke* föreskrivs att föräldrapenningförmåner inte skall utges för dag under vilken föräldern är semesterledig enligt semesterlagen (1977:480). Något hinder för en förälder som uppbär föräldrapenning att byta ut sin föräldraledighet mot semesterledighet finns dock inte.

9 kap.

4 b § Ändringen innebär att vårdbidrag kan utbetalas med hälften vardera till två föräldrar även om dessa lever tillsammans. Förutsättningarna för en uppdelning av vårdbidraget är i övrigt oförändrade. Bakgrunden till förslaget har redovisats i avsnitt 8.

11 kap.

2 § Ersättning enligt 1 § fjärde stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster skall inte vara förmånsgrundande vid beräkning av pensionsgrundande inkomst. Denna ersättning har därför lagts till i paragrafen.

I denna punkt föreslås en lydelse av övergångsbestämmelserna som klargör att folkpension utomlands till svensk medborgare som har varit mantalsskriven i Sverige för det år under vilket han fyllt sextiotvå år och de fem åren dessförinnan skall utgå med samma belopp som skulle ha utgått om han hade varit bosatt i Sverige.

Enligt ett nytt andra stycke likställs år efter 1991 då den försäkrade varit folkbokförd i Sverige den 1 november året innan med år då han varit mantalsskriven i Sverige.

13.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Förslaget har kommenterats i den allmänna motiveringen avsnitt 4.

13.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster

Förslaget har kommenterats i den allmänna motiveringen avsnitt 4.

13.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.

5 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för rätt till ledighet för vård av barn. För rätt till ledighet under tid då en arbetstagare uppbär tillfällig föräldrapenning uppställs inte något krav på viss anställningstid hos arbetsgivaren. I paragrafen införs en hänvisning till den nya 4 kap. 11 a § i AFL. Av 4 § framgår att rätt till ledighet för vård av barn föreligger under tid då föräldrapenningförmån enligt 4 kap. AFL utgår.

6 §

Paragrafen anger bl.a. att beträffande tid då tillfällig föräldrapenning tas ut gäller inte några begränsningar av antalet ledighetsperioder under ett år. I paragrafen införs en hänvisning till den nya 4 kap. 11 a § i AFL.

13.5 Förslaget till lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

17 §

Paragrafens *första stycke 2*. ändras såtillvida att även tid under vilken en annan försäkrad än en förälder uppbär tillfällig föräldrapenning enligt den nya 4 kap. 11 a § AFL och tid då en förälder uppbär tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 10 a § AFL görs semesterlönegrundande.

I 15 § semesterlagen anges att om det under semesterledighet infaller dag som är semesterlönegrundande enligt 17 § första stycket 2 – 8, skall, om arbetstagaren begär det utan dröjsmål, sådan dag inte räknas som

semesterdag. Detta gäller även en sådan försäkrad till vilken rätt att uppbära tillfällig föräldrapenning överläts enligt den nya 4 kap. 11 a § AFL och tid då en förälder uppbär tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 10 a § AFL.

13.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m.

18 §

Förslaget innebär endast att inte längre aktuella hänvisningar ändras och att några mindre språkliga justeringar görs.

13.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

7 §

Förslaget till ändring i första stycket är endast en konsekvens av förslaget om upphävande av 2 kap. 2 § AFL. Bestämmelserna om högkostnadsskydd ändras inte i sakligt hänseende.

8 §

Ersättning för sjukhusvård inom ett landsting eller en landstingsfri kommun kommer inte att utgå enligt 2 kap. 4 § AFL enligt vad vi nyss redovisade. För att lagen, liksom hittills, inte skall gälla den som får sådan sjukhusvård föreslås en hänvisning till 5 § hälso- och sjukvårdslagen som avser landstingens och de landstingsfria kommunernas hälso- och sjukvård. I den bestämmelsen föreskrivs bl.a. att det skall finnas sjukhus för sådan hälso- och sjukvård som kräver intagning i vårdinrättning. Paragrafen inklusive hänvisningen till 2 kap. 4 § AFL är i övrigt oförändrad.

13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning

9 §

Enligt paragrafens hittillsvarande lydelse lämnas inte läkarvårdsersättning till en läkare som är anställd i ett landstings hälso- och sjukvård. Enligt förslaget skall detsamma gälla om läkaren är anställd i ett bolag eller annan juridisk person inom hälso- och sjukvården vari landstinget har ett rättsligt bestämmande inflytande. Begreppet "rättsligt bestämmande inflytande" har ingående diskuterats och beskrivits i prop. 1993/94:48 Handlingsoffentlighet hos kommunala företag. I propositionen föreslogs också en ny bestämmelse i sekretesslagen (1980:100), 1 kap. 9 §, med en legaldefinition av begreppet. Riksdagen godtog förslaget (bet. 1993/94:KU13, rskr. 1993/94:40). Lagändringen finns i SFS 1993:1298. Begreppet har motsvarande innebörd i detta sammanhang.

Enligt en föreslagen ny mening i paragrafen skall läkarvårdsersättning, trots vad som nyss sagts, i vissa fall få lämnas till en läkare som är anställd i landstinget eller hos en sådan juridisk person som avses i första meningen. Ersättning kan lämnas om läkaren vikarierar för en läkare som har läkarvårdsersättning. En förutsättning är dock att läkaren är tjänstledig från sin tjänst i landstinget eller bolaget etc. I begreppet tjänstledig ligger att läkaren inte utan vidare kan vara vikarie under t.ex. kompensationsledighet eller semester. Det krävs alltså ett beslut om tjänstledighet från Landstingets sida. Förslaget är föranlett av socialutskottets hemställan som riksdagen ställt sig bakom (jfr avsnitt 7.1 och 7.3).

Genom bestämmelsen i 1 § andra stycket gäller vad som sägs om landsting också kommuner som inte ingår i ett landsting.

I ett vårdavtal kan tas in andra regler beträffande landstingsanställda läkares möjlighet att vikariera (jfr 1 och 5 §§).

20 §

I paragrafen finns särskilda bestämmelser om läkarvårdsersättning för vissa områden. Läkare som etablerar sig i vissa stödområden m.m. har i allmänhet rätt till förhöjd ersättning.

Enligt ett nytt tredje stycket skall särskild ersättning lämnas till de läkare som har sin verksamhet inom de stödområden eller de kommuner som anges i första stycket. Den särskilda ersättningen skall avse telefonkonsultationer och medicinskt motiverade hembesök. Bakgrunden till bestämmelsen har redovisats i avsnitt 7. Regeringen kan meddela verkställighetsföreskrifter till lagens allmänna regel.

13.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik

9 §

I paragrafen föreslås ett tillägg av samma slag som i 9 § första meningen lagen om läkarvårdsersättning. Vi hänvisar till kommentaren till den bestämmelsen.

20 §

Ändringen motsvaras av förslaget beträffande 20 § lagen om läkarvårdsersättning. Även om en sjukgymnast mera sällan har anledning till telefonkonsultationer bör särskild ersättning kunna lämnas i de fall detta ändå sker. I övrigt hänvisar vi till kommentaren till nyssnämnda bestämmelse.

13.10 Förslaget till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

7 §

I första stycket har endast den ändringen gjorts att ordet landstingskommunen bytts mot landstinget.

Bestämmelserna i det hittillsvarande andra stycket har flyttats till den nya 15 a §.

Prop. 1993/94:220

Vårdavgifter

15 a §

I paragrafen har tagits in bestämmelser om landstingets befogenhet att ta ut vårdavgifter av patienterna. Denna fråga har hittills helt reglerats genom bestämmelserna i AFL och i tandvårdstaxan (1973:638). Av förslaget till ändring i 2 kap. AFL framgår att ersättning för vissa oralkirurgiska åtgärder m.m. hittills har lämnats såsom för öppen hälso- och sjukvård samt att sjukvårdsersättning för den öppna hälso- och sjukvården inte längre skall lämnas. En konsekvens härav är att landstingets rätt att ta ut vårdavgifter för denna typ av vård är oreglerad. I hälso- och sjukvårdslagen finns däremot en bestämmelse om rätt att ta ut vårdavgifter.

Bestämmelserna i första stycket motsvarar hittillsvarande 7 § andra stycket. Flyttningen innebär inte någon saklig förändring. Det har endast gjorts en terminologisk modernisering.

Enligt andra stycket får landstinget ta ut vårdavgifter av patienter som får specialisttandvård för vuxna eller övrig tandvård för vuxna. Vårdavgift får tas ut enligt grunder som landstinget bestämmer om inte något annat är särskilt föreskrivet. För merparten av tandvården kommer sådana särskilda föreskrifter alltså att finnas i AFL och tandvårdstaxan eller dess motsvarighet. Vissa oralkirurgiska behandlingar och undersökningar för sådana behandlingar kommer, som nyss nämdes, inte att ersättas via den allmänna försäkringen. För dessa behandlingar och undersökningar som ges vid en specialistpoliklinik eller motsvarande skall enligt förslaget bestämmelserna om vårdavgifter i den öppna vården enligt hälso- och sjukvårdslagen gälla. Detta innebär att landstinget bestämmer grunderna för vårdavgiften men att vårdavgiften för t.ex. en viss oralkirurgisk behandling skall motsvara den som gäller i landstingets öppna hälso- och sjukvård och ligga inom ramen för vad som anses tillåtet när det gäller differentiering av avgifterna.

Sammanfattning av departementspromemorian (DS 1994:12) Vissa frågor rörande föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning

Prop. 1993/94:220
Bilaga 1

En arbetsgrupp tillsattes den 30 augusti 1993 för att göra en översyn av vissa frågor inom föräldraförsäkringen. Arbetsgruppen har i en delrapport (Ds 1993:87) redovisat alternativa metoder att öka pappors uttag av föräldrapenning. Nu redovisas resterande del av uppdraget.

Föräldrapenning

Arbetsgruppen föreslår vissa inskränkningar vad gäller rätten till föräldrapenning. Det föreslås att hel föräldrapenning skall få utges för tid som normalt är arbetsfri, t.ex. lördagar och söndagar, endast om föräldern uppbär hel föräldrapenning i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Motsvarande föreslås gälla för rätt till halv resp. fjärdedels föräldrapenning under sådan tid. Det föreslås vidare att föräldrapenning-förmåner inte skall få utges för semesterdag.

Den s.k. 2,5 årsregeln innebär i princip att en kvinna har bibehållen rätt att uppbära föräldrapenning på den ursprungliga ersättningsnivån även om hon har förkortat arbetstiden eller slutat förvärvsarbete mellan två barns födelse, under förutsättning att barnen föds inom två och ett halvt år. En förutsättning för regelns tillämpning är att det tidigare barnet uppnått två års ålder. Regeln föreslås ändrad på så sätt att den blir tillämplig dels på båda föräldrarna, dels om det tidigare barnet avlider innan det uppnått två års ålder.

Tillfällig föräldrapenning

Arbetsgruppen föreslår att en ensamstående förälder skall få överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning till närstående som i föräldrarnas ställe avstår från förvärvsarbete i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare. Det föreslås vissa följdändringar i reglerna om föräldraledighet och semester.

Arbetsgruppen föreslår vidare en utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning för s.k. kontaktdagar i samband med besök i barnets förskola, familjedaghem eller fritidshem. Det föreslås att tillfällig föräldrapenning skall kunna utges oavsett om verksamheten bedrivs offentligt eller privat och oberoende av om kommunen tillhandahållit verksamheten eller gett bidrag till den.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring

dels att 4 kap. 2, 6 och 10 och 17 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 4 kap. 7 a och 11 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställs med förälder

a) rättslig vårdnadshavare som inte är förälder och som har vård om barnet,

b) den som med socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det,

c) den med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de varaktigt bor tillsammans.

Med förälder likställs vid tillämpningen av 10, 10 a och 11 §§ även

a) den som en förälder bor tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden,

b) den som har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem.

Med förälder likställs vid tillämpningen av 12 - 18 §§ i tillämpliga delar närstående som anges i 11 a §.

6 §

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kronor om dagen (garantinivå).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för varje barn för 180 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

När föräldrapenning enligt andra - fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde-sjunde styckena samt 10 a och 10 b §§. Därvid skall dock föräldrapenning för dag beräknas efter 90 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365, och även utges för den första dagen.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra - fjärde styckena skall, om föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvävarsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt vid utgången av denna tid och beräknas barnets födelse ske inom sex månader eller föds barnet inom nämnda tid, skall hennes föräldrapenning även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra - fjärde styckena skall, om föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvävarsarbete för vård av barn. Är kvinnan innan barnet uppnått 21 månaders ålder gravid på nytt skall föräldrapenningen fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt.

7 a §

Hel föräldrapenning utges för tid om en eller flera dagar som normalt är arbetsfri endast om föräldern i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär hel föräldrapenning. Halv och fjärdedels föräldrapenning utges för sådan tid endast om föräldern i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär minst halv respektive fjärdedels föräldrapenning.

10 §

En förälder har rätt till *tillfällig föräldrapenning* för vård av ett barn, som inte har fyllt tolv år, om föräldern behöver avstå från förvävarsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård,
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning.

För vård av ett barn vars levnadsålder understiger 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket endast om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus. För vård av ett barn som är äldre än som nyss sagts utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits; undantag gäller dock om barnet vårdas på sjukhus.

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning från och med det kalenderår under vilket barnet fyller fyra år till och med det kalenderår under vilket barnet fyller tolv år även när föräldern

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning från och med det kalenderår under vilket barnet fyller fyra år till och med det kalenderår under vilket barnet fyller tolv år även när föräldern

Nuvarande lydelse

avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskole- eller fritidsverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar (kontaktdagar). En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har dock rätt till kontaktdagar från barnets födelse till dess att det fyller sexton år.

Föreslagen lydelse

avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola, förskola, familjedaghem eller fritidshem (kontaktdagar). En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har dock rätt till kontaktdagar från barnets födelse till dess att det fyller sexton år.

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlösningen, biträda i hemmet eller vårda barn. Motsvarande gäller i tillämpliga delar för en fader vid adoption av barn, om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

11 a §

En ensamstående förälder får överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning som grundar sig på skäl som anges i 10 § första stycket 1 eller 2 till närstående som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barnet. Med ensamstående förälder likställs person som avses i 2 § första stycket a) såvitt denne ensam har den rättsliga vårdnaden om barnet samt person som avses i 2 § andra stycket b) såvitt denne ensam har tagit emot barnet för stadigvarande vård och fostran i sitt hem.

17 §

Föräldrapenningförmåner utges inte i den mån föräldern för samma dag uppbär sjukpenning enligt denna lag eller lagen (1976:380) om arbets-skadesförsäkring eller uppbär motsvarande ersättning enligt annan författning eller på grund av regeringens beslut i ett särskilt fall eller uppbär sjuklön eller annan ersättning enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Utan hinder härav utges dock föräldrapenningförmånen om den avser annan tid än sjukpenningen eller den andra ersättningen.

Föräldrapenningförmåner utges inte för dag under vilken föräldern är semesterledig enligt semesterlagen (1977:480).

Denna lag träder i kraft den

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.

Prop. 1993/94:220

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. att 5 och 6 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Som villkor för rätt till ledighet gäller, att arbetstagaren vid ledighetens början varit anställd hos arbetsgivaren antingen de senaste sex månaderna eller sammanlagt minst tolv månader under de senaste två åren. Vid beräkning av anställningstid tillämpas 3 § första stycket lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Det i första stycket angivna villkoret gäller ej för rätt till ledighet under tid, då arbetstagaren uppbär tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 10, 10 a eller 11 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Det i första stycket angivna villkoret gäller ej för rätt till ledighet under tid, då arbetstagaren uppbär tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 10, 10 a, 11 eller 11 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Villkoret gäller ej heller för ledighet som avses i 4 § andra stycket.

6 §

Ledigheten får delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår. Berör en ledighetsperiod mer än ett kalenderår, skall den hänföras till det kalenderår under vilket ledigheten har påbörjats.

Ledighet under tid då arbetstagaren uppbär föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 4 § andra stycket, 10, 10 a eller 11 § lagen (1962:381) om allmän försäkring får delas upp utan hinder av bestämmelserna i första stycket.

Ledighet under tid då arbetstagaren uppbär föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 4 § andra stycket, 10, 10 a, 11 eller 11 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring får delas upp utan hinder av bestämmelserna i första stycket.

Denna lag träder i kraft den

3 Förslag till

Lag om ändring i semesterlagen (1977:480)

Prop. 1993/94:220

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om semesterlagen (1977:480) att 17 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande, när fråga är om

1. ledighet på grund av sjukdom, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar eller om frånvaron beror på arbetsskada,

2. ledighet enligt lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. dels under tid för vilken havandeskapspenning utges enligt 3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels under tid för vilken föräldrapenning utges i anledning av barns födelse eller adoption enligt 4 kap. 3 och 5 §§ samma lag, i den mån frånvaron för varje barn, eller vid flerbarnsbörd sammanlagt, icke överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder, 180 dagar, dels under tid för vilken tillfällig föräldrapenning utges enligt 4 kap. 10 och 11 §§ samma lag.

3. ledighet på grund av risk för överförande av smitta, om arbetstagaren är berättigad till ersättning enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

4. ledighet för utbildning, som ej enligt annan lag medför rätt till semesterlön, om arbetstagaren erhåller korttidsstudiestöd, vuxenstudiebidrag eller utbildningsarvode enligt studiestödslagen (1973:349) eller om utbildningen till väsentlig del avser fackliga eller med facklig verksamhet sammanhängande frågor, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande, när fråga är om

1. ledighet på grund av sjukdom, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar eller om frånvaron beror på arbetsskada,

2. ledighet enligt lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. dels under tid för vilken havandeskapspenning utges enligt 3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels under tid för vilken föräldrapenning utges i anledning av barns födelse eller adoption enligt 4 kap. 3 och 5 §§ samma lag, i den mån frånvaron för varje barn, eller vid flerbarnsbörd sammanlagt, icke överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder, 180 dagar, dels under tid för vilken tillfällig föräldrapenning utges enligt 4 kap. 10, 11 och 11 a §§ samma lag.

3. ledighet på grund av risk för överförande av smitta, om arbetstagaren är berättigad till ersättning enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

4. ledighet för utbildning, som ej enligt annan lag medför rätt till semesterlön, om arbetstagaren erhåller korttidsstudiestöd, vuxenstudiebidrag eller utbildningsarvode enligt studiestödslagen (1973:349) eller om utbildningen till väsentlig del avser fackliga eller med facklig verksamhet sammanhängande frågor, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

5. ledighet på grund av sådan i 27 § värnpliktslagen (1941:967) eller med stöd därav föreskriven tjänstgöring om högst 60 dagar, som ej är beredskapsövning och ej heller direkt ansluter sig till grundutbildning, eller ledighet på grund av motsvarande vapenfri tjänst, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

6. ledighet på grund av att arbetstagaren efter det kalenderår då han fyllt tjugotvå år fullgör tjänstgöring i civilförsvaret på annan tid än då civilförvarsberedskap råder eller beredskapsövning får anordnas vid försvarsmakten, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

7. ledighet enligt lagen (1986:163) om rätt till ledighet för svenskundervisning för invandrare, eller

8. ledighet enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård, i den mån frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 45 dagar.

Vid tillämpning av första stycket 1 skall frånvaro under de första 90 dagarna av frånvaroperiod ej i något fall anses bero på arbetsskada. Har arbetstagare av anledning som anges i första stycket 1 varit oavbrutet frånvarande från arbetet under två hela intjänandeår, grundar därefter infallande dag av frånvaroperioden icke rätt till semesterlön.

I frånvaroperiod som avses i första stycket inräknas även dagar under perioden då arbetstagaren icke skulle ha utfört arbete.

Denna lag träder i kraft den

5. ledighet på grund av sådan i 27 § värnpliktslagen (1941:967) eller med stöd därav föreskriven tjänstgöring om högst 60 dagar, som ej är beredskapsövning och ej heller direkt ansluter sig till grundutbildning, eller ledighet på grund av motsvarande vapenfri tjänst, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

6. ledighet på grund av att arbetstagaren efter det kalenderår då han fyllt tjugotvå år fullgör tjänstgöring i civilförsvaret på annan tid än då civilförvarsberedskap råder eller beredskapsövning får anordnas vid försvarsmakten, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

7. ledighet enligt lagen (1986:163) om rätt till ledighet för svenskundervisning för invandrare, eller

8. ledighet enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård, i den mån frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 45 dagar.

Remissinstanserna

Följande remissinstanser har yttrat sig över departementspromemorian (DS 1994:12) Vissa frågor rörande föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning:

Försäkringsöverdomstolen (FÖD), Kammarrätten i Göteborg (KamRG), Länsrätten i Stockholms län (LrS), Riksförsäkringsverket (RFV), Socialstyrelsen (SoS), Statens arbetsgivarverk (SAV), Riksrevisionsverket (RRV), Statskontoret, Försäkringskassförbundet (FKF), Svenska Kommunförbundet, Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO).

Svenska Kommunförbundet och LO har avstått från att yttra sig.

Därutöver har yttrande inkommit från Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL).

SoS uttalar rent allmänt att man instämmer i förslagen.

RRV avstyrker samtliga förslag då arbetsgruppen inte närmare bedömt omfattningen av de olika uttagen och även har avstått från att bedöma de ekonomiska effekterna. Dessutom ökar komplexiteten i försäkringen. Enligt RRV kan det finnas skäl att se över hela försäkringen med avseende på kontrollmöjligheter och administrativa kostnader.

Föräldrapenning under arbetsfri tid

Arbetsgruppen har föreslagit att hel föräldrapenning skall kunna utges för tid som normalt är arbetsfri endast om föräldern uppbär hel föräldrapenning i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Motsvarande föreslås gälla för rätt till halv resp. fjärdedels föräldrapenning under sådan tid.

Förslaget tillstyrks av FÖD, KamRG, LrS, RFV, SAV, Statskontoret, FKF, SAF och TCO. Av dessa förordar dock KamRG, SAV och SAF att förutsättningarna för att få föräldrapenning för dag som normalt är arbetsfri skärps.

SACO har hänvisat till remissvar lämnade av Lärarnas Riksförbund och Sverige Läkarförbund. Läkarförbundet tillstyrker förslaget medan Lärarnas Riksförbund anser att förslaget kommer att försämra och i vissa fall omöjliggöra för lärarna att få ersättning för inkomstbortfall på grund av ledighet för vård av barn.

Enligt FÖD skulle vissa skäl kunna anföras för att kravet sträcktes ännu längre och innebära krav på att föräldrapenning utgått såväl omedelbart före som omedelbart efter den arbetsfria tiden. Eftersom antalet dagar med föräldrapenning är begränsat bör man emellertid i avvaktan på erfarenheter av den nu diskuterade lagändringen kunna avstå från en sådan ytterligare skärpning.

KamRG är positiv till att man försöker motverka missbruk men ifrågasätter om förslaget är tillräckligt långtgående. KamRG förordar en skärpning av villkoret, t.ex. genom att föreskriva att föräldern skall

uppbära hel föräldrapenning såväl omedelbart före som omedelbart efter den arbetsfria tiden.

LrS föreslår att lördag och söndag, som normalt är arbetsfria dagar för det stora flertalet föräldrar, uttryckligen omnämns i den nya bestämmelsen som exempel på arbetsfria dagar som omfattas av begränsningen.

SAV välkomnar arbetsgruppens ambition men menar att förslaget inte är tillräckligt långtgående. Skälet till att en förälder som normalt inte vårdar barnet väljer att ta ut föräldrapenning under veckosluten är enligt *SAV* inte i första hand att föräldern har högre föräldrapenning än den andra föräldern utan att han dessutom har full lön under veckosluten. I de statliga kollektivavtalen görs inget löneavdrag för arbetsfria dagar om inte arbetstagaren varit tjänstledig på båda sidor om ledigheten. *SAV* föreslår att bestämmelsen utformas så att föräldrapenning endast utges för arbetsfri tid om föräldrapenning har utbetalats i direkt anslutning till den arbetsfria tiden både före och efter den arbetsfria perioden.

FKF anser att den föreslagna regeln bör tillämpas även på föräldrar som är arbetslösa.

SAF anser att förslaget inte är tillräckligt långtgående. Enligt *SAF* bör man införa en regel med innebörd att en arbetstagare har rätt till föräldrapenning endast om han gått miste om lön och andra anställningsförmåner till följd av att han vårdat barn. En sådan regel bör gälla vid kortare vårdperioder än 15 dagar. Vid längre perioder bör föräldrapenningen kalenderdagberäknas.

Föräldrapenningförmåner för semesterdag

Föräldrapenningförmåner skall enligt förslaget inte få utges för semesterdag

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget. Det gäller FÖD, KamRG, LrS, RFV, SAV, Statskontoret, FKF, SAF och TCO.

2,5 årsregeln

Regeln i 4 kap. 6 § AFL föreslås ändrad så att den blir tillämplig dels på båda föräldrarna, dels även i det fall det tidigare barnet avlidit innan det uppnått två års ålder.

FÖD, KamRG, RFV, SAV, Statskontoret, FKF, SAF och TCO tillstyrker förslaget eller har inget att erinra mot det

LrS avstyrker förslaget.

KamRG tillstyrker förslaget eftersom det dels innebär att könsneutraliteten i regelssystemet ökas, dels leder till ett slopande av nyckfullheten i det nuvarande systemet som innebär att en för tidig födsel leder till högre föräldrapenning än en födsel i normal tid.

LrS anser att det snarare förefaller som om reglerna för SGI-skyddad tid är alltför generösa i det att de kan täcka inkomstbortfall som inte motsvarar de verkliga inkomstförhållandena hos de försäkrade. Vidare torde de situationer som enligt arbetsgruppen motiverar lagändringarna kunna lösas genom att domstolspraxis stramar upp tillämpningen.

RFV anser den föreslagna ändringen bör kompletteras så att även föräldrar som adopterar två barn med 2,5 års mellanrum omfattas.

FKF delar uppfattningen att bestämmelsen bör göras tillämplig även på adoptivföräldrar.

Överlåtelse av tillfällig föräldrapenning

Ensamstående förälder skall enligt förslaget få överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning till närstående som i förälderns ställe avstår från förvärvsarbete i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare.

KamRG, LrS, RFV, SAV, Statskontoret och RFSL avstyrker förslaget. Tillstyrker förslaget gör FKF, SAF, TCO och FÖD.

FÖD anser att de skäl som anförs för att en ensamstående förälder skall kunna överlåta sin rätt till tillfällig föräldrapenning onekligen har viss tyngd. Ett sådant överlåtande innebär å andra sidan ett principiellt avsteg från försäkringens strikta koppling till föräldrarna. Vid vägning av skälen för och emot förslaget är domstolen beredd att acceptera det. FÖD anser dock att begreppet närstående inte i alla avseenden kan föras över på en situation där en utomstående rycker in för att passa ett sjukt barn. Alternativet makar och föräldrar är inaktuellt. FÖD förordar därför att det anges – helst i lagtexten – vilka personer som åsyftas med begreppet närstående. Vidare bör det skrivas in i den föreslagna 11 a § att ersättningen skall beräknas på vårdarens sjukpenninggrundande inkomst. FÖD förutsätter att tillfällig föräldrapenning som betalas ut till närstående skall beaktas vid tillämpningen av 60-dagarsregeln i 4 kap. 12 § AFL och att detta bör påpekas.

KamRG anser att förslaget innebär en ny konstruktion inom socialförsäkringen vars konsekvenser inte är helt lätta att överblicka och att negativa effekter i fråga om avancemang i stället kan uppkomma för den till vilken rätten till tillfällig föräldrapenning överläts.

Enligt LrS bör förslaget förkastas. Mot bakgrund av att förslaget innebär en principiell förändring av föräldraförsäkringen är det högst otillfredsställande att man inte skaffat fram ett underlag som i vart kunnat ligga till grund för en uppskattad kostnad för reformen. LrS anser vidare att arbetsgruppen betydligt underskattat risken för missbruk. Enligt LrS är begreppet närstående alltför vagt och för vidsträckt. I rapporten har inte berörts hur ett uttag av föräldrapenning i dessa fall kan komma att styras av de försäkrades önskemål att kringå karensdagarna inom sjukförsäkringen. Det måste enligt LrS – i avsaknad av ett statistiskt underlag som visar motsatsen – antas att antalet ensamföräldrar med barn som ofta är sjuka eller drabbas av en långvarig sjukdom är förhållandevis begränsat. Slutligen anser LrS att familjer med två personer diskrimineras och att det föreligger risk för att försäkringen kan komma att upplevas som orättvis.

RFV hänvisar till att man tidigare i RFV ANSER 1989:2 har pekat på svårigheten att avgränsa gruppen ensamstående. Eftersom försäkringskasornas möjligheter är mycket små att kontrollera om rätt förälder

överlåter kommer de föreslagna reglerna att upplevas som godtyckliga. När barnet har två föräldrar som inte är gifta eller samboende och som delar den rättsliga vårdnaden om barnet får både mamman och pappan möjlighet att överlåta sin rätt till tillfällig föräldrapenning. Den förälder som är gift men faktiskt är ensam om vården av barnet får inte den möjligheten. RFV anser det olämpligt att införa regler som inte går att upprätthålla. RFV vidhåller att om möjlighet skall införas att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning bör detta gälla alla föräldrar.

SAV anser att att det finns risk att ledighet med tillfällig föräldrapenning kommer att öka, vilket inte endast leder till ökade kostnader för försäkringen utan även till ökade kostnader för arbetsgivaren, bl.a. i form av ökat produktionsbortfall.

Statskontoret delar arbetsgruppens bedömning om det önskvärda i en reform som den föreslagna men kan ändå inte stödja den. Den samhälls-ekonomiska situationen medger enligt Statskontorets bedömning inte ökade åtaganden utan att finansiering anvisas. Detta sker inte här. Inte heller redovisas någon bedömning av de kostnader ett genomförande av förslaget skulle föra med sig.

FKF anser att även familjer där den ena föräldern ofta vistas på annan ort på grund av sitt förvärvsarbete, t.ex. sjömän, skall likställas med ensamstående.

RFSL anser att ett införande av en ny kategori i reglerna om tillfällig föräldrapenning, dvs. ensamstående, till vilka homosexuella sambor kommer att hänföras är en återgång till en syn på homosexuella samboförhållande som frånträdde redan på 1970-talet. Om förslaget antas kommer homosexuella föräldrar att få en större flexibilitet än heterosexuella föräldrar i motsvarande situation. De sistnämnda kan enbart överlåta tillfällig föräldrapenning till sambo medan homosexuella skulle få rätt att överlåta såväl till sambo som till t.ex. granne. RFSL har aldrig eftersträvat att homosexuella par skall gynnas.

Utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning för s.k. kontaktdagar

Arbetsgruppen föreslår att tillfällig föräldrapenning för kontaktdagar i samband med besök i barnets förskola, familjedaghem eller fritdshem skall kunna utges oavsett om verksamheten bedrivs offentligt eller privat och oberoende av om kommunen tillhandahållit verksamheten eller gett bidrag till den.

FÖD, LrS, RFV, SAV, Statskontoret, FKF, SAF och TCO tillstyrker förslaget medan KamRG uttrycker tveksamhet mot det.

FÖD motsätter sig inte förslaget men påpekar att det förhållandet att rätten till tillfällig föräldrapenning inte skall omfatta besök i öppen förskola innebär en inskränkning i förhållande till FÖD:s egen rätts-tillämpning.

Enligt KamRG bör man iaktta en viss försiktighet så att rätten till tillfällig föräldrapenning inte kommer att avse besök i barnomsorgsverk-

samhet som väsentligen bedrivs utom offentlig kontroll. Förslagsvis bör det uppställas ett krav på att verksamheten skall ske i sådana former att den kan anses jämförbar med samhällets barnomsorg. KamRG påpekar samtidigt att bestämmelsen i 4 kap. 4 § andra stycket AFL endast gäller förskoleverksamhet inom samhällets barnomsorg.

Prop. 1993/94:220
Bilaga 3

Beräkning av effekter m.m.

Arbetsgruppen har bedömt att det inte uppkommer några kostnadsökningar för försäkringen. Däremot bedömer arbetsgruppen att det uppkommer vissa administrationskostnader.

RFV framhåller att om samtliga förslag skall genomföras krävs det en förberedelsetid om minst sex månader efter det att beslut fattats. RFV bedömer att förslagen medför ökade administrationskostnader för försäkringskassorna med drygt en miljon kronor per år (5 årsarbetare) och genomförandekostnader för RFV med drygt en miljon kronor.

LrS efterlyser en övergångsregel för att undvika icke önskvärda följder för föräldrars pågående uttag av föräldrapenning.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 mars 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Lundgren, Unckel, P. Westerberg

Föredragande: statsrådet B. Westerberg, såvitt avser frågor om föräldraförsäkringen (avsnitten 5 och 6), och statsrådet Könberg, såvitt avser övriga frågor.

Regeringen beslutar proposition 1993/94: 220 om vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.

Författningsrubrik

Bestämmelser
som inför,
ändrar, upp-
häver eller
upprepar ett
normgivnings-
bemyndigande

Lag om ändring
i lagen (1962:381)
om allmän försäk-
ring

2 kap. 1 – 6 §§